

2011

**Український фондовий ринок:
впевненість, стійкість та зростання**

Обсяг угод з цінними паперами перевищив 2 трлн грн, що на 855 млрд грн більше, ніж розмір ВВП України

Капіталізація лістингових компаній дорівнювала 179 млрд грн

Обсяг біржового ринку склав близько 250 млрд грн

Збільшення частки біржового ринку в загальному обсязі операцій з цінними паперами – майже до 15% (у 2010 році - близько 10%)

Обсяг ринку деривативів склав 25 млрд грн

Обсяг зареєстрованих випусків цінних паперів досяг 180 млрд грн

Обсяг залучених інвестицій в економіку

України за допомогою інструментів

фондового ринку склав

173,37 млрд грн, що більше показника

2010 року майже в 2 рази

Парламент прийняв 11 законів, розроблених НКЦПФР,

які регламентують питання розкриття інформації емітентами

розширення переліку інструментів

протидії використанню інсайдерської інформації

запобігання легалізації коштів, отриманих

злочинним шляхом, та маніпулювання цінами

Дерегулювання ринку:

Скасування більше 100 нормативних документів

Відміна терміну дії ліцензій професійних учасників

Скасування планових перевірок

Ініціація подачі електронної звітності

професійними учасниками фондового ринку

Створення єдиного державного реєстру

випусків цінних паперів

який знаходиться у відкритому доступі

2011

**Український фондовий ринок:
впевненість, стійкість та зростання**

ЗМІСТ

Звернення Голови регулятора фондового ринку	4
Програма розвитку фондового ринку: короткий огляд	6
Загальна інформація про Комісію	7
Коротко про регулятор	7
Регулятор в обличчях: керівництво Комісії	7
Організаційна структура Комісії	10
Карта розміщення територіальних управлінь регулятора	12
Фондовий ринок у 2011 році.....	13
Фондовий ринок у сучасних макроекономічних процесах на фоні макроекономічних показників в Україні	13
Емісійна діяльність на ринку цінних паперів	16
Емісія акцій.....	18
Емісія облігацій підприємств	20
Емісія цінних паперів інститутів спільного інвестування	22
Емісія похідних цінних паперів	25
Емісія облігацій місцевих позик	26
Загальна характеристика діяльності професійних учасників на ринку цінних паперів	27
Основні показники діяльності з торгівлі цінними паперами ...	27
Основні показники діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку.....	30
Основні показники депозитарної діяльності	37
Депозитарна діяльність депозитаріїв цінних паперів.....	37
Депозитарна діяльність зберігачів цінних паперів.....	38
Діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів	40
Основні показники діяльності з управління активами інституційних інвесторів	42
Діяльність інститутів спільного інвестування	42
Діяльність з управління активами недержавних пенсійних фондів	45
Діяльність акціонерних товариств у 2010 році	47
Загальна характеристика діяльності акціонерних товариств	47
Фінансово-господарська діяльність акціонерних товариств	47
Дивідендна політика акціонерних товариств.....	48
Стан корпоративного управління в акціонерних товариствах	48
Саморегулівні організації професійних учасників фондового ринку.....	50

Діяльність Комісії та регулювання фондового ринку	52
Розвиток законодавства про цінні папери, фондовий ринок та акціонерні товариства	52
Державне регулювання ринку цінних паперів	54
Регулювання та контроль за емісією і обігом цінних паперів та похідних (деривативів)	54
Регулювання та контроль за професійною діяльністю на фондовому ринку	55
Підготовка фахівців з питань фондового ринку	56
Регулювання діяльності торговців цінними паперами	56
Регулювання діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку.....	57
Регулювання депозитарної діяльності та діяльності із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.....	58
Регулювання діяльності з управління активами інституційних інвесторів.....	59
Регулювання діяльності емітентів цінних паперів	60
Правозастосування на ринку цінних паперів.....	61
Контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів	61
Державний фінансовий моніторинг на фондовому ринку	62
Робота Комісії зі зверненнями інвесторів	65
Міжнародне співробітництво та євроінтеграція	66
Взаємодія Комісії із засобами масової інформації та громадськістю	67
Інформаційні технології на фондовому ринку	68
Кадрове забезпечення Комісії	69
Діяльність територіальних органів Комісії.....	70
Діяльність консультативно-дорадчих органів регулятора.....	70
Перспективи на 2012 рік.....	72

Звернення Голови регулятора фондового ринку

Шановні панове!

Я радий презентувати Вам Звіт про роботу українського фондового ринку та його регулятора за 2011 рік, що присвячений як результатам діяльності вітчизняного ринку цінних паперів, так і роботі Комісії у напрямі регулювання ринку, сприяння його розвитку та законодавчого забезпечення.

Останнім часом відбувається якісна зміна місця та ролі фондового ринку у вітчизняній економіці – будучи частиною фінансового ринку, він виконує низку макроекономічних та мікроекономічних функцій, виступаючи, передусім, «регулювальником» інвестиційних потоків, ефективно перерозподіляючи ресурси. Відрадно, що ми з Вами є свідками та учасниками цього процесу.

Маючи на меті виконання Програми економічних реформ Президента України на 2010 – 2014 роки та Програми розвитку фондового ринку, Комісія здійснювала послідовну роботу із вдосконалення умов функціонування системи фондового ринку. У 2011 році регулятор, як і раніше, зосередив свої зусилля на таких завданнях, як збільшення капіталізації та ліквідності фондового ринку, удосконалення ринкової інфраструктури, покращення механізмів захисту прав інвесторів, удосконалення умов і правил державного регулювання та нагляду на фондовому ринку.

Безумовно, у нас є певні результати роботи за цими напрямками, і всі вони відповідають завданням, які ми ставили перед собою. Передусім, це серйозна законотворча робота – 2011 року Парламент схвалив 11 законів (6 із яких розроблені Комісією), що безпосередньо регулюють відносини на фондовому ринку; адже без чіткої нормативної і регуляторної бази ефективна діяльність ринку неможлива. Що стосується заходів, спрямованих на вдосконалення законодавства з питань функціонування фондового ринку та корпоративного управління, то в цьому питанні регулятор зосередив зусилля на вдосконаленні розкриття інформації на фондовому ринку, а, значить, на забезпеченні більшої відкритості та прозорості ринку, розширенні інструментарію, протидії використанню інсайдерської інформації та запобіганню легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, що сприятиме збільшенню довіри інвесторів та, що дуже важливо, вдосконаленню системи захисту їх прав та інтересів тощо.

Йдучи назустріч потребам ринку, ми значно спростили існуючі процедури, а також запровадили нові інструменти. Ми вдосконалили ті напрацювання, що вже мали, та заклали фундамент для майбутніх новацій. Комісія скасувала близько 100 нормативно-правових актів і прийняла рішення про скасування терміну дії ліцензій, крім того, ми

скасували планові перевірки – тепер Комісія здійснює нагляд за учасниками ринку з позиції ступеня ризику. Прагнучи бути мобільним та сучасним регулятором, Комісія ініціювала для учасників ринку можливість подання звітності в електронному вигляді. Також у 2011 році, вперше за весь час існування фондового ринку, був сформований і презентований єдиний державний реєстр випусків цінних паперів – ми провели серйозну роботу, і тепер всі ці дані доступні як інвесторам, так і громадськості.

Переконаний, що все це стало можливим завдяки постійному діалогу регулятора та учасників ринку. Його користь очевидна: учасники ринку досягли втілення у життя своїх задумів, спрямованих на розвиток ринку, а Комісія отримала свіжі ідеї та погляди при впровадженні своїх ініціатив.

Все це знайшло відображення і в результатах роботи фондового ринку, у кількісних та якісних показниках розвитку ринку цінних паперів.

Незважаючи на несприятливу зовнішню кон'юнктуру, вітчизняний фондовий ринок у 2011 році демонстрував позитивну динаміку; більшість показників його діяльності є прогнозованими та очікуваними. Так, обсяг торгів на ринку цінних паперів зріс у 1,5 рази у порівнянні з 2010 роком і становив 2 171,10 млрд грн, перевищивши таким чином обсяг ВВП країни на 854,50 млрд грн.

Висока активність на біржовому ринку у 2011 році призвела до збільшення майже у 2 рази обсягу організованого фондового ринку, частка якого становила 13,16 % усіх операцій з цінними паперами в країні. За результатами торгів на організаторах торгівлі обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом минулого року сягнув 235,44 млрд грн, тоді як у 2010 році цей показник становив 131,20 млрд грн. Таким чином, ми наближаємося до мети із збільшення частки організованого біржового сегменту.

Свідченням динамічного розвитку біржового фондового ринку також є поява нових фінансових інструментів торгівлі. Так, після відкриття на «Українській біржі» секції строкового ринку сума контрактів за деривативами помітно зросла (з 3,59 млрд грн у 2010 році до 23,58 млрд грн у 2011 році). Зростання показників строкового ринку свідчить про все більше використання інвесторами можливостей хеджування ризиків за допомогою цих фінансових інструментів.

Капіталізація лістингових компаній фондового ринку на кінець 2011 року становила 179,86 млрд грн, що майже на 5 % більше показника 2010 року. Це свідчить про підвищення вартісної оцінки компаній, акції яких пройшли процедуру лістингу та занесені до біржового реєстру організаторів торгівлі.

Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Комісією у звітному році, також продемонстрував значне зростання і станом на 31.12.2011 року становив 1 014,78 млрд грн, що майже на 200 млрд грн більше зазначеного показника на кінець 2010 року.

Та, безумовно, головним завданням, яке повинен виконувати ринок цінних паперів, є, насамперед, забезпечення умов для залучення інвестицій. Відрадно те, що і цей показник 2011 року продемонстрував позитивну динаміку: так, обсяг залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку у 2011 році становив 173,37 млрд грн, що майже у 2 рази більше, ніж у 2010-ому. Це свідчить про збільшення ролі фондового ринку в фінансовій системі країни в цілому.

І все ж таки, зараз найважливіше говорити про сподівання щодо продовження зростання у нинішньому році. Тенденція, що склалася у 2011 році, дає нам надію на позитивні настрої інвесторів і очікування певного зростання і в 2012 році як з точки зору ліквідності, так і активності торгів. Сподіваюся, що цьому сприятиме консолідація зусиль учасників ринку та оновленого регулятора у напрямі створення якісної нормативної бази для діяльності ефективного і ліквідного фондового ринку, побудови ефективного та сильного регулятора і захисту прав та інтересів інвесторів.

Дмитро Тевелєв, Голова НКЦПФР

Програма розвитку фондового ринку: короткий огляд

Девізом Комісії при розробці Програми розвитку фондового ринку на 2012-2014 роки була максимальна користь для ринку і підвищення ефективності тієї лінії стратегії, яку обрала Комісія в минулому році. Основною метою Програми є підвищення захисту прав інвесторів та формування конкурентоспроможного національного фондового ринку на основі поступового зменшення спекулятивної складової ринку з одночасним зростанням інвестиційно спрямованого сегменту в умовах фінансової глобалізації світової економіки та виконання ним основної функції, яка полягає у забезпеченні вільного та швидкого перетоку інвестиційного капіталу через створення відповідних правових, інституційних, технологічних та організаційних умов.

Серед основних положень програми -

- збільшення капіталізації і ліквідності фондового ринку;
- удосконалення ринкової інфраструктури;
- поліпшення захисту прав інвесторів.

Ключові моменти, які висвітлені в документі, — залучення інвесторів, зокрема приватних, ефективна регуляторна діяльність у цьому напрямі, поліпшення захисту прав інвесторів. Це один із найважливіших напрямів у роботі Комісії, і ми прагнемо приділяти йому належну увагу.

Крім того, документ окремо зупиняється на законодавчих ініціативах щодо корпоративного управління, а також на необхідності підвищення корпоративної етики в акціонерних товариствах. Так, зокрема, в Програмі передбачено впровадження посади корпоративного секретаря в кожному акціонерному товаристві і розвиток корпоративної грамотності емітентів.

Достатню увагу ми прагнули приділити і новому інструментарію в різних сегментах фондового ринку. Також одним із важливих нововведень стало удосконалення оподаткування на фондовому ринку.

В цілому, основними напрямками Програми є збільшення капіталізації і ліквідності фондового ринку, удосконалення ринкової інфраструктури і принципів саморегулювання, забезпечення їх надійного і ефективного функціонування, підвищення фінансової грамотності українських громадян, поліпшення механізмів захисту прав інвесторів і вдосконалення умов та правил державного регулювання і нагляду на фондовому ринку. Проте ми намагалися зробити і деякі актуальні акценти.

Очікувані підсумки реалізації Програми розвитку фондового ринку України на 2012-2014 рр.:*

- залучення в середньому щорічно в цінні папери не менше ніж 100 млрд грн;
- зростання капіталізації лістингових компаній зі 180 млрд грн до 300 млрд грн;
- збільшення частки біржового фондового ринку з 13 % до 20 %;
- приріст з 36 млрд грн до 50 млрд грн загальної номінальної вартості облігацій підприємств;
- зростання вартості активів інвестиційних і пенсійних фондів з 12 млрд грн до 30 млрд грн;
- збільшення з 236 млрд грн до 400 млрд грн обсягів торгів цінними паперами на біржовому ринку.

* за підрахунками НКЦПФР (порівняння з даними станом на 01.01.2012).

Загальна інформація про Комісію

Коротко про регулятор

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку є державним регулятором ринку цінних паперів відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». Комісія була утворена Указом Президента України №1063/2011 від 23.11.2011 року з метою комплексного правового регулювання відносин, що виникають на ринку цінних паперів, забезпечення захисту інтересів громадян України та держави, запобігання зловживанням та порушенням у цій сфері. НКЦПФР є «продовжувачем» справи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, що наразі проходить процедуру ліквідації.

НКЦПФР є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України та підзвітним Верховній Раді України. До системи органу входять Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, її центральний апарат і територіальні органи.

Місією Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку є забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо цінних паперів і функціонування фондового ринку в Україні, а також здійснення правового регулювання відносин, що виникають на ринку цінних паперів, захист інтересів громадян України та держави, запобігання зловживанням та порушенням на фондовому ринку, координація діяльності міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері.

Відповідно до покладеної місії діяльність Комісії спрямовує свої зусилля на всебічне сприяння розвитку українського ринку цінних паперів як одного з найважливіших сегментів вітчизняної економіки.

Реалізація завдання щодо становлення ліквідного, надійного та прозорого національного фондового ринку вимагає проведення різноспрямованої роботи. Комісія здійснює свою діяльність за такими пріоритетними напрямками:

- удосконалення засад державного регулювання ринку цінних паперів та захисту прав інвесторів;
- посилення конкурентоспроможності фондового ринку України, у тому числі шляхом підвищення ролі біржового фондового ринку;
- розвиток депозитарної системи України;
- розвиток корпоративного управління.

Комісія активно співпрацює з більшістю міжнародних організацій, які діють в галузі ринку капіталів та фінансових послуг, та є членом Міжнародної організації Комісій з цінних паперів (IOSCO) й Ради керівників державних органів з регулювання ринків цінних паперів держав-учасниць СНД. Представники Комісії також входять до складу Української частини Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС, представляючи інтереси в підкомітетах у напрямках «Торгівля та інвестиції», «Економічні та соціальні питання, фінанси та статистика» і «Політика в сфері підприємств, конкуренція, співробітництво в регуляторній сфері».

Регулятор в обличчях: керівництво Комісії

Своїми указами від листопада та від грудня 2011 року Президент призначив Голову та членів регулятора. Головою Комісії є Дмитро Тевелєв, а Членами — Олег Мозговий, Олексій Петрашко, Анатолій Амелін, Костянтин Кривенко, Олексій Тарасенко та Євген Воропаєв.

Дмитро Тевелєв, Голова НКЦПФР

Пан Тевелєв як Голова НКЦПФР очолює систему Комісії та здійснює комплексне керування її діяльністю, в тому числі координує роботу членів Комісії, скликає і проводить засідання регулятора, здійснює керівництво діяльністю територіальних органів НКЦПФР, у встановленому законодавством порядку вирішує кадрові питання, здійснює представницькі функції щодо діяльності регулятора тощо.

До того як очолити регулятор, Дмитро Тевелєв займався викладацькою діяльністю, юридичним супроводом діяльності ряду вугледобувних підприємств та підприємств енергетичної галузі. Очолював компанію юридичного спрямування, займав керівні посади ключових бюджетотворюючих підприємств України, в тому числі в енергетичній галузі.

У березні 2010 року пан Тевелєв очолив ДКЦПФР, а в листопаді 2011 року — новостворений національний регулятор, НКЦПФР.

Освіта:

Пан Тевелєв закінчив Донецький державний університет (1983 рік), а також Міжрегіональну академію управління персоналом (2002 рік), отримавши кваліфікацію юриста.

Олег Мозговий, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань стратегії розвитку та економічного аналізу фондового ринку

До компетенції пана Мозгового входить стратегічне планування розвитку фондового ринку, координація та планування законопроектної та регуляторної роботи НКЦПФР, впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності, координація науково-дослідних та освітніх програм фондового ринку, підвищення фінансової грамотності населення та багато іншого.

Олег Мозговий має значний досвід роботи як в науковій галузі, так і на фондовому ринку. Він — доктор економічних наук, професор, автор понад 100 наукових та науково-методичних праць із питань економіки промисловості та фінансів, член Спілки економістів України. Протягом 9 років обіймав посаду Голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, також був радником Першого віце-прем'єр міністра України. У 2008 — 2009 роках пан Мозговий займав посаду Члена Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України — директора департаменту нагляду за кредитними установами, а з 2009 по грудень 2011 року — члена Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Освіта:

Олег Мозговий у 1980 році закінчив Київський інститут народного господарства, здобув кваліфікацію економіста.

Також має диплом МВА за фахом «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», який він отримав у Міжнародному інституті менеджменту у 1990 році.

Олексій Петрашко, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань розвитку боргових, похідних та запровадження нових інструментів фондового ринку

Серед компетенцій пана Петрашка у регуляторі — методичне забезпечення та координація державного регулювання у сфері емісії та обігу боргових цінних паперів, розвиток ринку облігацій, забезпечення допуску іноземних цінних паперів для розміщення та обігу на території України, а також допуск українських цінних паперів для розміщення та обігу за межі України, сприяння розвитку ринку похідних фінансових інструментів тощо.

Олексій Петрашко, маючи досвід у фінансовій галузі, роботу у регуляторі розпочав у 1996 році з посади заступника голови територіального відділення по Дніпропетровській області ДКЦПФР. У 2001 році Олексій Петрашко був призначений начальником управління корпоративних фінансів ДКЦПФР, у 2003 – заступником Виконавчого секретаря регулятора фондового ринку. Пізніше пан Петрашко продовжив роботу у ДКЦПФР на посаді Директора Департаменту корпоративних відносин, а у жовтні 2009 року був призначений членом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Освіта:

Олексій Петрашко здобув освіту у Державній металургійній академії України за напрямом «Інформаційні системи в менеджменті» (1996 рік). Пізніше продовжив навчання у Київському національному економічному університеті, де отримав ступінь магістра права (2007 рік).

Анатолій Амелін, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань корпоративного управління, емісії та обігу пайових цінних паперів

У Комісії Анатолій Амелін відповідає за впровадження та розвиток загальноприйнятих принципів корпоративного управління в акціонерних товариствах, запровадження уніфікованих принципів реєстрації випусків пайових цінних паперів, забезпечення формування та реалізації єдиної державної політики щодо емітентів, емісії та обігу пайових цінних паперів в Україні, протидії емісії та обігу цінних паперів, що можуть використовуватися для непродуктивного відтоку капіталу тощо.

Нині пан Амелін є Членом колегії Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку та Членом Наглядової ради Національного депозитарію України.

Анатолій Амелін має серйозний досвід роботи в інвестиційній сфері: він розпочав кар'єру в 2000 році в інвестиційній компанії, а в 2003 році став її генеральним директором. На цій посаді пан Амелін здійснював стратегічне та оперативне управління групою компаній, управління проектами, в тому числі M&A, працював у напрямі фінансового та інвестиційного консалтингу, комуніціював з державними установами тощо. За його керівництва компанія досягла значного зростання фінансових показників. З травня 2010 року по грудень 2011 року Анатолій Амелін займав посаду Директора Департаменту корпоративних відносин ДКЦПФР.

Освіта:

Донецький Національний Технічний Університет (1999 рік);

Міжнародний Університет Фінансів (спеціальність «Фінанси та страхова справа», 2001 рік);

Міжнародний інститут менеджменту (ступінь MBA із Міжнародної економіки, 2006 рік).

Зараз пан Амелін отримує ступінь Доктора ділового адміністрування (DBA) у Міжнародному інституті менеджменту.

Костянтин Кривенко, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань моніторингу, пруденційного та консолідованого нагляду й інформаційної політики на фондовому ринку

До сфери відповідальності пана Кривенка входить запровадження системи пруденційного нагляду на фондовому ринку, побудова системи консолідованого нагляду на ринку цінних паперів, вдосконалення системи подачі звітності до регулятора, в тому числі формування заходів щодо програмно-технічного забезпечення запровадження системи моніторингу фондового ринку, розвиток напряму інформаційних технологій у галузі й Комісії тощо.

Костянтин Кривенко має більш ніж 16-річний досвід роботи у банківській сфері, в тому числі на керівних посадах. Так, пан Кривенко більше 10 років обіймав керівні посади у низці комерційних банків, а також очолював деякі з них. До призначення на посаду Члена Комісії обіймав посаду радника Голови Наглядової ради «Укресімбанку».

Освіта:

Пан Кривенко закінчив Донецький державний комерційний інститут, отримавши у 1997 році фах менеджера-економіста.

Костянтин Кривенко є кандидатом економічних наук, наукову ступінь отримав у Донецькому державному університеті економіки і торгівлі.

Олексій Тарасенко, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань методології регулювання професійної діяльності на фондовому ринку

У регуляторі пан Тарасенко відповідає за методологію регулювання діяльності професійних учасників фондового ринку, регулювання діяльності у сфері спільного інвестування та недержавного пенсійного забезпечення й регулювання діяльності СРО, ліцензування діяльності професійних учасників фондового ринку, курує питання оподаткування на фондовому ринку та забезпечення функціонування системи рейтингування.

Пан Тарасенко має 13-річний стаж державної служби; він розпочав кар'єру у 1998 році на посаді провідного спеціаліста управління регулювання інвестиційної діяльності ДКЦПФР. Пізніше Олексій Тарасенко займав посади начальника відділу взаємодії з держорганами та заступника начальника Управління з розвитку законодавства та взаємодії з держорганами ДКЦПФР, потім очолив цей напрям роботи в Комісії. Також пан Тарасенко працював на посадах начальника Управління розвитку законодавства та координації освітніх програм (2003 рік) і директора Департаменту розвитку законодавства та методології регулювання ринку цінних паперів ДКЦПФР (2005 рік). З 2005 по 2011 рік Олексій Тарасенко обіймав посаду директора Департаменту методології регулювання ринку цінних паперів ДКЦПФР.

Освіта:

Олексій Тарасенко отримав першу освіту в Національному технічному університеті «КПІ» (1999 рік) та продовжив навчання у Харківському державному економічному університеті, який закінчив у 2002 році, отримавши кваліфікацію магістра державної служби зі спеціалізації «Адміністративний менеджмент».

Євген Воропаєв, Член НКЦПФР, Голова Комітету з питань захисту прав інвесторів та правозастосування на фондовому ринку

У Комісії пан Воропаєв відповідає за розробку методології захисту прав інвесторів, визначення та реалізацію заходів, спрямованих на запобігання протиправному поглинанню та захопленню підприємств, забезпечення та координацію контрольно-ревізійної діяльності системи НКЦПФР, формування комплексної протидії маніпулюванню на фондовому ринку й використання інсайдерської інформації тощо.

Є Головою ревізійної комісії ПАТ «Національний депозитарій України».

Євген Воропаєв розпочав кар'єру в 2000 році в Службі безпеки України, а в 2007 році став начальником відділу у СБУ. З листопада 2010 року по грудень 2011 року займав посаду Директора Департаменту з питань контрольно-правової роботи ДКЦПФР.

Освіта:

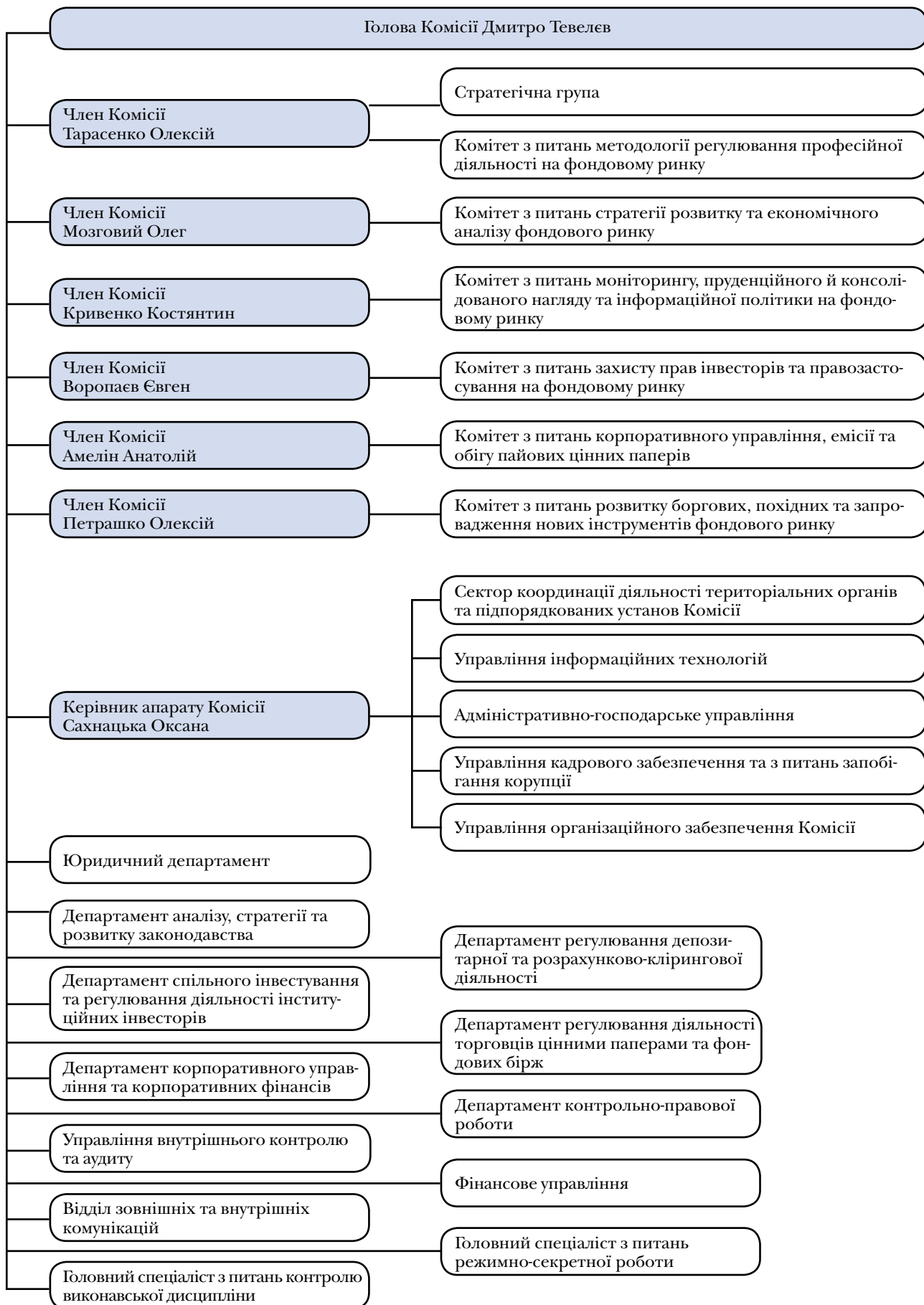
Національна академія Служби безпеки України (2000 р., спеціальність «Правознавство»).

Зараз продовжує навчання в Інституті розвитку фондового ринку України Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана за фахом «Фінанси».

Організаційна структура Комісії

Готуючись до реформування регулятора фондового ринку, Комісія поставила перед собою завдання щодо внутрішньої реорганізації системи Комісії, спрямованої на підвищення ефективності роботи регулятора. У січні 2012 року була погоджена нова структура Центрального апарату, створена за галузевим принципом, що відповідає усім вимогам сучасного ринку. Функціонування Комісії за нинішньою структурою покликано сприяти реалізації одного із завдань НКЦПФР — побудові мобільного та сучасного регулятора, який зможе якісно виконувати покладений на нього обов'язок зі створення якісної нормативної бази для діяльності ефективного та ліквідного фондового ринку.

Організаційна структура Комісії

Карта розміщення територіальних управлінь регулятора

Протягом всього періоду існування регулятора Комісія була представлена територіальними органами у 25 регіонах України. Та на початку 2012 року, в рамках процесу трансформації регулятора (ліквідації ДКЦПФР та створенні НКЦПФР), було прийнято рішення стосовно реформування системи присутності в регіонах, що було одним із кроків до внутрішньої реорганізації системи Комісії, спрямованої на підвищення ефективності роботи регулятора.

Створюючи нові територіальні органи, кількість яких тепер сягає 10 одиниць, Комісія керувалася принципом консолідації в центрах зосередження учасників фондового ринку підготовленого й професійного персоналу регулятора та створення достатньої матеріально-технічної бази для регулювання.

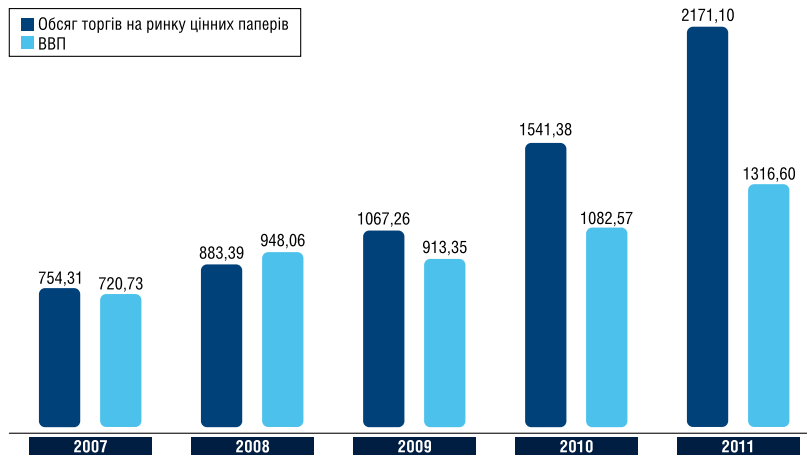
Фондовий ринок у 2011 році

Фондовий ринок у сучасних макроекономічних процесах на фоні макроекономічних показників в Україні

Фондовий ринок у 2011 році демонстрував позитивну динаміку; більшість показників вітчизняного ринку були прогнозованими та очікуваними.

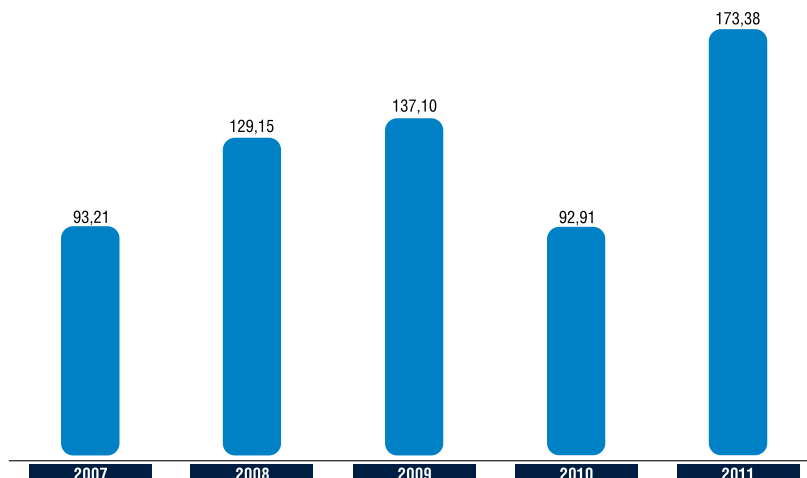
Так, у 2011 році обсяг торгів на ринку цінних паперів перевищив майже у 1,5 рази показник 2010 року і становив 2 171,10 млрд грн, перевищивши таким чином обсяг ВВП країни на 854,50 млрд грн (діаграма 1). Це свідчить про розвиток економіки держави в цілому та розвиток фондового ринку зокрема, а також швидкі темпи цього поступу.

Діаграма 1. Порівняльні дані обсягів торгів на ринку цінних паперів та ВВП*, млрд грн

Загальновідомо, що головним завданням, яке повинен виконувати ринок цінних паперів, є, насамперед, забезпечення умов для залучення інвестицій. Тож обсяг залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку у 2011 році сягнув 173,38 млрд грн, що більше майже у 2 рази, ніж у 2010 році (2010 — 92,91 млрд грн, 2009 — 137,10 млрд грн). Це свідчить про збільшення ролі фондового ринку (діаграма 2).

Діаграма 2. Залучення інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку у 2007 — 2011 роках, млрд грн

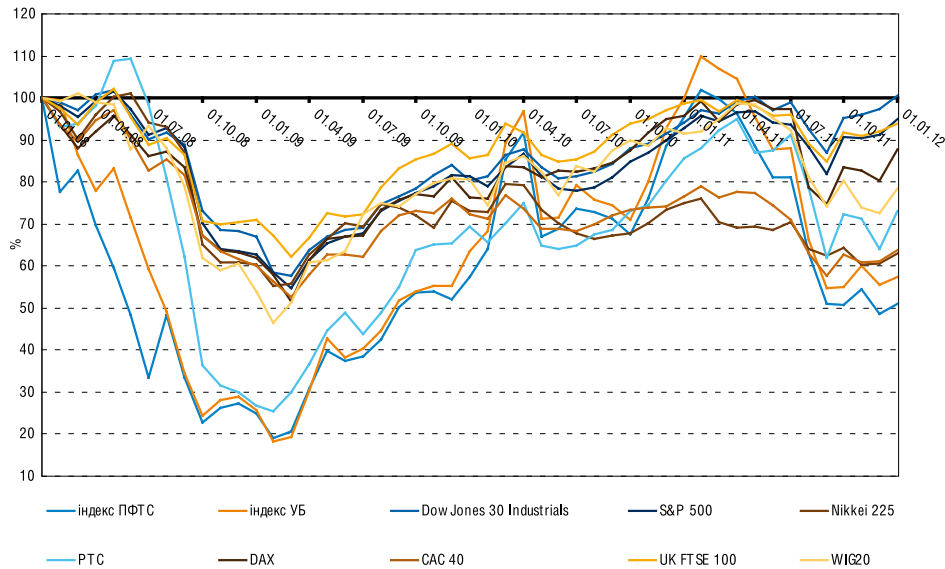

Український фондовий ринок розвивається паралельно зі світовими фондовими ринками, про що свідчить основний індикатор фондових ринків — індекс, який дає можливість оцінити

* за даними Державної служби статистики України

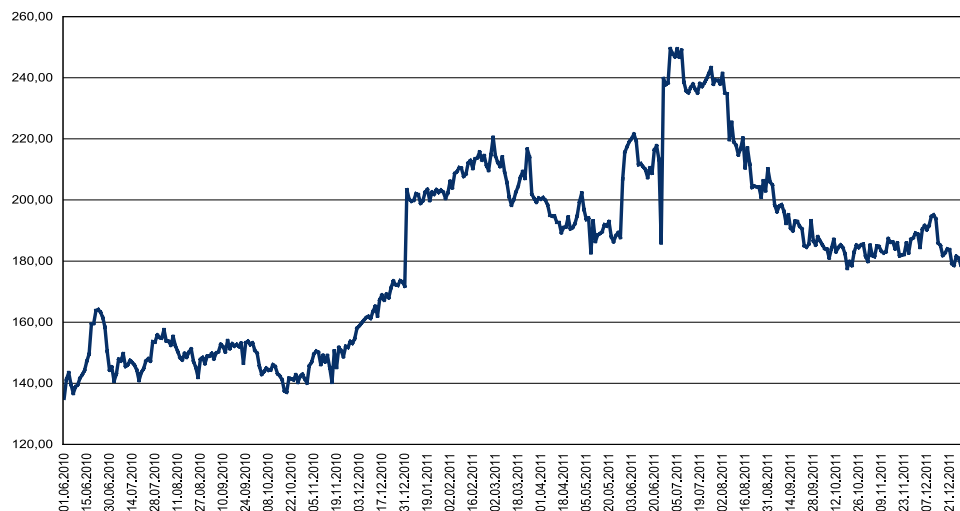
загальну ситуацію на фондовому ринку (динаміка вітчизняних та світових фондових індексів фондового ринку наведена в **діаграмі 3**).

Діаграма 3. Динаміка вітчизняних та світових індексів фондового ринку протягом 2008 — 2011 років

Два роки поспіль вітчизняний фондовий ринок характеризувався доволі високою активністю біржового сегменту, про що свідчать показники капіталізації лістингових компаній та обсягу біржової торгівлі цінними паперами. Так, капіталізація лістингових компаній фондового ринку станом на 31.12.2011 становила 179,86 млрд грн, що більше на 4,72 % порівняно зі станом на 31.12.2010 (171,76 млрд грн) (**діаграма 4**). Збільшення капіталізації свідчить про підвищення вартісної оцінки компаній, акції яких пройшли процедуру лістингу та занесені до біржового реєстру організаторів торгівлі.

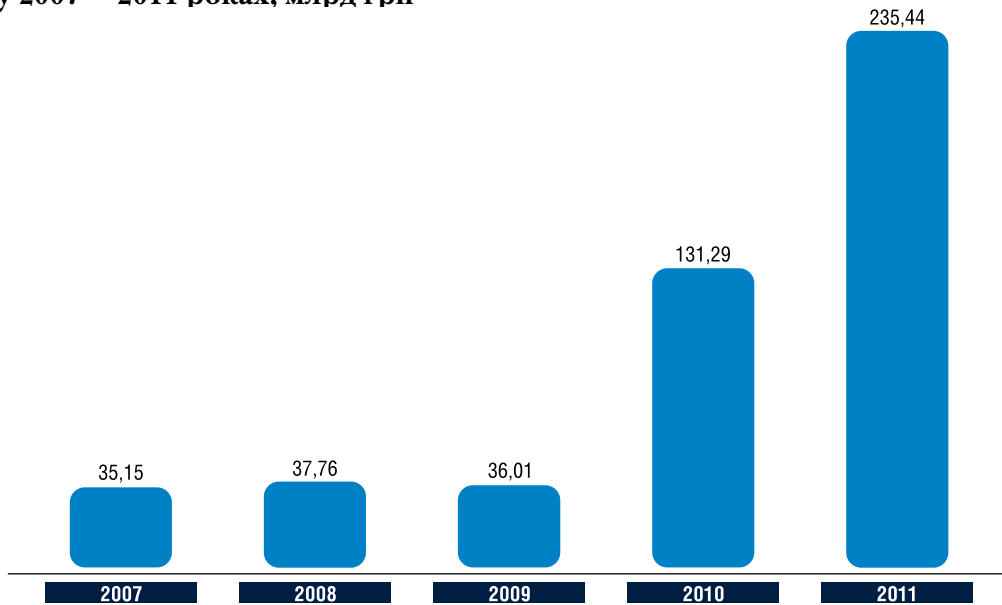
Діаграма 4. Капіталізація лістингових компаній українського фондового ринку протягом II півріччя 2010 — 2011 року, млрд грн

Такий показник, як співвідношення капіталізації лістингових компаній до ВВП, станом на кінець 2011 року становив 13,66 %, тоді як на кінець 2010 року — 15,87 %, 2009-го — 12,64 %, а 2008-ого — 9,02 %. У 2011 році рівень капіталізації помірно зростає, що, насамперед, пов'язано із збільшенням кількості цінних паперів емітентів, які пройшли процедуру лістингу. Однак зростання ВВП у 2011 році порівняно з капіталізацією лістингових компаній відбувалося швидшими темпами.

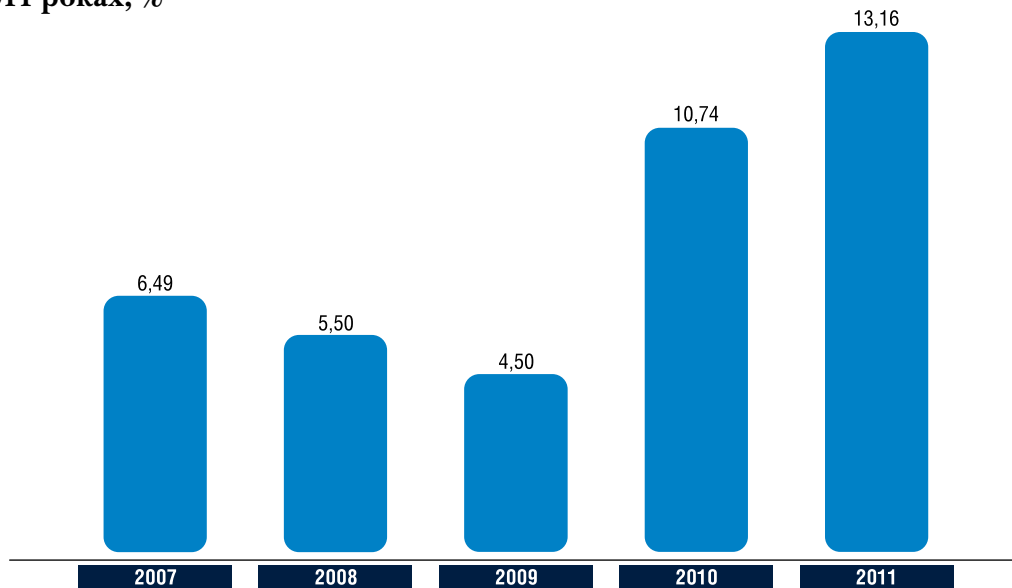
За результатами торгів на організаторах торгівлі, обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами у 2011 році становив 235,44 млрд грн, що більше майже у 2 рази (або на 104,15 млрд грн) у порівнянні з 2010 роком (131,29 млрд грн) (діаграма 5).

Діаграма 5. Обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2007 – 2011 роках, млрд грн

Висока активність на біржовому ринку у 2010 – 2011 роках призвела до збільшення організованого фондового ринку, частка якого становила 10,74 % та 13,16 % відповідно від обсягу усіх операцій з цінними паперами на ринку цінних паперів України (діаграма 6).

Діаграма 6. Частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів у 2007 – 2011 роках, %

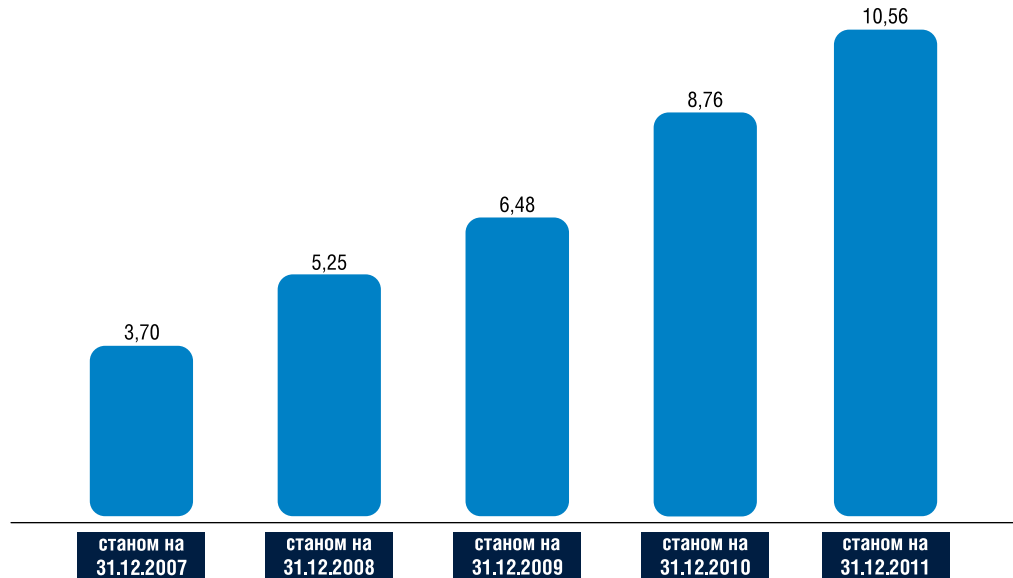

Загальна вартість активів інститутів спільного інвестування у 2011 році зросла на 20,54 % (1,80 млрд грн) і на кінець року становила 10,56 млрд грн, що свідчить про підвищення зацікавленості та довіри до механізмів інститутів спільного інвестування (діаграма 7).

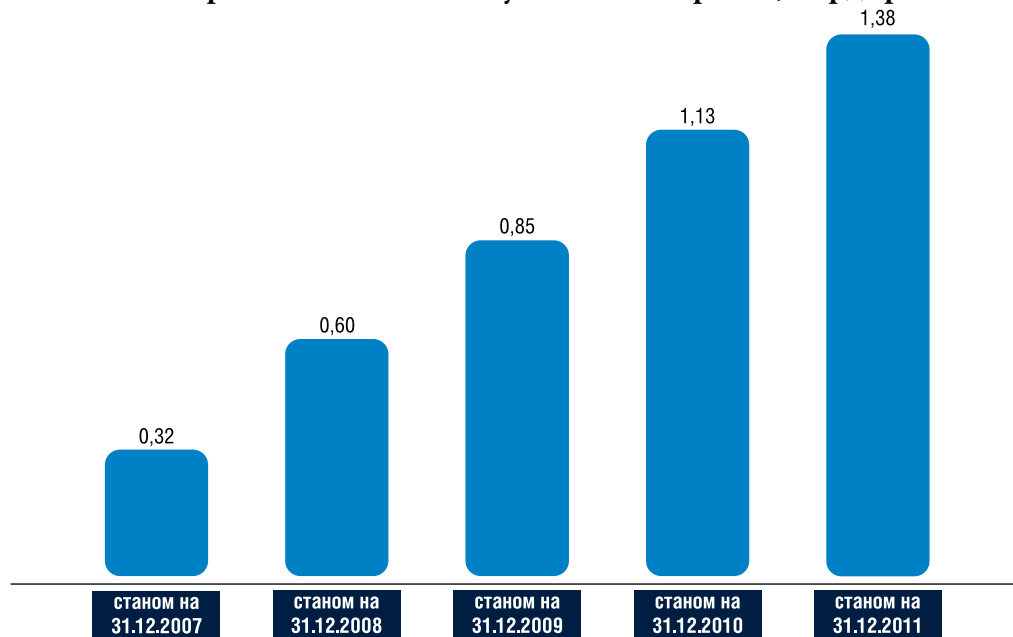
Загальна вартість активів НПФ у 2011 році зросла на 22,12 % і на кінець року становила 1,38 млрд грн (діаграма 8).

Збільшення вартості активів НПФ за останні два роки свідчить про підвищення інтересу до послуг недержавних пенсійних фондів та зростання рівня їх підготовки до впровадження другого рівня пенсійної реформи.

Діаграма 7. Загальна вартість активів ІСІ у 2007 — 2011 роках, млрд грн

Діаграма 8. Загальна вартість активів НПФ у 2007 — 2011 роках, млрд грн

Емісійна діяльність на ринку цінних паперів

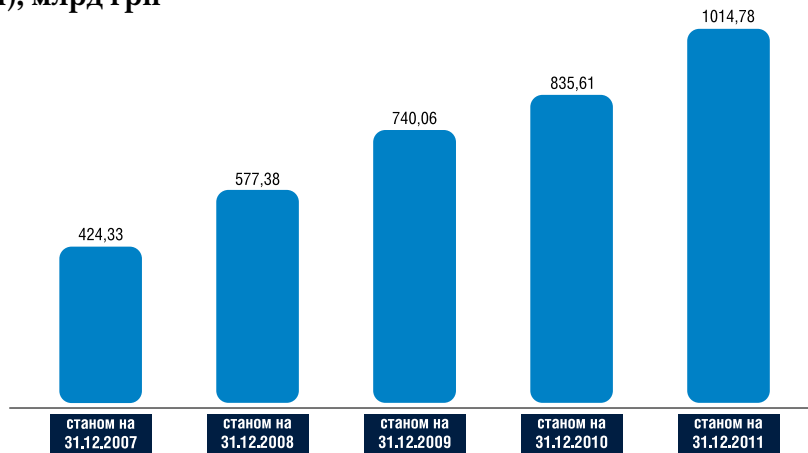
Поступове зростання загального обсягу випусків емісійних цінних паперів є відображенням намірів вітчизняних підприємств щодо збільшення своєї капіталізації та зростання їх зацікавленості у залученні інвестицій за допомогою цінних паперів. Так, у 2011 році цей показник продемонстрував значне зростання і станом на 31 грудня 2011 року загальний обсяг усіх зареєстрованих регулятором випусків цінних паперів становив 1 014,78 млрд грн (діаграма 9).

Варто зазначити, що у 2011 році Комісією зареєстровано випуски емісійних цінних паперів на суму 179,17 млрд грн (діаграма 10), у тому числі:

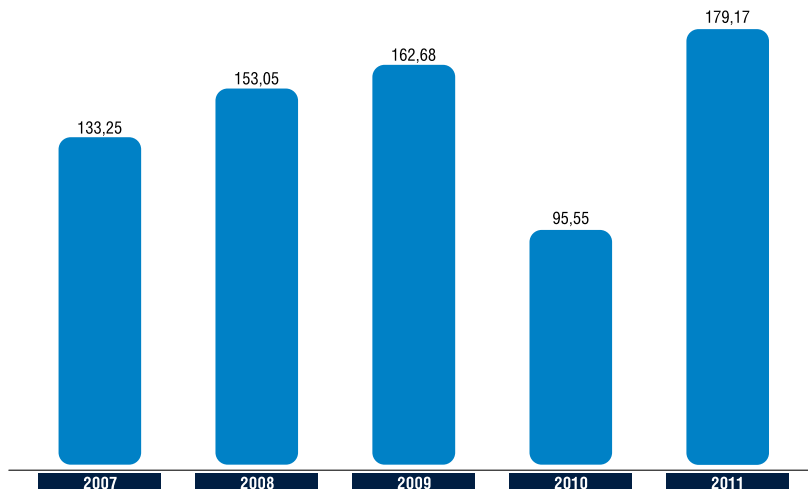
- акцій — 58,16 млрд грн;
- облігацій підприємств — 35,91 млрд грн;
- облігацій місцевої позики — 584,50 млн грн;
- опціонів — 3,44 млн грн;
- інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів — 75,75 млрд грн;
- акцій корпоративних інвестиційних фондів — 8,77 млрд грн.

Ця динаміка є свідченням поступового подолання кризових явищ та стабільності роботи вітчизняного реального сектору економіки

Діаграма 9. Динаміка обсягу зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів (наростаючим підсумком), млрд грн

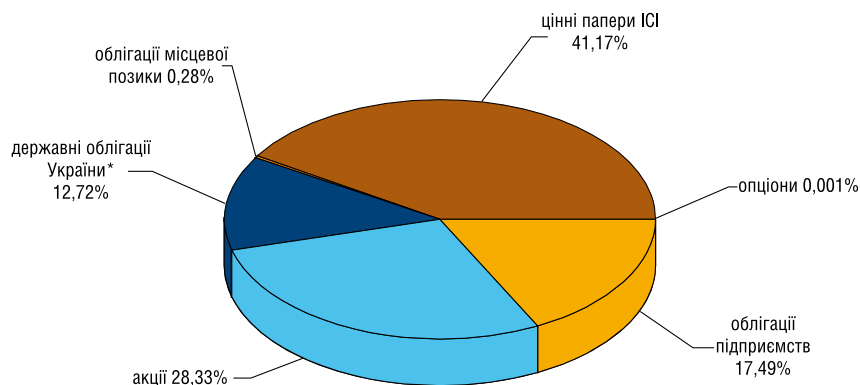

Діаграма 10. Обсяги зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів у 2007-2011 роках, млрд грн

Якщо говорити про фінансові інструменти, то у 2011 році найбільшу частку в загальному обсязі зареєстрованих випусків емісійних цінних паперів становили цінні папери ІСІ (47,17 %) та акції (32,46 %) (діаграма 11).

Діаграма 11. Структура емісій цінних паперів у 2011 році, %

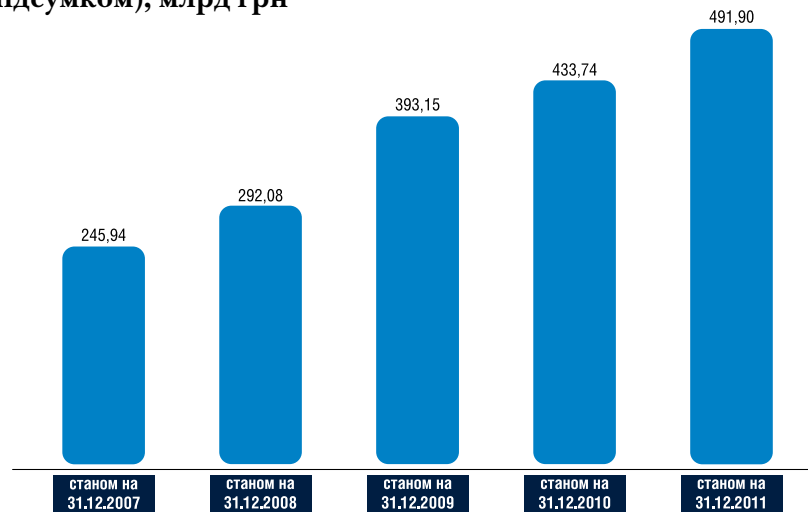
* за даними Міністерства фінансів України

Емісія акцій

Останніми роками триває досить динамічний розвиток фондового ринку та спостерігається приріст обсягів зареєстрованих Комісією випусків акцій.

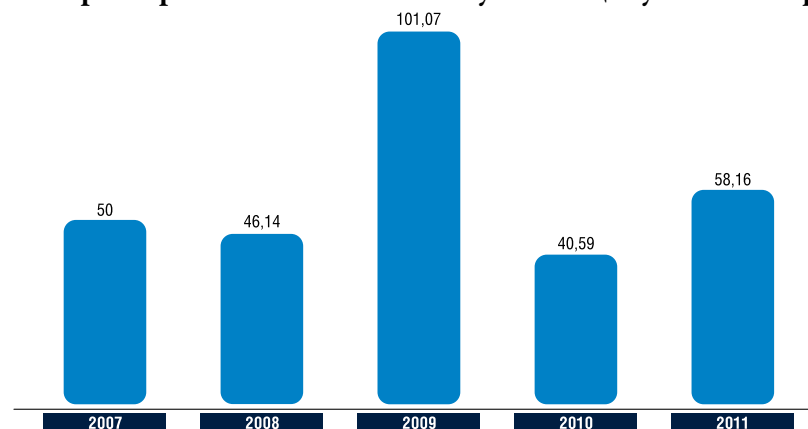
За даними на кінець 2011 року, усього Комісією було зареєстровано випусків акцій на загальну суму 491,90 млрд грн (діаграма 12).

Діаграма 12. Динаміка обсягу зареєстрованих Комісією випусків акцій у 2007-2011 роках (наростаючим підсумком), млрд грн

У той же час у 2011 році регулятор зареєстрував 2 513 випусків акцій на суму 58,16 млрд грн, що у порівнянні з 2010 роком більше на 17,57 млрд грн (або на 43,28 %) (діаграма 13). Це свідчить про активізацію інвестиційної діяльності на підприємствах.

Діаграма 13. Обсяг зареєстрованих Комісією випусків акцій у 2007-2011 рр., млрд грн

Характерно, що найбільшу частку серед загального обсягу зареєстрованих випусків акцій становили емісії з реально залученими коштами (у 2011 році цей показник сягнув 90,20 % або 52,46 млрд грн). В той же час частка емісій акцій, зареєстрованих у процесі приватизації та корпоратизації, залишається досить значною і становить 7,89 % (або 4,59 млрд грн) від загального обсягу зареєстрованих випусків акцій у 2011 році. Емісії за іншими підставами (в процесі реорганізації, за рішенням суду) були зареєстровані суму 1,11 млрд грн, що становила 1,91 % від загального обсягу.

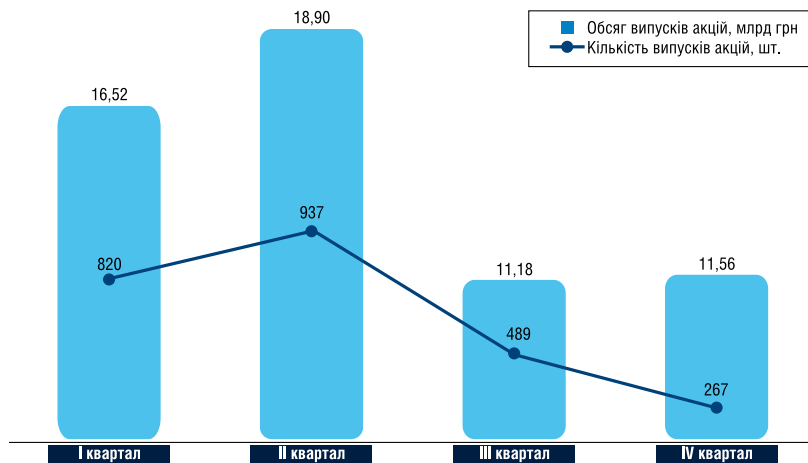
Найбільший обсяг зареєстрованих випусків акцій зафіксовано в II кварталі 2011 року (18,90 млрд грн) (діаграма 14).

Найбільші обсяги випусків акцій, зареєстрованих Комісією, належали емітентами, основними видами економічної діяльності яких були:

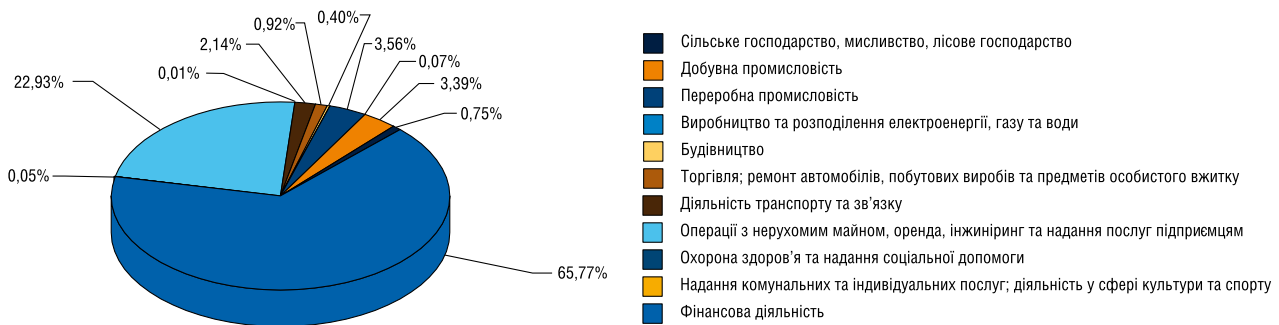
- фінансова діяльність (38,26 млрд грн або 65,77 % від загального обсягу);

- операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям (13,34 млрд грн або 22,93 %);
- переробна промисловість (2,07 млрд грн або 3,56 %) (діаграма 15).

Діаграма 14. Обсяг та кількість зареєстрованих Комісією випусків акцій у 2011 році

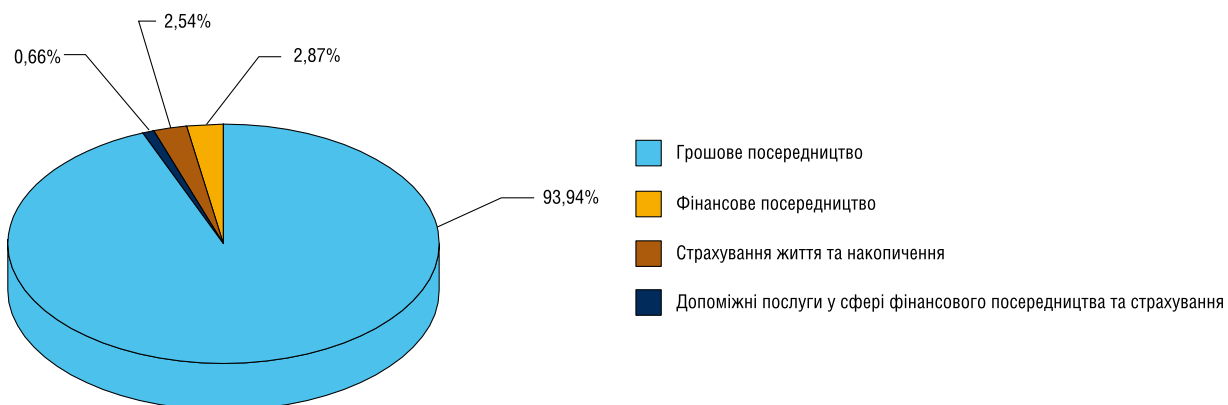

Діаграма 15. Розподіл зареєстрованих Комісією випусків акцій емітентами за основними видами економічної діяльності у 2011 році

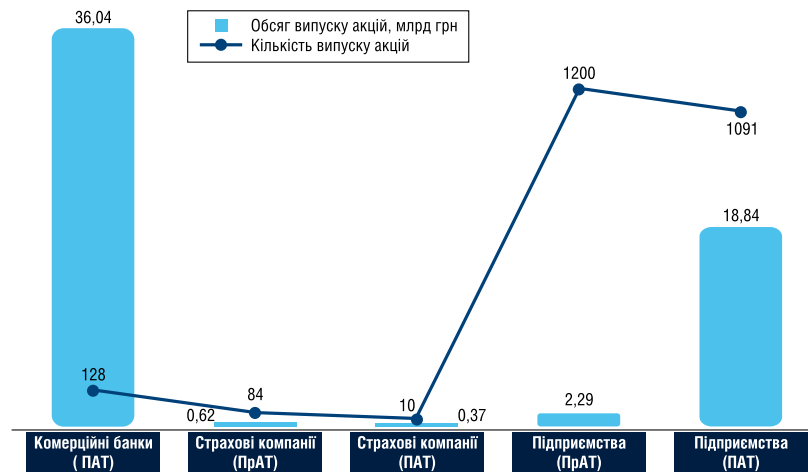
Серед зареєстрованих Комісією випусків акцій у розрізі фінансової діяльності 93,94 % належить емітентам, основним видом економічної діяльності яких було грошове посередництво (діаграма 16).

Діаграма 16. Розподіл зареєстрованих Комісією випусків акцій емітентів, основним видом економічної діяльності яких була фінансова діяльність

Оцінюючи обсяги реєстрації емісій, варто зауважити, що у 2011 році найбільші обсяги випусків акцій зареєстровано комерційними банками на суму 36,04 млрд грн і підприємствами (публічними акціонерними товариствами) на суму 18,84 млрд грн (діаграма 17).

Діаграма 17. Обсяги та кількість зареєстрованих Комісією випусків акцій у 2011 році (за видами емітентів цінних паперів), млрд грн

Перелік підприємств, які зареєстрували найбільші випуски акцій, наведено в таблиці 1. Триває тенденція збільшення частки у загальному випуску акцій інституційними учасниками фондового ринку, зокрема комерційними банками. Обсяг випусків акцій цих емітентів становив 51,62 % від загального обсягу випусків акцій, зареєстрованих Комісією.

Таблиця 1. Перелік емітентів, обсяг випусків акцій яких був найбільшим протягом 2011 року

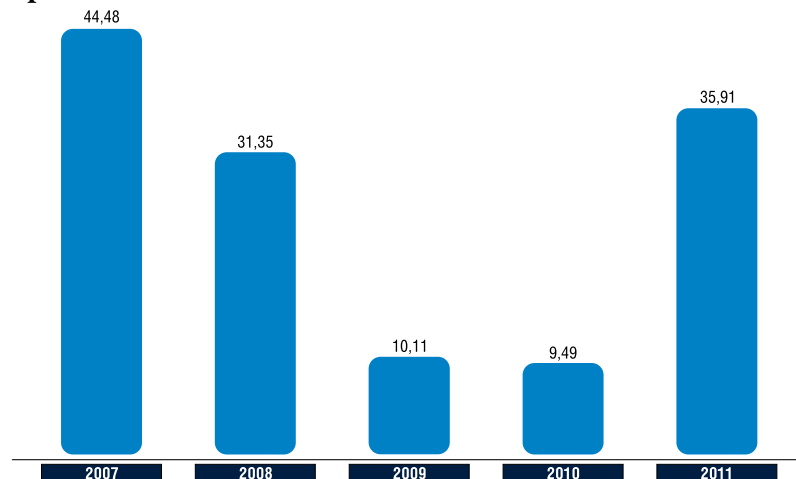
Назва емітента	Обсяг емісії, млн грн
ПАТ НАК «Нафтогаз Україна»	12 500,00
ПАТ КБ «ПриватБанк»	4 684,97
ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»	4 590,00
ПАТ АБ «Укргазбанк»	4 300,00
ПАТ «Родовід Банк»	3 950,00

Емісія облігацій підприємств

Емісійна діяльність на ринку облігацій у 2011 році зберегла основні характерні риси попередніх років: обсяги емісії облігацій все ще залишаються незначними, однак позитивним є факт значного збільшення обсягів зареєстрованих Комісією облігаційних випусків, що свідчить про зростання у компаній інтересу до цього фінансового інструменту та можливості залучення додаткових коштів шляхом випуску облігацій.

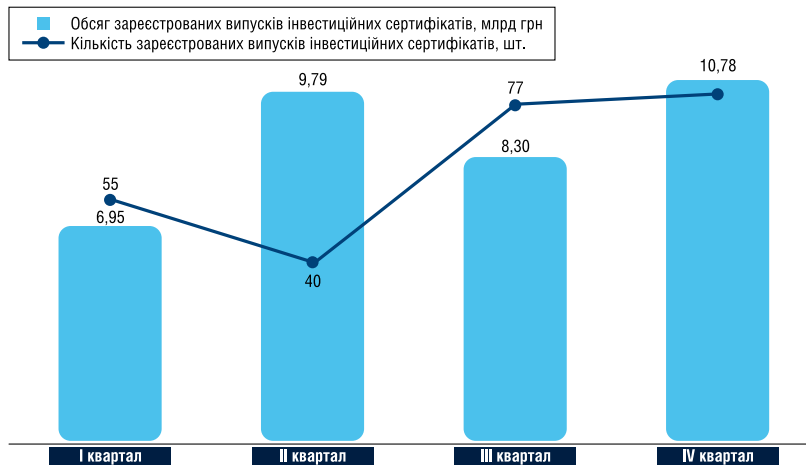
Протягом 2011 року Комісією був зареєстрований 251 випуск облігацій підприємств на суму 35,91 млрд грн (діаграма 18). У порівнянні з 2010 роком обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств збільшився на 26,42 млн грн (у 3,78 разу).

Діаграма 18. Обсяги зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств у 2007 — 2011 роках, млрд грн

Найбільший обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зафіксовано в IV кварталі 2011 року (10,87 млрд грн) (діаграма 19).

Діаграма 19. Обсяг та кількість зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств у 2011 році

Найбільші обсяги випусків облігацій підприємств, зареєстрованих Комісією, належали емітентам, основними видами економічної діяльності яких були:

- фінансова діяльність (41,72 %, 14,99 млрд грн);
- будівництво (21,57 %, 7,75 млрд грн);
- переробна промисловість (9,22 %, 3,31 млрд грн) (діаграма 20).

Діаграма 20. Розподіл зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств емітентами за основними видами економічної діяльності у 2011 році

Серед компаній фінансової діяльності 92,68 % зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств належить емітентам, основним видом економічної діяльності яких було грошове посередництво (діаграма 21).

Діаграма 21. Розподіл зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств емітентів, основним видом економічної діяльності яких була фінансова діяльність

У структурі обсягу зареєстрованих Комісією випусків облігацій підприємств значна частка належала банкам (38,68 % від загального обсягу випусків облігацій). До того ж, обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств, здійснених банками, збільшився у 4,4 разу порівняно з 2010 роком (таблиця 2).

Таблиця 2. Обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств у 2007 — 2011 роках, млн грн

Вид емітента	2007	2008	2009	2010	2011
Усього у тому числі:	44 480,51	31 346,28	10 107,35	9 493,86	35 914,44
Банки	18 869,37	7 115,94	-	3 150,00	13 893,50
Страхові компанії	50,64	97,50	-	-	100,00
Підприємства та інші	25 560,50	24 132,84	10 107,35	6 343,86	21 920,94

Перелік емітентів, що зареєстрували у 2011 році найбільші обсяги випусків облігацій підприємств, наведено в таблиці 3. Обсяг емісії облігацій цих емітентів становив 27,00 % від загального обсягу випусків облігацій, зареєстрованих Комісією.

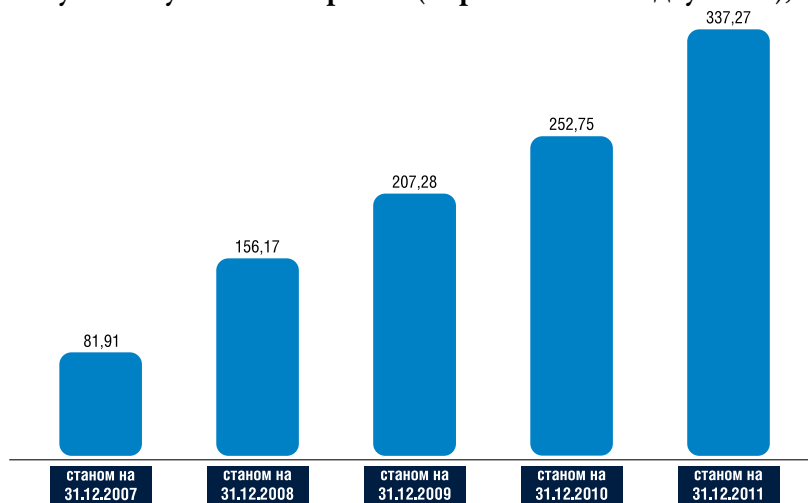
Таблиця 3. Перелік емітентів, які зареєстрували найбільші випуски облігацій у 2011 році

Назва емітента	Обсяг випуску, млн грн	Частка у загальному обсязі емісій, %
ТОВ «ЕСУ»	5 300,00	14,75
ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання»	2 400,00	6,68
ПАТ «Комерційний банк «ПриватБанк»	2 000,00	5,57

Емісія цінних паперів інститутів спільного інвестування

Інститути спільного інвестування разом з банківськими депозитами є важливим інструментом для інвестицій коштів фізичних осіб, збереження та накопичення їх заощаджень. Тому динаміка емітованих цінних паперів ІСІ є позитивним сигналом зацікавленості у роботі з цими інститутами: так, станом на 31.12.2011 регулятором зареєстровано випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування на загальну суму 337,27 млрд грн (діаграма 22).

Діаграма 22. Динаміка обсягу зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування у 2007-2011 роках (наростаючим підсумком), млрд грн

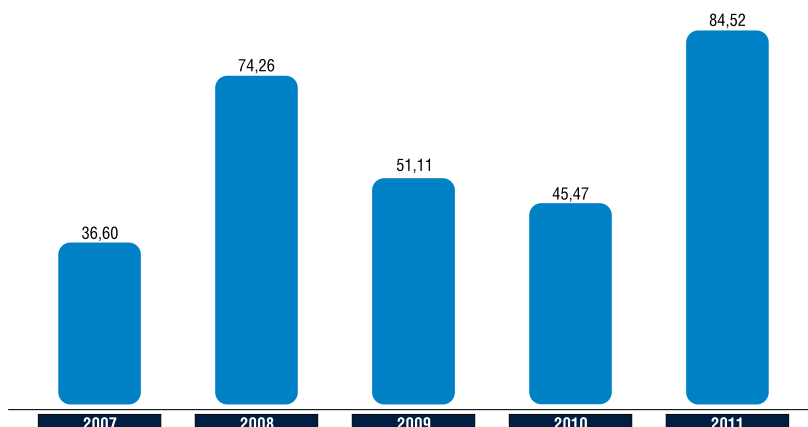
Номінальна вартість розміщених цінних паперів ІСІ, що перебувають в обігу наведено в таблиці 4.

Таблиця 4. Номінальна вартість розміщених цінних паперів ІСІ, що перебувають в обігу (наростаючим підсумком), млрд грн.

Період	Серед юридичних осіб		Серед фізичних осіб		Усього
	Резидентів	Нерезидентів	Резидентів	Нерезидентів	
Станом на 31.12.2007	12,88	4,65	0,53	0,01	18,07
Станом на 31.12.2008	29,09	5,29	0,63	0,02	35,03
Станом на 31.12.2009	30,51	6,23	0,79	0,02	37,55
Станом на 31.12.2010	39,91	8,64	1,19	0,04	49,78
Станом на 31.12.2011	49,02	9,91	1,63	0,04	60,60

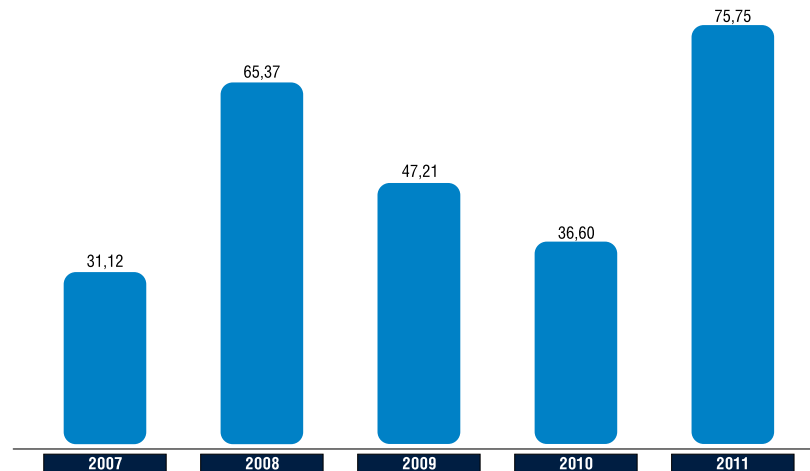
Підтвердженням зацікавленості в інвестуванні через ІСІ є дані щодо загального обсягу випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування, зареєстрованих Комісією у 2011 році. Цей показник становив 84,52 млрд грн, що у порівнянні з 2010 роком більше на 39,05 млрд грн (на 85,88 %) (діаграма 23).

Діаграма 23. Обсяг зареєстрованих випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування у 2007-2011 роках, млрд грн

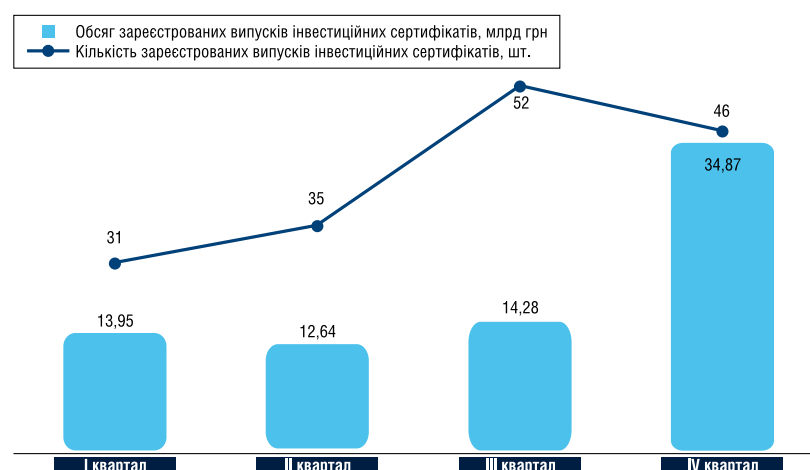
За даними станом на кінець 2011 року, Комісією зареєстровано інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів загальною номінальною вартістю 298,70 млрд грн. У 2011 році регулятором зареєстровано 164 випуски інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів на суму 75,75 млрд грн (діаграма 24). Це на 39,15 млрд грн (або у 2 рази) більше у порівнянні з обсягом зареєстрованих Комісією випусків інвестиційних сертифікатів у 2010 році.

Діаграма 24. Обсяг зареєстрованих випусків інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів у 2007-2011 роках, млрд грн

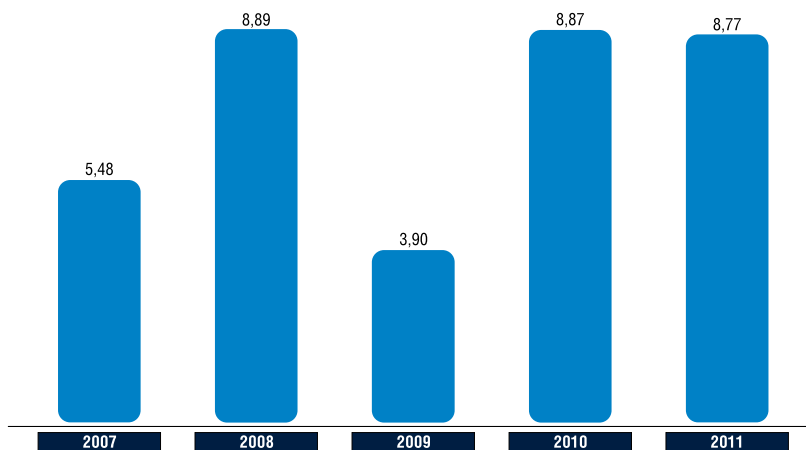
Найбільші обсяги емісії інвестиційних сертифікатів зареєстровано Комісією у IV кварталі 2011 року (діаграма 25).

Діаграма 25. Обсяг та кількість зареєстрованих випусків інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів протягом 2011 року

Що стосується акцій корпоративних інвестиційних фондів, то станом на кінець грудня 2011 року Комісією було зареєстровано таких інструментів на суму 38,57 млрд грн. У свою чергу, протягом 2011 року регулятор зареєстрував 96 випусків акцій корпоративних інвестиційних фондів на суму 8,77 млрд грн (діаграма 26). У порівнянні з 2010 роком цей показник зменшився на 103,17 млн грн.

Діаграма 26. Обсяг зареєстрованих випусків акцій корпоративних інвестиційних фондів у 2007-2011 роках, млрд грн

Найбільші обсяги емісії акцій корпоративних інвестиційних фондів зареєстровано Комісією у IV кварталі 2011 року (діаграма 27).

Діаграма 27. Обсяг та кількість зареєстрованих випусків акцій корпоративних інвестиційних фондів протягом 2011 року

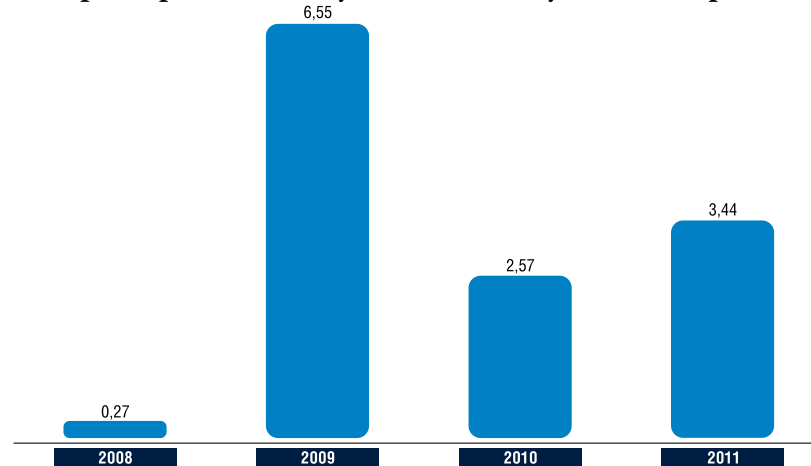
Варто зауважити, що кількість внесених до Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування інвестиційних фондів у 2011 році значно зростає: якщо в 2010 році цей показник становив 150 фондів, то в 2011 році – вже 196, що становить 11,26 % від загальної кількості зареєстрованих інвестиційних фондів.

Емісія похідних цінних паперів

Похідні цінні папери на вітчизняному фондовому ринку поки що займають незначну частку. Так, у 2011 році Комісією було зареєстровано 5 випусків опціонів на суму 3,44 млн грн. У порівнянні з 2010 роком обсяг випусків опціонів збільшився на 867,13 тис грн (діаграма 28). Якщо говорити про частку опціонів в загальній структурі зареєстрованих регулятором випусків цінних паперів, то в 2011 році обсяг випуску похідних цінних паперів становив лише 0,0019 %.

Однак запровадження регуляторних актів, спрямованих на встановлення чітких умов та вимог щодо реєстрації випусків опціонних сертифікатів, унормування процедури здійснення фондовими біржами клірингу та розрахунків за договорами щодо похідних (деривативів), а також прийняття профільного законопроекту «Про похідні» має сприяти поживленню використання зазначених фінансових інструментів на фондовому ринку та залученню інвестицій в окремі галузі економіки через застосування таких фінансових інструментів.

Діаграма 28. Обсяг зареєстрованих випусків опціонів у 2007-2011 роках, млн грн

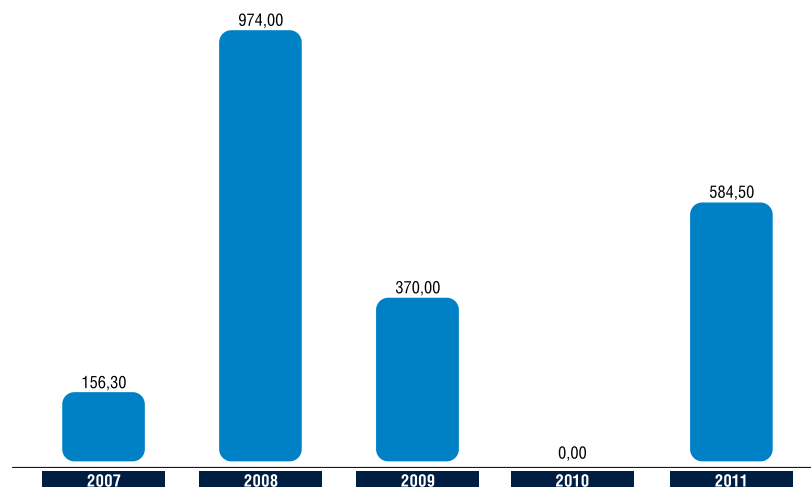

Емісія облігацій місцевих позик

Порівняно з 2010 роком, коли Комісією не було зареєстровано жодного випуску облігацій місцевих позик, у 2011 році спостерігалось відновлення ринку муніципальних облігацій, що свідчить про зацікавленість органів місцевого самоврядування інструментами фондового ринку для залучення інвестицій у розвиток регіонів та їх інфраструктури.

Таким чином, протягом 2011 року регулятор зареєстрував 8 випусків облігацій місцевих позик на загальну суму 584,50 млн грн (діаграма 29).

Діаграма 29. Обсяг зареєстрованих випусків облігацій місцевих позик у 2007 — 2011 роках, млн грн

Перелік органів місцевого самоврядування, які у 2011 році виступили емітентами облігацій місцевих позик, наведено в таблиці 5.

Таблиця 5. Перелік зареєстрованих випусків облігацій місцевих позик у 2011 році

Назва емітента	Обсяг випуску, млн грн	Кількість цінних паперів, шт.
ВР Автономної Республіки Крим	400,00	400 000
Запорізька міська рада	25,00	25 000
Харківська міська рада	99,50	99 500
Черкаська міська рада	60,00	60 000
Усього	584,50	584 500

Загальна характеристика діяльності професійних учасників на ринку цінних паперів

Основні показники діяльності з торгівлі цінними паперами

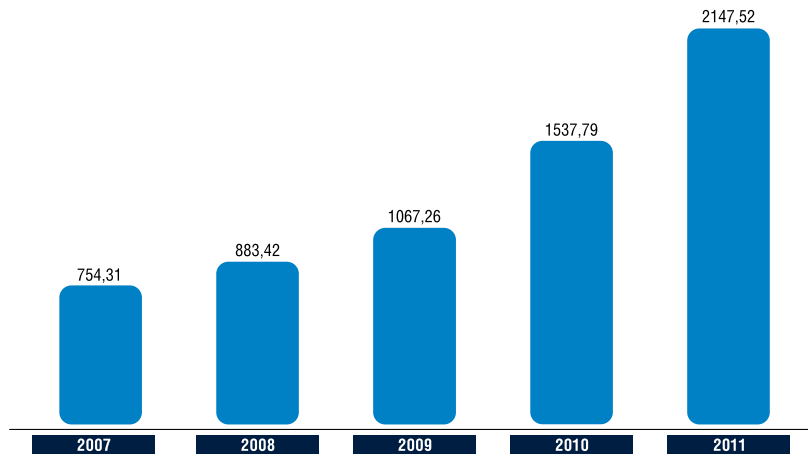
Засобом широкого залучення капіталів до інвестиційно-інноваційної діяльності, окрім здійснення підприємствами випуску цінних паперів, також є торгівля цінними паперами, в тому числі акціями, облігаціями підприємств та іншими фінансовими інструментами.

Останні роки триває тенденція рекордного збільшення обсягу виконаних договорів торговцями цінних паперів. Цей показник у 2011 році становив 2 147,52 млрд грн, що більше ніж обсяг виконаних договорів у 2010 році на 609,73 млрд грн (діаграма 30). А з урахуванням обсягу торгів на строковому ринку, який за результатами звітного року становив 23,58 млрд грн, загальний обсяг торгів на ринку цінних паперів сягнув 2 171,10 млрд грн. Це свідчить про збільшення ролі фондового ринку, його високий потенціал та привабливість.

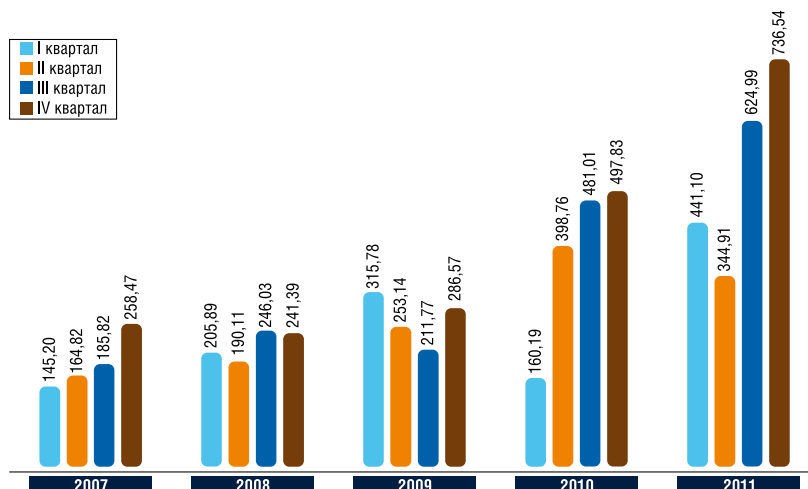
У 2011 році найбільший обсяг виконаних договорів на ринку цінних паперів спостерігався у IV кварталі та становив 736,54 млрд грн, що у 1,5 рази більше, ніж у відповідному періоді 2010 року (діаграма 31).

Щодо структури торгівлі за фінансовими інструментами, то частка виконаних договорів з державними облігаціями України становила у 2011 році 39,84 % від загального обсягу виконаних договорів, з акціями – 30,11 %, з векселями – 16,68 % (діаграма 32).

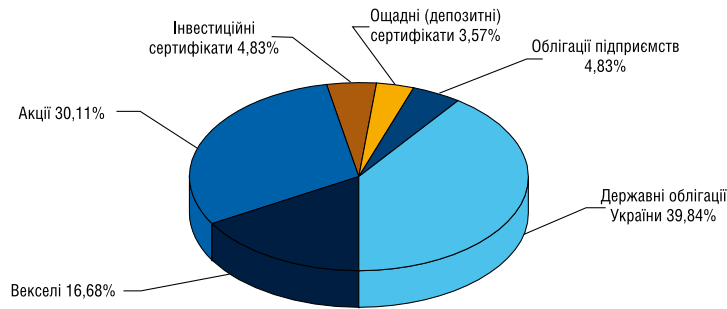
Діаграма 30. Обсяг виконаних договорів торговцями цінних паперів у 2007 – 2011 роках, млрд грн

Діаграма 31. Обсяг виконаних договорів торговцями цінних паперів у 2007 – 2011 роках (за кварталами), млрд грн

Діаграма 32. Структура виконаних договорів торговцями цінних паперів (за видом фінансового інструменту) у 2011 році

Якщо говорити про зростання в абсолютних величинах, то обсяг виконаних договорів на ринку цінних паперів з державними облигаціями України порівняно з 2010 роком збільшився на 501,43 млрд грн, з акціями — на 81,49 млрд грн, з векселями — на 42,17 млрд грн, з облигаціями підприємств — на 34,20 млрд грн. Утім, обсяг договорів з ощадними (депозитними) сертифікатами зменшився на 48,17 млрд грн, що відображено в таблиці 6.

Таблиця 6. Обсяг виконаних договорів торговцями цінних паперів (за видом фінансового інструменту) у 2007 — 2011 роках, млрд грн

Вид фінансового інструменту	2007	2008	2009	2010	2011
Акції	283,54	352,82	470,73	565,21	646,7
	37,59%	39,94%	44,11%	36,75%	30,11%
Векселі	212,64	191,84	268,76	316,11	358,28
	28,19%	21,72%	25,18%	20,56%	16,68%
Депозитні сертифікати НБУ	14,85	15,94	-	-	-
	1,97%	1,80%	-	-	-
Державні облигації України	59,86	62,49	98,99	354,12	855,55
	7,94%	7,07%	9,28%	23,03%	39,84%
Облігації підприємств	134,73	205,21	81,13	69,5	103,7
	17,86%	23,23%	7,60%	4,52%	4,83%
Ощадні (депозитні) сертифікати	3,2	7,68	70,35	124,89	76,72
	0,42%	0,87%	6,59%	8,12%	3,57%
Інвестиційні сертифікати	40,43	43,94	76,31	106,53	103,79
	5,36%	4,97%	7,15%	6,93%	4,83%
Похідні (деривативи)	0,15	0,27	0,10	0,15	0,41
	0,02%	0,03%	0,01%	0,01%	0,02%
Облігації місцевих позик	4,31	2,20	0,66	0,50	1,67
	0,57%	0,25%	0,06%	0,03%	0,08%
Іпотечні цінні папери	0,56	0,67	0,1	0,26	0,07
	0,07%	0,08%	0,01%	0,02%	0,003%
Заставні цінні папери	0,04	0,36	0,14	0,51	0,65
	0,01%	0,04%	0,01%	0,03%	0,03%
Сертифікати ФОН	-	-	0,01	-	-
	-	-	0,001%	-	-
Усього	754,31	883,42	1 067,26	1 537,79	2 147,54

Варто зазначити, що операції з цінними паперами в Україні у 2011 році здійснювалися торговцями цінними паперами, які представлені:

- господарськими товариствами, для яких операції з цінними паперами є виключним видом діяльності (49,62 % від загального обсягу виконаних договорів торговцями цінних паперів у 2011 році);
- банками (46,18 %);
- інвестиційними компаніями (4,20 %).

Перелік 25 торговців цінними паперами з найбільшим обсягом виконаних договорів на ринку цінних паперів у 2011 році наведено в таблиці 7.

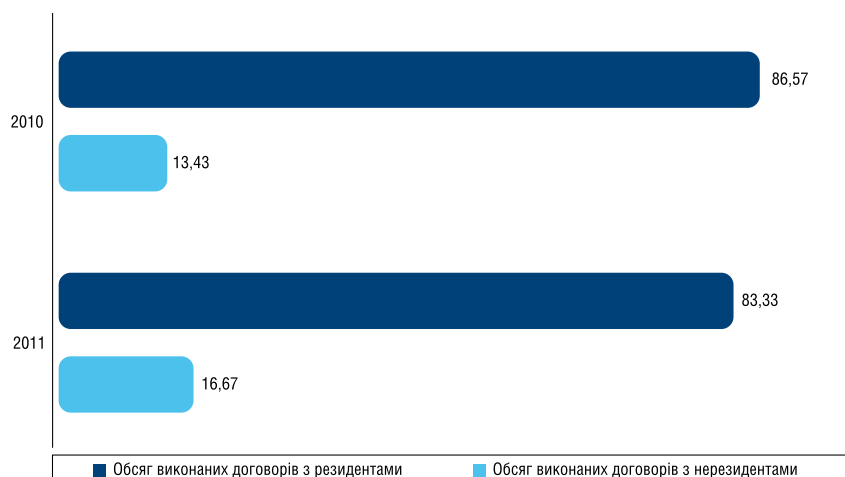
Таблиця 7. ТОП – 25 торговців цінними паперами з найбільшим обсягом виконаних договорів на ринку цінних паперів у 2011 році

Найменування торговця цінними паперами	Обсяг виконаних договорів на ринку цінних паперів, млрд грн	Відсоток від загального обсягу договорів на ринку цінних паперів (%)
ПАТ «Державний ощадний банк України»	200,48	9,34
ПАТ «Дельта Банк»	188,61	8,78
ТОВ «ФК ГАМБИТ»	131,19	6,11
ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»	84,19	3,92
ТОВ «Капітал-Стандарт»	65,16	3,03
ПАТ «ЕРСТЕ БАНК»	60,6	2,82
ТОВ Інвестиційна компанія «БІЗНЕС-ІНВЕСТ»	58,76	2,74
ПАТ акціонерний банк «Укргазбанк»	54,52	2,54
ПАТ «ІНГ Банк Україна»	44,13	2,05
ТОВ «ЦЕНТРАЛЬНИЙ БРОКЕР»	37,48	1,75
ПАТ «УкрСиббанк»	36,87	1,72
ПАТ «ДОЧІРНІЙ БАНК СБЕРБАНКУ РОСІЇ»	36,67	1,71
ТОВ «ФОНДОВИЙ АКТИВ»	34,9	1,62
ТОВ «Спікер-Брок-Інвест»	33,91	1,58
ПрАТ «МЕНЕДЖМЕНТ ТЕХНОЛОДЖІЗ»	33,43	1,56
ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	32,13	1,5
ПАТ «ВТБ Банк»	30,58	1,42
ТОВ «Вікторія»	30,11	1,4
ТОВ «ДЕЛЬТА-СЕК'ЮРИТИЗ»	26,01	1,21
ТОВ «Інвестиційний капітал Україна»	25,29	1,18
Спільне Підприємство ТОВ «Драгон Капітал»	24,73	1,15
ПАТ «ОТП БАНК»	23,95	1,12
ТОВ «Фінансова компанія «Аквітенс»	20,62	0,96
ПАТ «АКТАБАНК»	19,2	0,89
ТОВ «Центрально-Східна фінансова компанія»	19,19	0,89
ПАТ «БАНК 3/4»	18,09	0,84

Моніторинг руху інвестицій

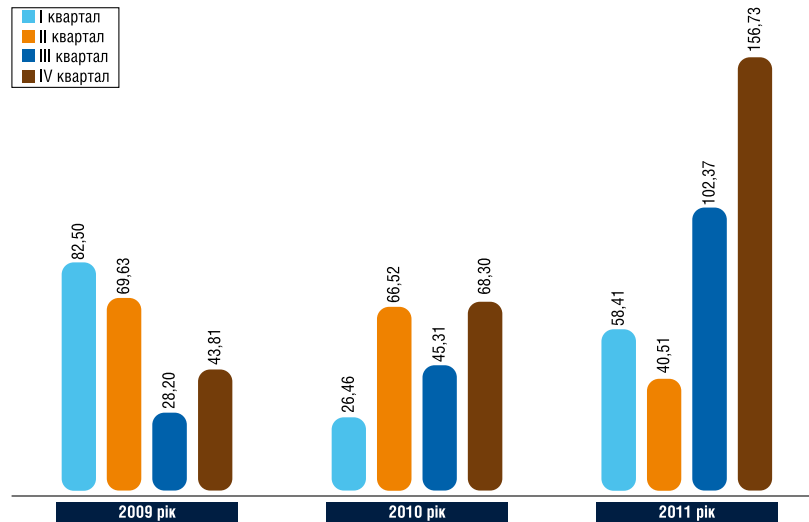
Обсяг виконаних договорів торговцями цінних паперів з нерезидентами становив 358,03 млрд грн. При цьому частка договорів з нерезидентами у загальному обсязі виконаних договорів збільшилася з 13,43 % у 2010 році до 16,67 % у 2011 році, що є свідченням поглиблення інтеграції національного фондового ринку у світовий ринок капіталу (діаграма 33).

Діаграма 33. Структура обсягів виконаних договорів торговцями цінних паперів з резидентами та нерезидентами в 2010 – 2011 роках (%)

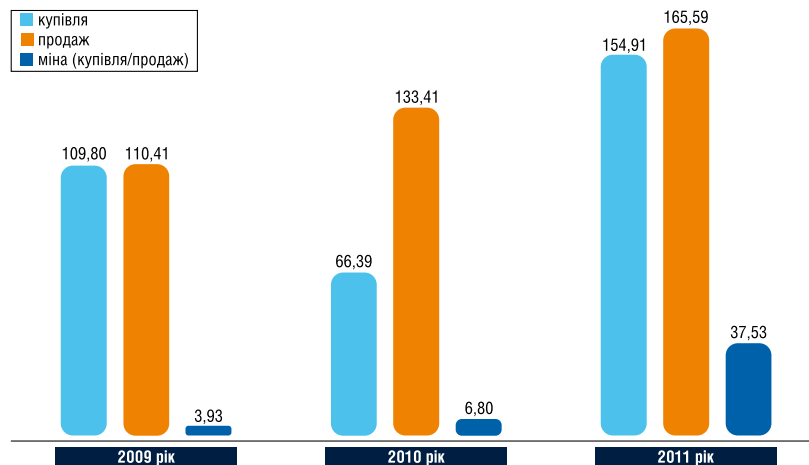
Найбільший обсяг виконаних договорів з цінними паперами за участю нерезидентів спостерігався у IV кварталі 2011 року (43,78 % від загального обсягу виконаних договорів торговцями цінних паперів з нерезидентами у 2011 році). **Діаграма 34** відображає обсяг виконаних договорів торговцями цінних паперів з нерезидентами щоквартально у 2009 — 2011 роках.

Діаграма 34. Обсяг виконаних договорів торговцями цінних паперів з нерезидентами, млрд

Незважаючи на те, що протягом двох останніх років спостерігалася тенденція до переважання операцій з продажу цінних паперів над операціями з купівлі цінних паперів за участю нерезидентів, що може свідчити про незначний відтік іноземного капіталу, в 2011 році обсяг купівлі цінних паперів нерезидентами продемонстрував зростання майже на 90 млрд грн порівняно з 2010 роком (**діаграма 35**).

Діаграма 35. Рух капіталу за участю нерезидентів на фондовому ринку у 2009-2011 роках, млрд грн

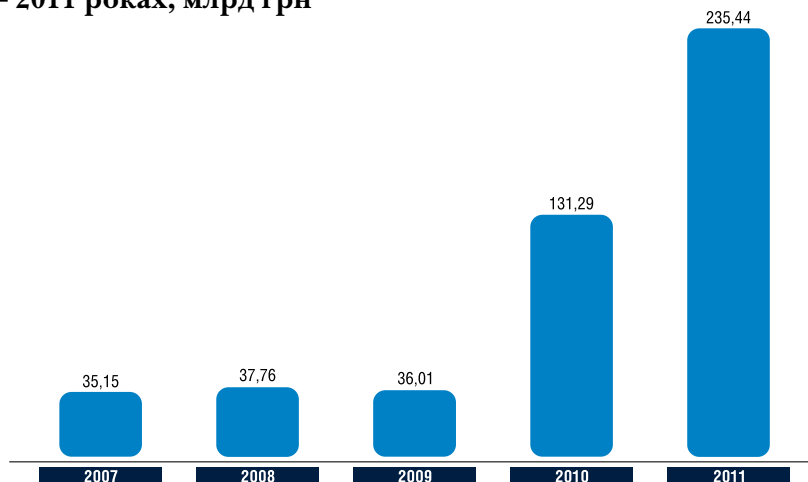
Основні показники діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку

Діяльність з організації торгівлі на ринку цінних паперів України здійснюють фондові біржі. Так, станом на 31.12.2011 загальна кількість організаторів торгівлі, яким видано ліцензію на здійснення діяльності з організації торгівлі на ринку цінних паперів, становила 10:

Київська міжнародна фондова біржа,
 Придніпровська фондова біржа,
 Східно-Європейська фондова біржа,
 Українська біржа,
 Українська міжбанківська валютна біржа,
 Українська міжнародна фондова біржа,
 Українська фондова біржа,
 Фондова біржа «ІННЕКС»,
 Фондова біржа «Перспектива»,
 Фондова біржа «ПФТС».

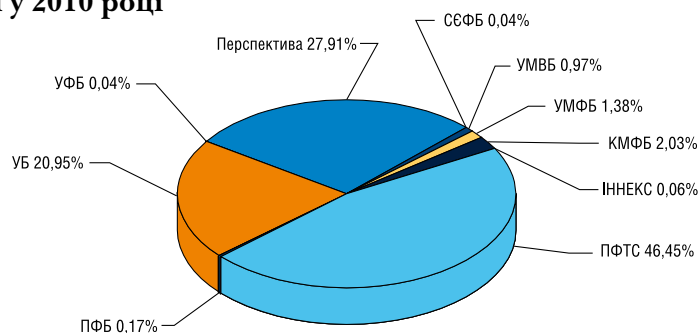
Варто зауважити, що протягом 2011 року спостерігалася досить висока активність біржового ринку в Україні, про що свідчать показники обсягу біржової торгівлі цінними паперами. Так, за результатами торгів на організаторах торгівлі обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами у 2011 році становив 235,44 млрд грн, що більше майже у 2 рази (або на 104,15 млрд грн) за обсяг торгів у 2010 році (**діаграма 36**). Зростання обсягів торгів на фондовому ринку пояснюється збільшенням обсягів фінансових ресурсів, що інвестуються в цінні папери українських емітентів як вітчизняними, так і іноземними інвесторами, а також зростанням вартості цінних паперів емітентів, з якими укладались угоди.

Діаграма 36. Обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2007 – 2011 роках, млрд грн

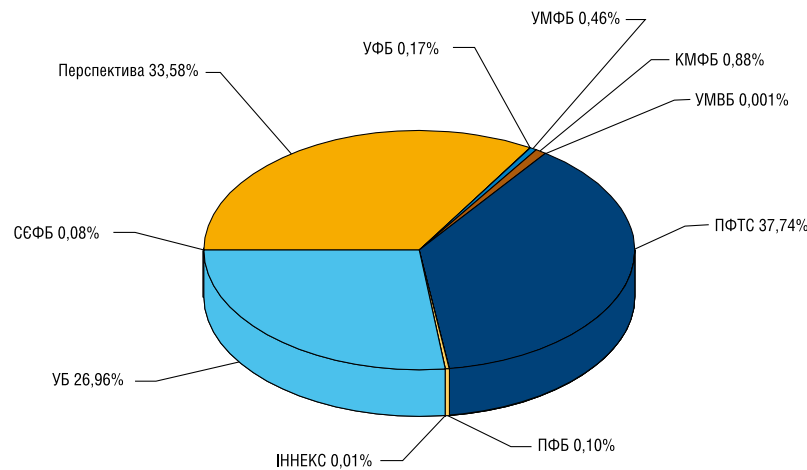

На організаційно оформленому ринку у 2011 році спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами, оскільки близько 98 % біржових контрактів (договорів) зосереджено на 3 фондових біржах: ПрАТ ФБ «ПФТС», ПАТ ФБ «Перспектива» та ПАТ «Українська біржа». Окрім того, дві фондові біржі навіть збільшили свою частку в загальному обсязі торгів на біржовому фондовому ринку: ПАТ «Фондова біржа «Перспектива» – з 27,91 % у 2010 році до 33,58 % у 2011 році, ПАТ «Українська біржа» – з 20,95 % у 2010 році до 26,96 % у 2011 році. При цьому частка обсягів торгів на ПАТ «КМФБ», ПрАТ «УМФБ» та ПрАТ «УМВБ» у 2011 році зменшилася до 0,88 %, 0,46 %, 0,001 % відповідно (**діаграми 37 та 38**).

Діаграма 37. Розподіл обсягів біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2010 році

Діаграма 38. Розподіл обсягів біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2011 році

Найбільший обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі спостерігався у III кварталі 2011 року (29,46 % від загального обсягу біржових контрактів (договорів) на організаторах торгівлі у 2011 році) (таблиця 8).

Таблиця 8. Обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі (з розподілом за місяцями) у 2011 році, млн грн.

Період	Організатор торгівлі										Усього
	УФБ	КМФБ	ПФТС	УМВБ	ІННЕКС	ПФБ	УМФБ	ПЕРСПЕКТИВА	СЄФБ	УБ	
Січень	0,89	11,98	4 838,69	0,20	0,07	9,21	1,62	4 554,03	2,95	4 649,81	14 069,45
Лютий	0,63	195,98	5 866,21	0,19	16,45	8,34	3,31	5 661,99	2,59	7 201,02	18 956,70
Березень	0,70	530,11	7 214,92	0,21	0,12	21,86	256,01	7 908,98	6,32	7 232,68	23 171,91
Квітень	0,64	194,89	9 215,37	0,39	0,96	20,32	1,91	7 970,70	99,75	6 095,59	23 600,53
Травень	3,30	87,57	6 165,22	0,13	0,01	9,46	2,33	6 243,21	17,64	5 827,98	18 356,86
Червень	0,82	88,28	5 306,24	0,22	0,85	10,06	154,69	4 875,83	6,36	4 641,24	15 084,58
Липень	1,02	7,65	10 421,69	0,15	0,08	7,11	43,30	8 302,48	4,80	4 457,60	23 245,89
Серпень	4,45	156,66	9 110,25	0,18	0,01	113,43	112,39	10 063,88	7,93	6 517,97	26 087,17
Вересень	2,04	64,39	8 515,09	0,17	0,11	6,60	106,89	7 472,53	7,67	3 859,10	20 034,58
Жовтень	206,02	7,30	8 085,96	0,16	0,37	7,09	320,90	5 769,83	33,76	3 400,74	17 832,12
Листопад	2,31	502,78	5 906,96	0,24	0,08	8,68	46,34	4 749,50	5,21	5 354,23	16 576,33
Грудень	173,53	233,49	8 203,58	0,16	13,19	23,07	33,86	5 497,34	4,64	4 240,45	18 423,30
Усього	396,37	2 081,08	88 850,18	2,39	32,30	245,23	1 083,56	79 070,31	199,61	63 478,41	235 439,42

Збільшення обсягів торгів на фондових біржах у 2011 році певною мірою спричинено підвищеною активністю вторинного ринку акцій та державних облігацій України. Загальний обсяг торгівлі цінними паперами та іншими фінансовими інструментами на організаторах торгівлі продемонстровано в таблиці 9.

Таблиця 9. Обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2007 – 2011 роках (за видом фінансового інструменту), млрд грн

Вид фінансового інструменту	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
Акції	13,61	11,82	13,54	52,71	79,22
	38,72%	31,30%	37,60%	40,15%	33,65%
Державні облігації України	2,77	8,55	8,18	60,86	99,12
	7,88%	22,64%	22,72%	46,36%	42,10%
Облігації підприємств	17,36	16,61	7,07	6,71	21,42
	49,39%	43,99%	19,63%	5,11%	9,10%
Облігації місцевих позик	0,79	0,46	0,03	0,14	0,46
	2,25%	1,22%	0,08%	0,11%	0,20%

Інвестиційні сертифікати	0,43	0,20	7,14	7,14	11,40
	1,22%	0,53%	19,83%	5,44%	4,84%
Похідні (деривативи)	0,05	0,12	0,05	3,73	23,82
	0,14%	0,32%	0,14%	2,84%	10,12%
Інші	0,13	-	-	-	-
	0,37%	-	-	-	-
Усього	35,15	37,76	36,01	131,29	235,44

Що стосується емітентів, з акціями яких у 2011 році було здійснено найбільший обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі, то їх перелік наведено в таблиці 10.

Таблиця 10. ТОП – 10 акцій емітентів – «блакитних фішок», з якими здійснено найбільший обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі

Найменування емітента	2011 рік	
	Обсяг виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі, млрд грн	Відсоток від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі (%)
ПАТ «Мотор Січ»	6,52	2,77
ПАТ «Алчевський металургійний комбінат»	4,73	2,01
ПАТ «ДЕК «Центрэнерго»	3,84	1,63
ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод»	3,70	1,57
ПАТ «Укрсоцбанк»	2,37	1,01
ПАТ «Укрнафта»	2,27	0,96
ПАТ «МК «Азовсталь»	2,03	0,86
ПАТ «Єнакієвський металургійний завод»	1,88	0,80
ПАТ «Укртелеком»	1,26	0,54
ПАТ «Концерн Стирол»	0,84	0,36

Окрім того, певне місце в загальному обсязі торгів мали операції з купівлі-продажу корпоративних облігацій вітчизняних компаній. Перелік емітентів, з облігаціями підприємств яких в 2011 році було здійснено найбільший обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі, наведено в таблиці 11.

Таблиця 11. ТОП – 15 облігацій підприємств-емітентів, з якими було здійснено найбільший обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі

Найменування емітента	2011 рік	
	обсяг виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі, млрд грн	Відсоток від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі (%)
ПАТ «Промінвестбанк» (Серія В)	1,86	0,79
ПАТ «Дочірній Банк Сбербанку Росії» (Серія Е)	1,41	0,60
ПАТ «Промінвестбанк» (Серія С)	1,07	0,46
ПАТ «Прокредит Банк» (Серія G)	0,65	0,27
ПАТ «Банк Русский Стандарт»	0,58	0,24
ПАТ «Промінвестбанк» (Серія А)	0,51	0,22
ТОВ «Торгівельно-житловий комплекс «Київський»	0,44	0,19
ПАТ «Дельта Банк» (Серія Т)	0,41	0,17
ПАТ «ВТБ «Банк» (Серія С)	0,37	0,16
ВАТ «Укртелеком»	0,35	0,15
ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат»	0,34	0,14
ТОВ «СМАРТ ПРОДАКШН»	0,31	0,13
ДТГО «Південно-Західна залізниця» (Серія С)	0,31	0,13
СТГО «Південна залізниця» (Серія В)	0,31	0,13
ПрАТ «Мандарин Плаза» (Серія Е)	0,27	0,11

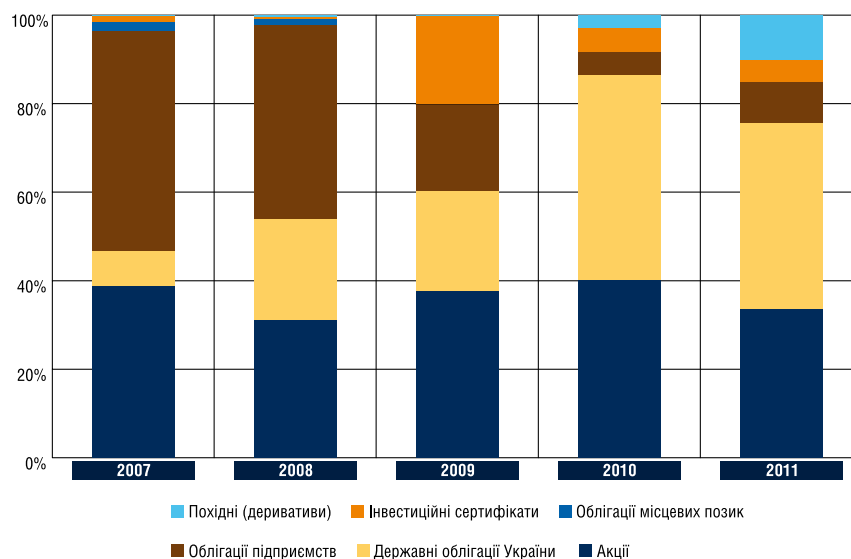
У той же час досить активною була торгівля цінними паперами, емітованих інститутами спільного інвестування. Перелік емітентів цінних паперів ІСІ, з якими в 2011 році було здійснено найбільший обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі, представлений в таблиці 12.

Таблиця 12. ТОП — 10 цінних паперів ІСІ з якими здійснено найбільший обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі

Найменування емітента	2011 рік	
	Обсяг виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі, млрд грн	Відсоток від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі (%)
ПФ НВЗТ «Ріал Естейт Менеджмент Інвестментс – Проспект» ПрАТ «КУА «Академія Інвестментс»	5,76	2,45
ПАТ «ЗНКІФ «СІФАБ»	5,60	2,38
ПФ НВЗТ «МОНЕТА» ПрАТ «КУА «Академія Інвестментс»	4,93	2,09
ПАТ «ЗНКІФ «Майбутнє»	4,90	2,08
ЗНПФ «Індекс Української Біржі» ПрАТ «КІНТО»	0,22	0,09
ПЗНВІФ «Українські технології» ТОВ «Венчурні інвестиційні проекти»»	0,12	0,05
ПАТ «ЗНВКІФ	0,08	0,03
ПЗНВІФ «Реноме» ТОВ «КУА «Реноме-2008»	0,07	0,03
ЗНПФ «Інвестиційний капітал – Фонд акцій» ТОВ «КУА» Інвестиційний Капітал Україна»	0,02	0,01
ПЗНВІФ «ЮКРЕЙН ГРОУС КЕПТАЛ Ш» ТОВ «КУА «Парламент»	0,02	0,01

Необхідно зазначити, що у 2011 році дещо змінилася і структура біржових торгів: якщо у 2010 році частка акцій у загальній структурі біржових торгів становила 40,15 %, а державних облігацій України – 46,36 %, то у 2011 році ці показники становили 33,65 % та 42,10 % відповідно. Ринок державних цінних паперів, що зазнав значного розширення у попередньому році, продовжував нарощувати свої масштаби (діаграма 39).

Діаграма 39. Розподіл обсягів біржових контрактів (договорів) з цінними паперами за видом фінансового інструменту у 2007 – 2011 роках

Також у 2011 році частка обсягу торгів на організованому ринку з облігаціями підприємств зросла до 9,10 % (21,42 млрд грн) сукупного обсягу торгів на біржовому ринку та суттєво перевищила показник 2010 року – 5,11 % (в абсолютному 6,71 млрд грн). Обсяг торгів з облігаціями місцевих позик на організаторах торгівлі також поступово збільшується – з 0,11 % у 2010 році до 0,20 % у 2011 році. Ринок інвестиційних сертифікатів, як і у попередні періоди, залишився відносно невеликим, однак позитивним є факт значного збільшення обсягів біржових контрактів з інвестиційними сертифікатами, який у 2011 році становив 4,84 % сукупного обсягу торгів на біржовому ринку.

Ринок деривативів у 2011 році становив 10,12 % від загального обсягу торгів на біржовому ринку. На вторинному організованому ринку цінних паперів обсяг торгів з похідними становив 233,20 млн грн, на первинному ринку – 5,62 млн грн.

У той же час обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на вторинному біржовому ринку протягом 2011 року значно зріс та становив 178,98 млрд грн (76,02 % від загального обсягу протягом зазначеного періоду). На вторинному організованому ринку цінних паперів обсяг торгів з акціями становив 62,08 млрд грн (див. **таблицю 13**).

Таблиця 13. Розподіл виконаних біржових контрактів(договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі протягом 2011 року (за видом фінансового інструменту та видами ринків), млн грн

Організатор торгівлі	Первинний ринок				Обсяг торгів на первинному ринку	Вторинний ринок						Обсяг торгів на вторинному ринку	Ринок приватизації	Строковий ринок	Ринок РЕПО відповідно до правил фондових бірж				Обсяг торгів на ринку РЕПО	Загальний обсяг торгів на організаторах торгівлі
	Акції	Облігації підприємств	Облігації місцевих позик	Похідні цінні папери (деривативи)		Акції	Облігації підприємств	Державні облігації України	Облігації місцевих позик	Інвестиційні сертифікати	Похідні цінні папери (деривативи)				Акції	Облігації підприємств	Облігації місцевих позик	Інвестиційні сертифікати		
УФБ	-	323,50	-	0,62	324,12	9,20	1,95	-	-	0,03	58,56	69,73	2,52	-	-	-	-	-	-	396,37
КМФБ	-	1 615,81	-	-	1 615,81	357,22	69,74	-	-	35,45	-	462,41	2,86	-	-	-	-	-	-	2 081,08
Іннекс	-	16,45	-	-	16,45	0,49	-	-	-	-	-	0,49	15,36	-	-	-	-	-	-	32,30
ПФБ	-	-	-	-	-	119,10	109,65	-	-	16,48	-	245,23	-	-	-	-	-	-	-	245,23
УМВБ	0,21	-	-	2,18	2,39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,39
УМФБ	-	-	-	-	-	748,15	176,45	-	-	158,86	-	1 083,46	0,10	-	-	-	-	-	-	1 083,56
СЕФБ	-	145,16	-	-	145,16	16,14	9,57	-	-	28,24	-	53,94	0,50	-	-	-	-	-	-	199,61
ПФТС	-	8 158,48	60,00	-	8 218,48	2 084,59	2 224,71	76 183,32	75,91	54,23	-	80 622,77	2,60	-	6,15	-	-	0,19	6,34	88 850,18
Перспектива	-	3 045,49	100,16	2,82	3 148,46	39 531,06	3 064,83	22 300,51	-	10 850,79	174,64	75 921,84	-	-	-	-	-	-	-	79 070,31
УБ	-	1 959,56	133,00	-	2 092,56	19 218,49	426,02	636,97	9,48	229,03	-	20 520,00	-	23 578,52	17 108,89	73,15	83,37	21,93	17 287,33	63 478,41
Усього	0,21	15 264,44	293,16	5,62	15 563,43	62 084,44	6 082,91	99 120,81	85,40	11 373,11	233,20	178 979,87	23,93	23 578,52	17 115,04	73,15	83,37	22,12	17 293,67	235 439,42

Строковий ринок

Свідченням динамічного розвитку біржового сегменту фондового ринку є поява нових фінансових інструментів торгівлі.

В рамках розширення інструментів фондового ринку та результатом 2011 року стала активізація роботи строкового ринку, обсяг торгів на якому зріс у 6,5 разу. Так, після відкриття на ПАТ «Українська біржа» секції строкового ринку сума контрактів по деривативах помітно зросла – з 3,59 млрд грн у 2010 році до 23,58 млрд грн у 2011 році. Зростання показників строкового ринку свідчить про все більше використання інвесторами можливостей хеджування ризиків за допомогою цих фінансових інструментів.

Таким чином, розвиток строкового ринку наближає український ринок до кращих світових стандартів.

Інформація щодо угод РЕПО з цінними паперами

Також варто зауважити, що у 2011 році на фондовому ринку спостерігалась активізація операцій РЕПО. Протягом 2011 року обсяг угод РЕПО на організаторах торгівлі становив 17,29 млрд грн (7,35 % від загального обсягу торгів на організованому ринку).

Операції РЕПО здійснювалися на двох фондових майданчиках – ПАТ «Українська біржа» та ПрАТ ФБ «ПФТС». На ПАТ «Українська біржа» укладено найбільший обсяг угод РЕПО, з них 98,97 % угод РЕПО – з акціями.

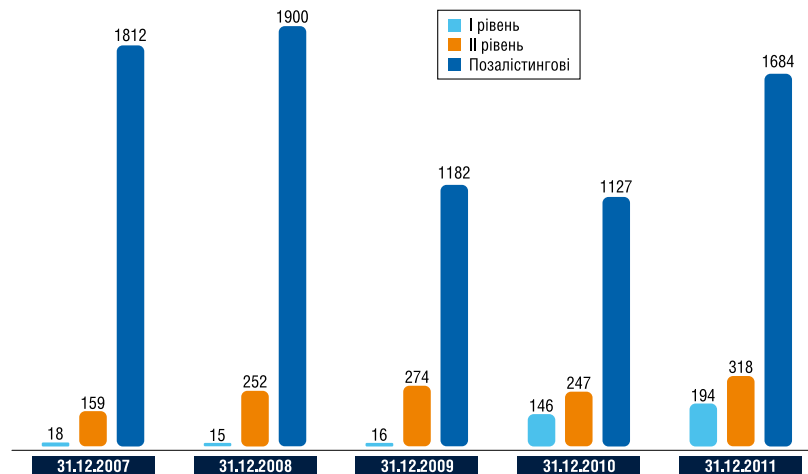
*Цінні папери,
які включено до біржових списків організаторів торгівлі*

Кількість лістингових цінних паперів є досить важливим показником для характеристики стану вітчизняного фондового ринку. І досить оптимістичним у зв'язку з цим є той факт, що останнім часом як загальна кількість цінних паперів в обігу, так і кількість цінних паперів, що перебувають у котирувальному списку за I-им та II-им рівнями лістингу, збільшується.

Необхідно зазначити, що станом на 31.12.2011 до біржових списків організаторів торгівлі було включено 2 196 цінних паперів.

Кількість цінних паперів, які внесено до біржових реєстрів організаторів торгівлі, становила 512. У біржовому реєстрі за I рівнем лістингу знаходилося 128 цінних паперів (з урахуванням перебування у біржовому реєстрі декількох організаторів торгівлі – 194 цінних папери), за II рівнем лістингу – 296 цінних паперів (з урахуванням перебування у біржовому реєстрі декількох організаторів торгівлі – 318 цінних паперів). Цінні папери емітентів, що не відповідають вимогам лістингу, заносяться до біржових списків як позалістингові цінні папери; така категорія на кінець 2011 року становила найбільшу кількість цінних паперів емітентів, які допущено до обігу на організаторах торгівлі (діаграма 40).

Діаграма 40. Кількість цінних паперів, які включено до біржових списків організаторів торгівлі у 2007 – 2011 роках, шт.

Цінні папери, що перебувають у котирувальному списку за I рівнем лістингу, сконцентровані у біржових реєстрах лише чотирьох із десяти фондових бірж; їх загальна кількість – 194 цінних папери 18 емітентів (таблиця 14).

Таблиця 14. Розподіл цінних паперів, які знаходились у біржовому реєстрі за I рівнем лістингу на організаторах торгівлі (станом на 31.12.2011)

Організатор торгівлі	Акції	Облігації внутрішніх державних позик України	Облігації місцевих позик	Усього
ПФТС	5	112	-	117
УБ	10	41	1	52
Перспектива	-	24	-	24
КМФБ	1	-	-	1
Усього	16	177	1	194

Якщо говорити про цінні папери, що перебувають у котирувальному списку за II рівнем лістингу, то вони представлені на восьми вітчизняних біржових майданчиках. Їх загальна кількість становить 318, вони представляють 215 емітентів (таблиця 15).

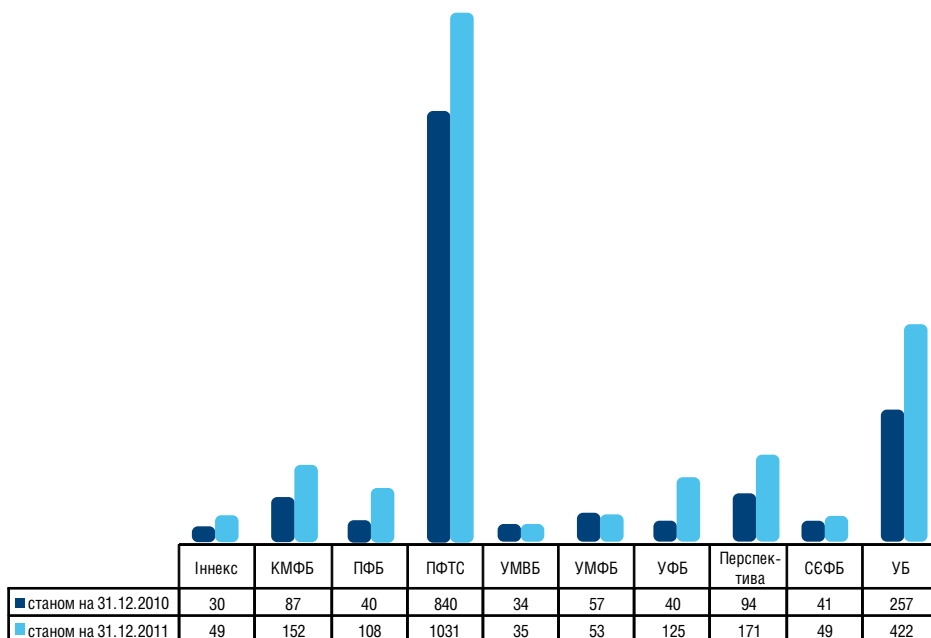
Таблиця 15. Розподіл цінних паперів, які знаходились у біржовому реєстрі за II рівнем лістингу (станом на 31.12.2011), шт.

Організатор торгівлі	Акції	Облігації підприємств	Облігації місцевих позик	Інвестиційні сертифікати	Усього
УФБ	3	2	-	-	5
КМФБ	15	15	-	6	36
УМФБ	6	3	-	3	12
ПФБ	18	2	-	-	20
ПФТС	50	90	7	20	167
Перспектива	13	5	-	14	32
СЄФБ	6	3	-	15	24
УБ	3	16	-	3	22
Усього	114	136	7	61	318

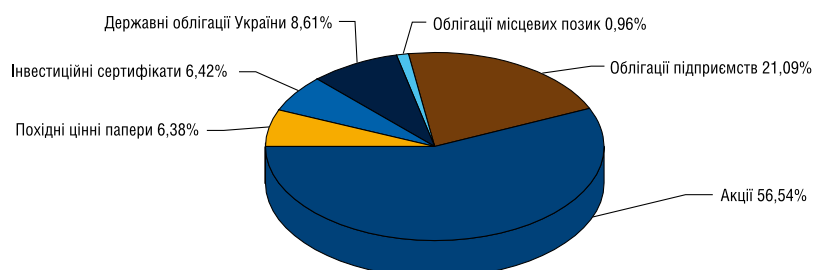
В цілому ж, необхідно звернути увагу, що на кінець 2011 року спостерігалось збільшення майже у 1,5 рази кількості цінних паперів у біржових списках організаторів торгівлі (діаграма 41).

Найбільшу кількість цінних паперів, які включено до біржових списків організаторів торгівлі, становили акції (56,54 % від загальної кількості цінних паперів, які включено до біржових списків організаторів торгівлі на кінець 2011 року) та облігації підприємств (21,09 %). У 2011 році спостерігалось також незначне збільшення похідних цінних паперів (з 2,84 % у 2010 році до 6,38 % у 2011 році) (діаграма 42).

Діаграма 41. Розподіл кількості цінних паперів, які включено до біржових списків організаторів торгівлі

Діаграма 42. Кількість цінних паперів емітентів, які включено до біржових списків організаторів торгівлі (станом на 31.12.2011)

Основні показники депозитарної діяльності

Депозитарна діяльність депозитаріїв цінних паперів

На кінець 2011 року регулятором видано дві ліцензії на здійснення депозитарної діяльності депозитарію цінних паперів, а саме: ПАТ «Національний депозитарій України» (ПАТ «НДУ») та ПрАТ «Всеукраїнський депозитарій цінних паперів» (ПрАТ «ВДЦП»).

Станом на 31.12.2011 депозитарії цінних паперів обліковували цінні папери, випуски яких зареєстровані у документарній формі існування, 1 617 емітентів, на рахунках у зберігачів цінних паперів знаходились 137 237,71 млн шт. таких цінних паперів. У той же час, говорячи про випуски цінних паперів, зареєстрованих у бездокументарній формі існування, варто зазначити, що станом на звітну дату депозитарії цінних паперів обліковували цінні папери 8 896 емітентів, на рахунках у зберігачів цінних паперів знаходилося 2 418,02 млн шт. таких цінних паперів. Загалом, деякі кількісні показники депозитарної діяльності наведено в **таблиці 16**.

Таблиця 16. Деякі кількісні показники депозитарної діяльності у 2009-2011 роках

	ПрАТ «ВДЦП»	ПАТ «НДУ»	ПрАТ «ВДЦП»	ПАТ «НДУ»	ПрАТ «ВДЦП»	ПАТ «НДУ»
	станом на 31.12.2009		станом на 31.12.2010		станом на 31.12.2011	
Кількість знерухомлених цінних паперів випуски яких зареєстровані у документарній формі, що обслуговуються у депозитаріях (млн шт.)	372 597	6 390	302 236	24 928	109 803	27 433
Кількість випусків цінних паперів, зареєстрованих у документарній формі існування, цінні папери яких знерухомлени та обслуговуються депозитаріями (шт.)	3 903	22	2 793	77	1611	54
Кількість цінних паперів, випуски яких зареєстровані у бездокументарній формі існування, що обслуговуються у депозитаріях (млн шт.)	1 006 951	13 294	1 763 140	86 203	2 144 669	270 549
Кількість випусків цінних паперів, зареєстрованих у бездокументарній формі існування, цінні папери яких обслуговуються депозитаріями (шт.)	4 576	209	6 258	2 136	8 055	4 234

Окрім того, показники депозитарної діяльності, наведені в **таблиці 17**, свідчать про постійне збільшення кількості рахунків у цінних паперах — як зберігачів, так і власне емітентів, що обслуговуються депозитаріями, а також зростання кількості цінних паперів на цих рахунках. Це є підтвердженням загальної тенденції покращення кількісних і якісних показників вітчизняного фондового ринку.

Таблиця 17. Адміністративні операції, які здійснені депозитаріями цінних паперів у 2007-2011 роках

Вид адміністративних операцій	Назва депозитарію	2007	2008	2009	2010	2011
Відкрито рахунків: зберігачів цінних паперів, шт.	МФС -ВДЦП*	225	265	303	379	410
	НДУ	28	59	122	259	296
Відкрито рахунків: емітентів цінних паперів, шт.	МФС -ВДЦП	2518	3062	3261	4 910	6 221
	НДУ	28	55	118	2 217	4 108
Кількість цінних паперів, що обліковувались, млрд шт.	МФС -ВДЦП	592,41	792,22	1 379,55	2 065,38	2 254,47
	НДУ	0,08	6,07	19,76	119,58	300,79

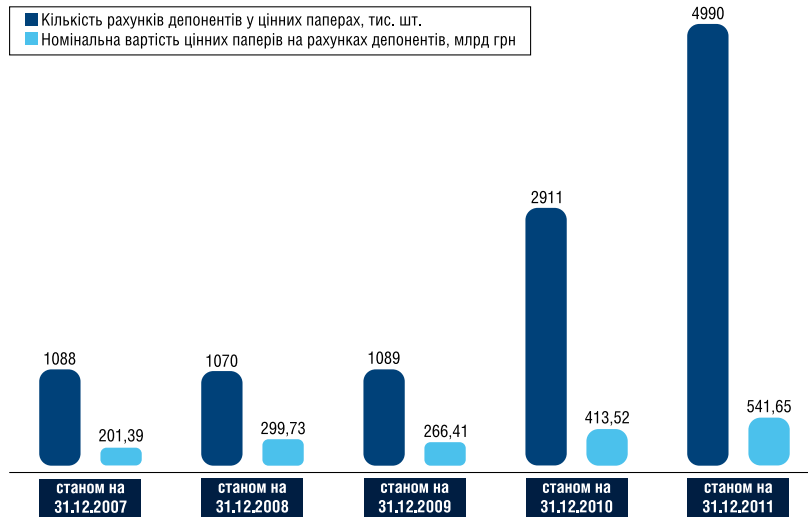
* З 2009 року ПрАТ «ВДЦП» є правонаступником ВАТ «МФС»

Депозитарна діяльність зберігачів цінних паперів

За даними на кінець 2011 року, в Україні здійснювали діяльність 384 зберігачі із 23 регіонів, ліцензовані Комісією.

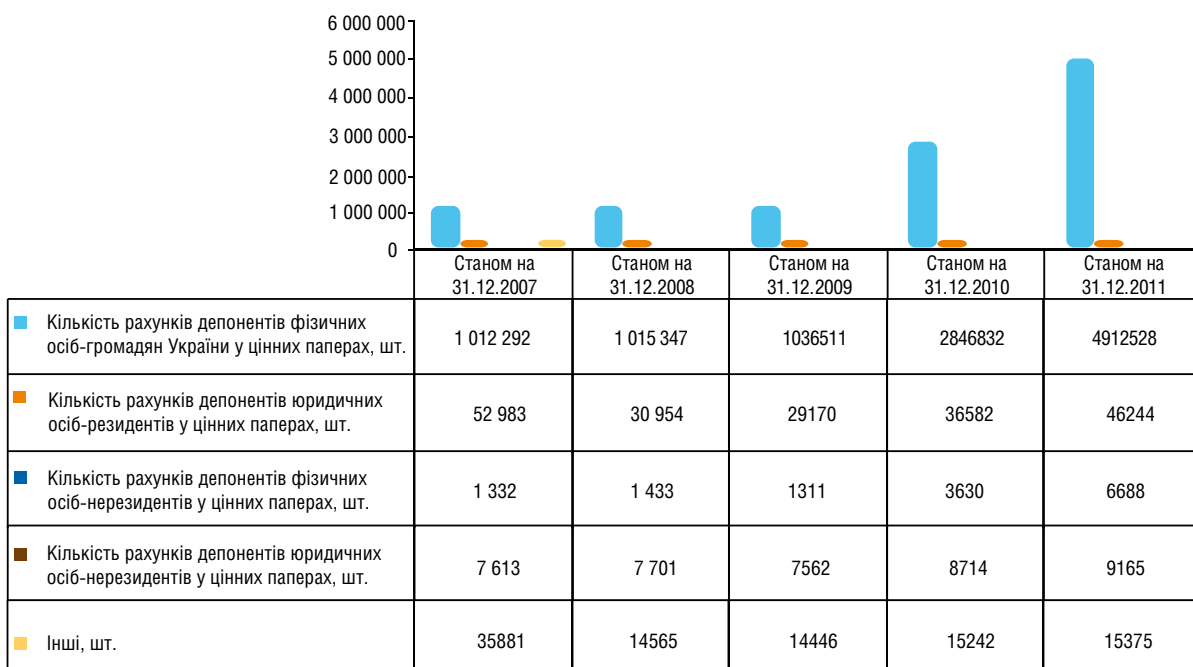
При цьому частка цінних паперів, випуски яких зареєстровані у документарній формі існування, що були знерухомлені та обліковувались на рахунках власників у зберігачів, становила 5,75 % від загальної кількості цінних паперів, що обліковувались на рахунках власників; частка цінних паперів, випуски яких зареєстровані у бездокументарній формі існування – відповідно 94,25 %. Кількість рахунків власників цінних паперів, що обслуговуються зберігачами становила 4,99 млн шт. (діаграма 43).

Діаграма 43. Кількість рахунків власників цінних паперів та номінальна вартість цінних паперів

Найбільша кількість рахунків відкрита фізичним особам, громадянам України (4,91 млн шт.), що наведено в діаграмі 44.

Діаграма 44. Кількість рахунків депонентів резидентів та нерезидентів у цінних паперах

За кількістю рахунків власників цінних паперів найбільша частка обліковувалась за фізичними особами, громадянами України – 98,4 %.

Кількість рахунків власників цінних паперів — нерезидентів становила 15 853 шт., за структурою рахунків власників-нерезидентів найбільша частка належала власникам — юридичним особам (57,8 %).

Окрім того, протягом 2011 року зберігачами цінних паперів проведено 6 024,7 тис. облікових операцій (таблиця 18).

Таблиця 18. Проведені зберігачами облікові операції з цінними паперами у 2011 році

Вид облікової операції	Кількість операцій, шт.
Зарахування (крім знерухомилення)	1721483
Списання (крім матеріалізації)	1504261
Переміщення	1258050
Переказ без обмеження обігу ЦП	1433708
Переказ з обмеженням обігу ЦП	65759
Переказ із відміною обмежень обігу ЦП	36501
Знерухомилення ЦП	2312
Матеріалізація ЦП	2620
Усього	6 024 694,00

Діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів

Станом на кінець 2011 року Комісією було ліцензовано діяльність 188 реєстраторів власників іменних цінних паперів. В таблиці 19 відображена інформація щодо кількості емітентів, які самостійно ведуть реєстри власників іменних цінних паперів, та реєстраторів, які здійснюють професійну діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів. Окрім того, що, починаючи з 2002 року спостерігається стала тенденція до зменшення кількості емітентів, які самостійно ведуть реєстри власників іменних цінних паперів, необхідно підкреслити і тренд щодо зменшення реєстраторів взагалі, що пов'язано з процесом переведення цінних паперів із документарної форми існування в бездокументарну.

Таблиця 19. Кількість емітентів та реєстраторів, які самостійно ведуть реєстри власників іменних цінних паперів,

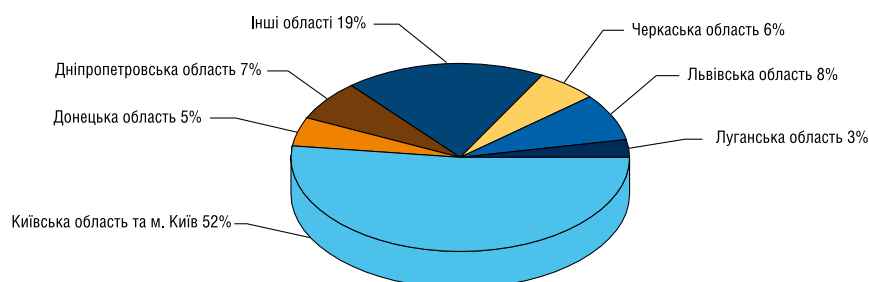
	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011
Реєстратори	372	379	364	297	188*
Емітенти	304	278	247	205	23

Такі показники діяльності реєстраторів, як загальна кількість реєстраторів, кількість емітентів та емітованих ними цінних паперів, що обслуговується ними, а також розподіл реєстраторів за регіонами та ін. представлені в таблиці 20 та діаграмі 45.

Таблиця 20. Основні показники діяльності реєстраторів (станом на 31.12.2011)

	Кількість реєстраторів	Кількість емітентів, яких обслуговують реєстратори	Кількість випусків цінних паперів емітентів, яких обслуговують реєстратори	Кількість особових рахунків власників іменних цінних паперів у реєстрах
Усього	194*	6 035	6 218	4 385 871

Діаграма 45. Розподіл кількості особових рахунків власників іменних цінних, відкритих у реєстраторів (за областями)

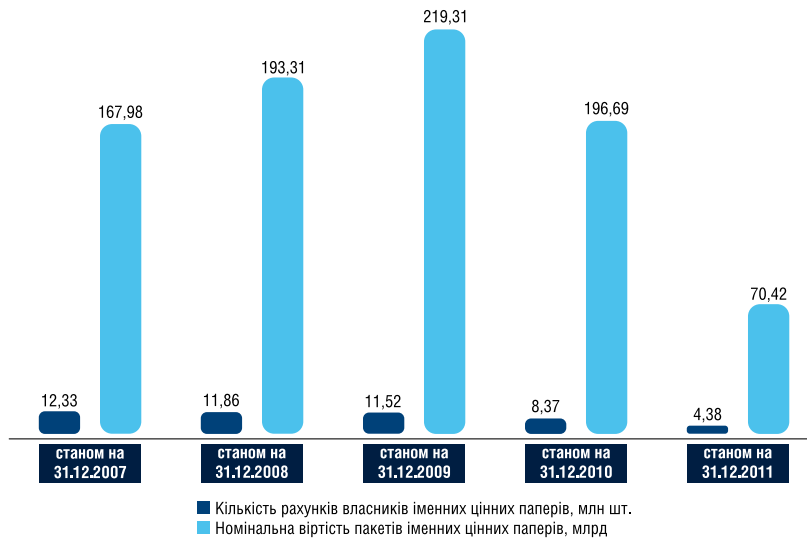

* Варто зауважити, що протягом 2011 року здійснювали діяльність 194 реєстратори, а на кінець минулого року їх кількість становила 188 профучасників.

Щодо реєстраторів, послугами яких емітенти користувались найчастіше, то найбільшу кількість договорів на ведення реєстрів власників іменних цінних паперів з емітентами уклали реєстратори ПАТ КБ «ПриватБанк» (479 договорів), ПАТ «Промінвестбанк» (336 договорів), ТОВ «Компанія «Базис-реєстр» (192 договори), ПАТ «Укрсоцбанк» (183 договори) та ТОВ «Співдружність» (151 договір).

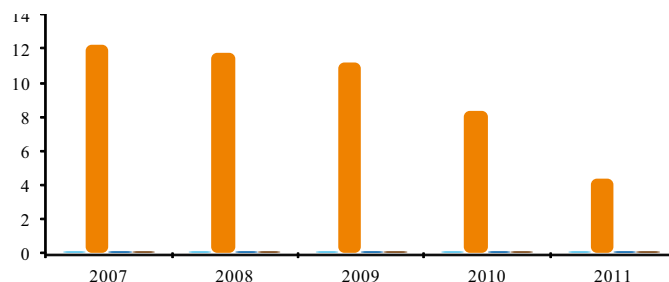
За даними на кінець 2011 року, на 4,38 млн особових рахунків у реєстраторів обліковувалось 155,1 млрд іменних цінних паперів документарної форми існування загальною номінальною вартістю 70,42 млрд грн (діаграма 46).

Діаграма 46. Основні показники, які характеризують стан обліку на особових рахунках у реєстраторів протягом 2007-2011 рр.

Якщо говорити про кількісні показники, то найбільша кількість особових рахунків обліковувалась за фізичними особами-громадянами України (4,37 млн шт.), при цьому їх кількість, як і кількість особових рахунків інших зареєстрованих осіб, протягом останніх двох років помітно зменшилася. Загальний тренд зменшення кількості таких рахунків свідчить про результати процесу дематеріалізації акцій (діаграма 47).

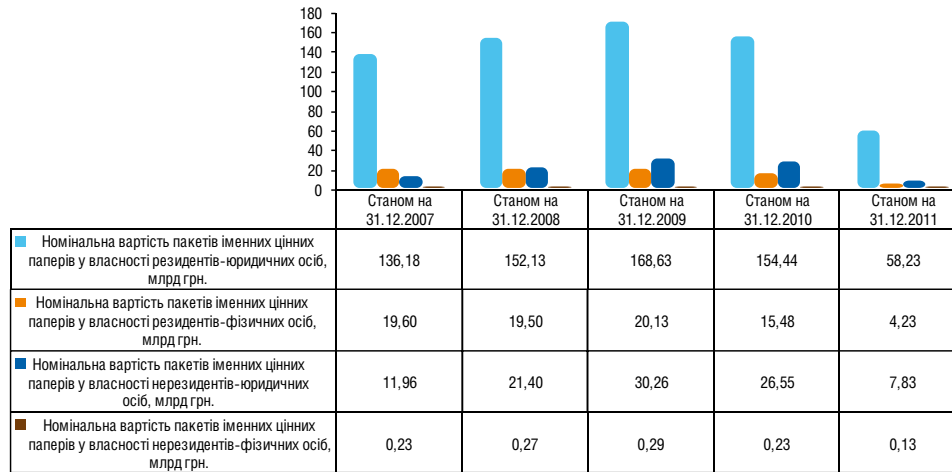
Діаграма 47. Кількість особових рахунків власників іменних цінних паперів у реєстраторів, млн шт.

	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011
Кількість особових рахунків у цінних паперах у власності резидентів-юридичних осіб, млн шт.	0,09494	0,05247	0,04867	0,03647	0,01307
Кількість особових рахунків у цінних паперах у власності резидентів-громадян України, млн шт.	12,22599	11,79660	11,17108	8,36091	4,37592
Кількість особових рахунків у цінних паперах у власності нерезидентів-юридичних осіб, млн шт.	0,00203	0,00213	0,00201	0,00132	0,0005
Кількість особових рахунків у цінних паперах у власності нерезидентів-фізичних осіб, млн шт.	0,00480	0,00514	0,00528	0,00333	0,00113

У той же час, необхідно зауважити, що юридичним особам-резидентам станом на кінець 2011 року належали пакети іменних цінних паперів загальною номінальною вартістю 58,23 млрд грн (діаграма 48).

Діаграма 48. Номінальна вартість іменних цінних паперів, які належать власникам, млрд грн

Продовжуючи мову про кількісні характеристики, варто зауважити, що на 1,63 тис. особових рахунків нерезидентів у реєстраторів обліковувалось іменних цінних паперів загальною номінальною вартістю 7,95 млрд грн.

Протягом 2011 року здійснено 234 327 операцій щодо внесення змін до систем реєстрів власників іменних цінних паперів. Найбільше таких операцій пов'язано з ліквідацією або реорганізацією емітента (46,43 % від кількості усіх здійснених операцій з іменними цінними паперами), первинним розміщенням (30,63 %), корпоративними операціями емітентів, викупом емітентом власних акцій, даруванням та купівлею-продажем (18,62 %).

Основні показники діяльності з управління активами інституційних інвесторів

Діяльність інститутів спільного інвестування

На кінець 2011 року загальна сума активів інститутів спільного інвестування становила 132,12 млрд грн, з яких 10,56 млрд грн становили активи невенчурних ІСІ.

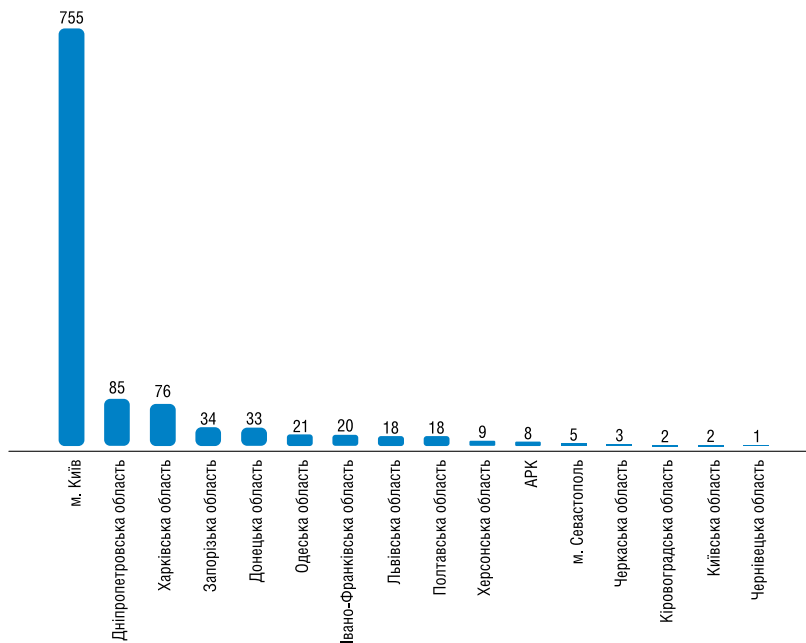
В цілому, у звітному році спостерігалась значна динаміка та збільшення активів майже всіх типів фондів. Незначним спадом інтересів інвесторів характеризувались лише відкриті та інтервальні Пайові інвестиційні фонди (ПІФи). Детально ця інформація викладена в таблиці 21.

Таблиця 21. Інформація про результати діяльності ІСІ протягом 2008 – 2011 рр., млн грн

Вид ІСІ	Вартість активів інститутів спільного інвестування			
	2008	2009	2010	2011
Корпоративні інвестиційні фонди				
Диверсифіковані	1,79	41,14	42,9	43,11
Недиверсифіковані	16 042,17	18 613,06	28 185,47	36 034,13
Закриті	16 042,17	18 613,06	28 185,47	36 034,13
Інтервальні	1,79	41,14	42,9	43,11
Відкриті	-	-	-	-
Венчурні	12 227,90	13 679,75	21 557,90	27 854,55
Пайові інвестиційні фонди				
Диверсифіковані	553,66	744,23	1 846,82	1 720,42
Недиверсифіковані	49 404,94	62 867,23	78 192,36	94 326,88
Закриті	49 458,29	63 241,67	79 378,37	95 671,13
Інтервальні	191,87	215,12	228,65	145,49
Відкриті	308,43	154,67	432,17	230,68
Венчурні	48 944,70	62 181,16	77 707,46	93 713,37

Відповідно до наданої інформації про результати діяльності діючих ІСІ, станом на 31 грудня 2011 року ІСІ провадили свою діяльність у 16 областях України, найбільша кількість з яких була зосереджена в м. Києві, а саме 755 компаній (діаграма 49).

Діаграма 49. Розподіл ІСІ за регіонами (станом на 31.12.2011)

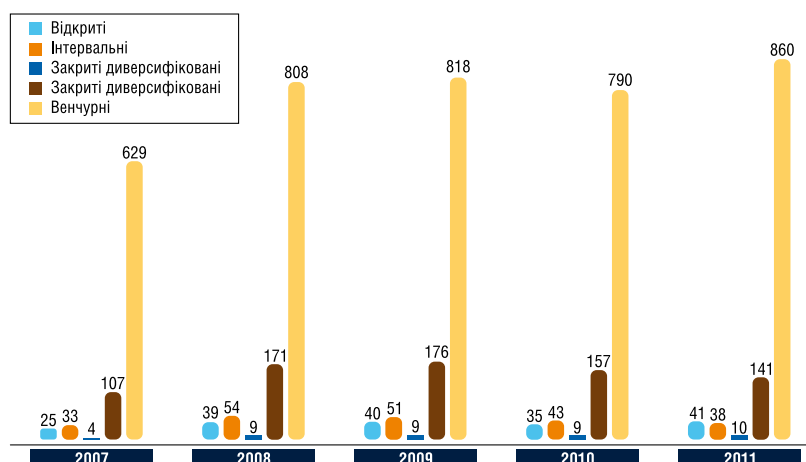
Загальна сума активів діючих ІСІ становила 130,34 млрд грн, сума чистих активів діючих ІСІ – 115,63 млрд грн. У структурі активів діючих ІСІ станом на 31.12.2011 переважала дебіторська заборгованість, інші інвестиції, векселі та акції (85,61 %). Така структура пояснюється тим, що частка венчурних фондів у загальних активах ІСІ становила понад 90 % та структура їхнього портфеля помітно позначається на структурі активів зведеного портфеля. Детальна інформація щодо структури активів діючих ІСІ представлена в таблиці 22.

Таблиця 22. Структура активів діючих ІСІ станом на 31.12.2011

Назва активу	Відсоток від загальної суми активів
Дебіторська заборгованість	42,77
Інші інвестиції	15,80
Векселі	13,91
Акції	13,13
Облігації	7,78
Грошові кошти	3,74
Об'єкти нерухомості	2,30
Заставні цінні папери	0,25
Ощадні сертифікати	0,15
Державні цінні папери	0,09
Банківські метали	0,05
Інші цінні папери	0,03
Усього	100

Разом із характеристикою активів інститутів спільного інвестування необхідно представити і дані щодо їх кількості (діаграма 50). Так, кількість відкритих, інтервальних, закритих диверсифікованих і закритих недиверсифікованих фондів, у порівнянні з 2010 роком, лишилась майже незмінною, тоді як кількість венчурних фондів значно зростає.

Діаграма 50. Кількість інвестиційних фондів у 2007 — 2011 роках, шт.

Перелік інститутів спільного інвестування з найбільшою вартістю активів наведено в таблицях 23 — 27.

Таблиця 23. ТОП-10 ІСІ відкритого типу з найбільшою вартістю активів, млн грн

Найменування фонду	Вартість активів
ПФ «ОТП Класичний»	61,81
ВДПФ «КІНТО-Класичний»	30,11
ВДПФ «Цитаделе Український Збалансований фонд»	17,30
ВДПФ «Райффайзен грошовий ринок»	13,23
ВДПФ «Спарта Збалансований»	11,18
ВДПФ «Цитаделе фонд Українських Облігацій»	10,30
ВДПФ «СЕБ фонд облігаційний»	9,92
ВДПФ «Преміум-фонд Індексний»	6,66
ВДПФ «КІНТО-Еквіті»	6,47
ПФ «ОТП Фонд Акцій»	6,04

Таблиця 24. ТОП-10 ІСІ інтервального типу з найбільшою вартістю активів, млн грн

Найменування фонду	Вартість активів
ПАТ «ДКІФ «СОЦІНВЕСТ-ГАРАНТ»	40,61
ІДПФ «Депозит +»	19,69
ПФ ДІ «Платинум» ТОВ «Драгон Есет Менеджмент».	18,99
ІДПФ «Достаток»	15,13
ІДПФ «КІНТО-Народний»	13,65
ПІДІФ «Абсолют-Інвест»	12,63
ПІДІФ «ТАСК Український Капітал»	10,17
ПІДІФ «ІНТЕРВАЛ»	7,22
ПІДІФ «Центральний інвестиційний фонд»	5,94
ПІДІФ «Промінвест-Керамет»	4,29

Таблиця 25. ТОП-10 ІСІ закритого типу диверсифікованого виду з найбільшою вартістю активів, млн грн

Найменування фонду	Вартість активів
ЗДПФ «КАПІТАЛ»	585,03
ЗДПФ «Розумний капітал»	225,96
ЗДПФ «Гарантійні інвестиції»	224,92
ЗДПФ «ПФ»	183,92
ЗДПФ «Збалансований Дохід»	112,53
ЗДПФ «Дивідендний фонд «АнтиБанк»	3,82
ЗДПФ «Прибутковий»	1,76
ЗДПФ «Платинум»	1,37
ПФ «Діамант – дивідендний»	1,20
ПФ «Універсальний фондовий депозит»	0,74

Таблиця 26. ТОП-10 ІСІ закритого типу недиверсифікованого виду (невенчурних) з найбільшою вартістю активів, млн грн

Найменування фонду	Вартість активів
ПАТ «ЗНКІФ «РАТИБОР»	1 339,51
ПАТ «ЗНКІФ «ПРАЙМ ЕССЕТС КЕПІТАЛ»	925,48
ПАТ «ЗНКІФ «ЕФЕКТИВНІ ІНВЕСТИЦІЇ»	612,92
ЗНКІФ «Домінанта»	569,34
ПАТ «ЗНКІФ «Українські збалансовані інвестиції»	469,68
ВАТ ЗНКІФ «САТУРН»	349,63
ПАТ «ЗНКІФ «Чистий Прибуток»	209,04
ЗНКІФ «ГОЛДЕН ВЕРТЕКС ФОНД»	198,50
ПАТ «ЗНКІФ «ВІК»	185,83
ПАТ «ЗНКІФ «СІФАБ»	183,75

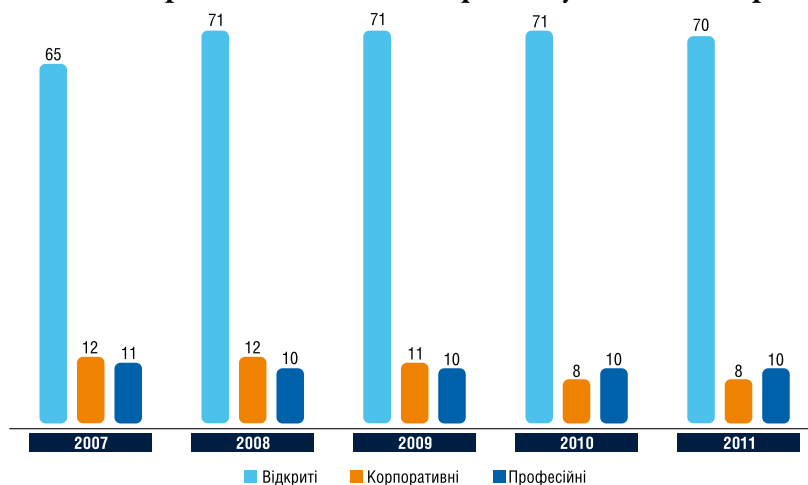
Таблиця 27. ТОП-10 ІСІ венчурних фондів з найбільшою вартістю активів, млн грн

Найменування фонду	Вартість активів
ПАТ «ВЗНКІФ «Унібудінвест»	6 228,22
ПАТ «ЗНВКІФ «РІТЕЙЛ КАПІТАЛ»	3 021,34
ПВНЗІФ «Концепт»	3 010,46
ПВІФ НВЗТ «Нові будівельні технології»	1 885,63
ПАТ «ЗНВКІФ «РЕЗОЛЮТ»	1 781,98
ПАТ «ЗНВКІФ» СМАРТ КАПІТАЛ»	1 671,37
ПВІФ ЗН «Співдружність-2»	1 589,98
ПІФ МВФ	1 571,66
ПВІФ ЗН «ІМПУЛЬС І»	1 473,41
НЗВПФ «СТРАТЕГІЯ ІНВЕСТ»	1 459,17

Діяльність з управління активами недержавних пенсійних фондів

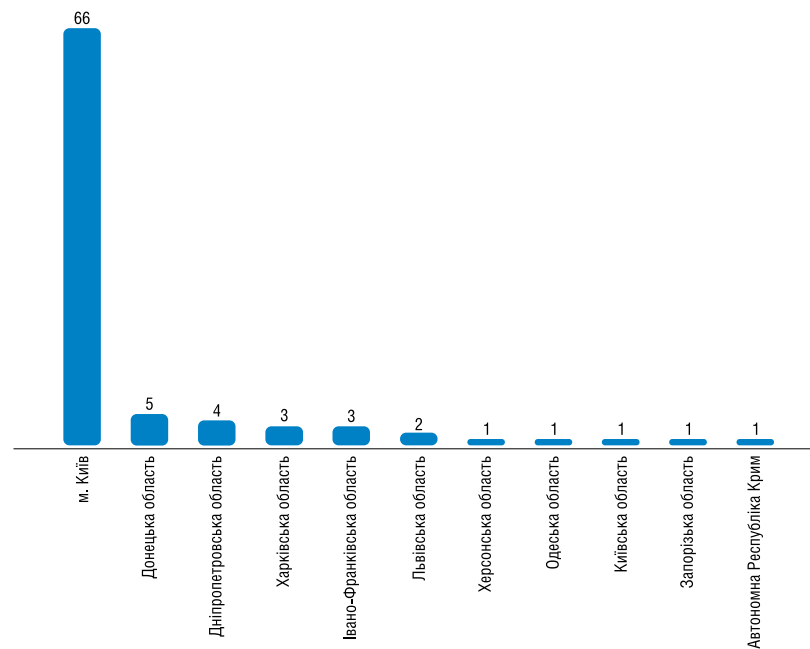
Протягом 2011 року, як і впродовж попередніх років, загальна вартість активів недержавних пенсійних фондів (НПФ) демонструвала збільшення на 22,12 %, на кінець 2011 року цей показник становив 1,38 млрд грн. Кількість НПФ у порівнянні з попереднім роком лишилась майже незмінною (діаграма 51).

Діаграма 51. Кількість недержавних пенсійних фондів у 2007 – 2011 роках, шт.

Згідно з даними звітності цих фондів, на кінець 2011 року НПФ провадили свою діяльність у 11 регіонах України. Найбільша кількість НПФ зосереджена в м. Києві – 66 (діаграма 52).

Діаграма 52. Розподіл НПФ за регіонами (станом на 31.12.2012)

Аналізуючи структуру активів НПФ, варто зазначити, що найбільша їх частка зосереджена в цінних паперах та грошових коштах (відповідно 59,40 % та 32,44 %) (таблиця 28).

Таблиця 28. Структура активів НПФ станом на 31.12.2011

Назва активу	Відсоток від загальної суми активів
Грошові кошти	32,44
Облігації підприємств	25,31
Акції	18,50
Державні цінні папери	15,04
Об'єкти нерухомості	3,53
Інші інвестиції	2,74
Банківські метали	1,90
Облігації місцевих позик	0,54
Усього	100

Перелік недержавних пенсійних фондів з найбільшою вартістю активів наведено в таблицях 29 — 31.

Таблиця 29. ТОП — НПФ відкритих видів з найбільшою вартістю активів, млн грн

Найменування фонду	Вартість активів
ВНПФ «Перший національний відкритий пенсійний фонд»	150,99
Відкритий недержавний пенсійний фонд «Емерит-Україна»	68,34
ВНПФ «Україна»	40,54
Непідприємницьке товариство «Відкритий недержавний пенсійний фонд «ВСІ»	29,40
Непідприємницьке товариство «Відкритий недержавний пенсійний фонд «ІФД КапіталЪ»	24,19
НТ ВНПФ «Європа»	22,34
НТ «Відкритий пенсійний фонд «Соціальний стандарт»	22,12
Відкритий пенсійний фонд «Приватфонд»	18,89
ВНПФ «Причетність»	14,44
Відкритий пенсійний фонд «Фармацевтичний»	13,20

Таблиця 30. ТОП – НПФ корпоративних видів з найбільшою вартістю активів, млн грн

Найменування фонду	Вартість активів
Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку України	712,08
Непідприємницьке товариство «Недержавний корпоративний пенсійний фонд ВАТ «Укресімбанк»	64,29
НТ КНПФ «Брокбізнескапітал»	10,30
НТ «КНПФ «Чорноморнафтогаз»	5,64
Корпоративний недержавний пенсійний фонд ТПП України	4,39
Корпоративний пенсійний фонд «СТИРОЛ»	3,12
Корпоративний недержавний пенсійний фонд «Поштовик»	0,13

Таблиця 31. ТОП – НПФ професійних видів з найбільшою вартістю активів, млн грн

Найменування фонду	Вартість активів
ППФ НГП енергетиків України	66,78
Професійний недержавний пенсійний фонд «МАГІСТРАЛЬ»	1,54
Професійний недержавний пенсійний фонд «ШАХТАР»	1,00
Недержавний професійний пенсійний фонд «Перший профспілковий»	0,83
НТ «Гірничо-металургійний професійний пенсійний фонд»	0,49
НТ «ПНПФ працівників енергетики та електротехнічної промисловості України «ЕНЕРГОРЕЗЕРВ»	0,20
НТ «Недержавний професійний пенсійний фонд «Хлібний»	0,15
Непідприємницьке товариство «Гірничо-металургійний професійний пенсійний фонд»	0,14

Діяльність акціонерних товариств у 2010 році

Загальна характеристика діяльності акціонерних товариств

Протягом 2011 року тривав процес реорганізації відкритих і закритих акціонерних товариств (ВАТ і ЗАТ) у публічні та приватні (ПАТ і ПрАТ), що пов'язано з виконанням вимог Закону України «Про акціонерні товариства». Відповідні перетворення вимагали напруженої роботи акціонерних товариств у напрямі здійснення своєї діяльності.

За даними Комісії, станом на 31.12.2011 як юридичні особи зареєстровано 26 631 акціонерне товариство, з них відкритих – 5 761 (публічних – 2 161), закритих – 15 798 (приватних – 2 911), у відповідному періоді 2010 року їх кількість становила 28 618 (таблиця 32).

Переважає більшість акціонерних товариств зосереджена в м. Києві та Київській області – 9 197 (або 34,53 % їх загальної кількості), Харківській – 2 371 (або 8,90 %), Дніпропетровській – 2 059 (або 7,73 %), Донецькій – 1 887 (або 7,08 %) та Запорізькій – 971 (або 3,65 %) областях.

Останнім часом спостерігається тенденція щодо поступового зниження загальної кількості акціонерних товариств. Зазначена тенденція пояснюється поступовою реорганізацією акціонерних товариств в інші організаційно-правові форми, переважно в товариства з обмеженою відповідальністю, та неможливістю підприємств, створених в процесі приватизації та корпоративізації, підтримувати цю найскладнішу форму організації бізнесу.

Таблиця 32. Кількість акціонерних товариств у 2010-2011 роках

Період	ВАТ	ЗАТ	ПАТ	ПрАТ	Усього
Станом на 31.12.2010	8 611	18 725	564	718	28 618
Станом на 31.12.2011	5 761	15 798	2 161	2 911	26 631

Фінансово-господарська діяльність акціонерних товариств

Аналіз показників фінансової діяльності акціонерних товариств здійснювався за результатами наданих 5 936 регулярних річних інформацій акціонерних товариств за 2010 рік; у тому числі: 174 банків, 2 347 суб'єктів малого підприємництва.

Як показав аналіз звітності акціонерних товариств за 2010 рік, наданої до регулятора, чистий прибуток акціонерних товариств становив 42,68 млрд грн, при цьому чистий збиток цих товариств становив 46,45 млрд грн. В цілому негативне сальдо становило 3,77 млрд грн.

Чистий прибуток акціонерних товариств у 2010 році (без урахування банків та суб'єктів малого підприємництва) становив 37,42 млрд грн, чистий збиток — 44,87 млрд грн (негативне сальдо — 7,45 млрд грн).

У 2010 році порівняно з 2009 роком чистий прибуток підприємств збільшився на 18,15 млрд грн. Найбільший прибуток у 2010 році отримали акціонерні товариства* м. Києва (20,54 % від загального обсягу чистого прибутку), Дніпропетровської області (30,38 %), Донецької (4,55 %) та Запорізької (6,94 %) областей.

Чистий прибуток суб'єктів малого підприємництва у 2010 році становив 491,75 млн грн, при цьому ці емітенти отримали чисті збитки в розмірі 1,58 млрд грн. У 2010 році суб'єкти малого підприємництва одержали чистого прибутку на 114,92 млн грн більше, ніж у 2009 році, та обсяг чистого збитку зменшився на 185,39 млн грн. Чистий прибуток банків у 2010 році становив 4,76 млрд грн. Порівняно з 2009 роком — 2,17 млрд грн. Капіталізація банківського сектору зростає, в тому числі за рахунок додаткової емісії цінних паперів.

Активи акціонерних товариств (крім банків) за 2010 рік зросли на 178,87 млрд грн та на кінець 2010 року становили 1 096,05 млрд грн. Власний капітал акціонерних товариств збільшився на 11,08 млрд грн та на кінець 2010 року становив 418,66 млрд грн (у тому числі суб'єктів малого підприємства — 13,00 млрд грн).

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги акціонерних товариств (крім банків) порівняно з 2009 роком збільшилася на 24,79 млрд грн та на кінець 2010 року дорівнювала 147,56 млрд грн.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги акціонерних товариств (крім банків) на кінець 2010 року становила 150,76 млрд грн, що більше на 24,74 млрд грн показника 2009 року.

Дивідендна політика акціонерних товариств

Якщо вести мову про дивідендну політику вітчизняних акціонерних товариств, тобто про розподіл прибутку компаніями між власниками її акцій, то у зв'язку з досить складним фінансовим становищем вітчизняних підприємств та компаній, більшість з них останніми роками дотримувались консервативної дивідендної політики, реінвестуючи майже весь прибуток у розвиток бізнесу, чи не розподіляючи прибуток. Проте в 2010 році ситуація дещо змінилася, і сума нарахованих акціонерними товариствами дивідендів, за даними фінансової звітності*, в 2010 році становила 19,08 млрд грн. У той же час за підсумками 2010 року акціонерні товариства сплатили дивідендів на загальну суму* 175,76 млн грн, що порівняно з 2009 роком значно більше, а саме: на 175,06 млн грн.

Стан корпоративного управління в акціонерних товариствах

Враховуючи той факт, що в Україні досить велика частина підприємств обрала акціонерну форму організації капіталу, позитивним є факт зростання інтересу до вдосконалення корпоративних прав, корпоративних відносин і корпоративного управління.

Загальновідомо, що успішний розвиток корпоративного сектору в Україні тісно пов'язаний з розвитком цивілізованого корпоративного управління, а вдосконалення останнього, в свою чергу, забезпечує вітчизняному та іноземному інвестору надійний захист прав власності, виробництву — ресурси для подальшого розвитку, державі — ефективне управління процесами на ринку цінних паперів.

Розбудова корпоративного управління в Україні забезпечена впровадженням Закону України «Про акціонерні товариства», що увібрав у себе світову практику корпоративних відносин. Важливим моментом у впровадженні новацій корпоративного управління, запроваджених Законом України «Про акціонерні товариства», є приведення внутрішніх документів акціонерного товариства у відповідність до норм чинного законодавства. З цією метою нагальною є потреба напрацювання типових статутів публічних та приватних акціонерних товариств, положення про корпоративного секретаря, положення про інформаційну політику акціонерного товариства тощо.

Акціонерні товариства в Україні формують систему корпоративного управління відповідно до Принципів корпоративного управління Організації економічного розвитку та співробітництва, Принципів корпоративного управління, Закону України «Про акціонерні това-

* без урахування банків та суб'єктів малого підприємництва

риства», інших нормативно-правових та методичних рекомендацій, документів у цій сфері, прийнятих Комісією.

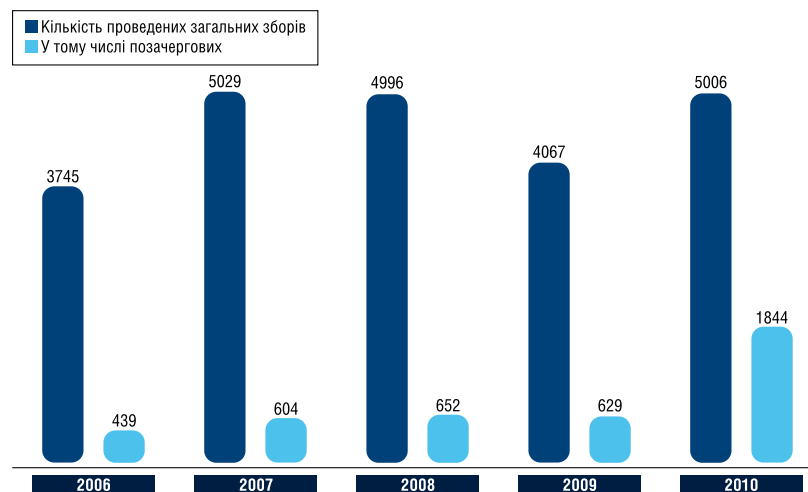
Ведучи мову про стан корпоративного управління у акціонерних товариствах відкритого типу (відкриті та публічні) та підприємствах-емітентах облігацій, варто зазначити, що, згідно до даних, наданих емітентами, у порівнянні з минулим роком зростає кількість акціонерних товариств, що розкрили інформацію про стан корпоративного управління, так само, як і кількість товариств, у яких проведені загальні збори акціонерів. Також демонструє зростання такий показник, як кількість товариств, у яких створено ревізійну комісію, та частка товариств, перевірених ревкомісією тощо. Та, безумовно, позитивними є факти зростання кількості товариств, які планують включити власні акції до лістингу фондових бірж, та товариств, які мають власний кодекс (принципи, правила) корпоративного управління. Детальна інформація щодо таких змін міститься в таблиці 33.

Таблиця 33. Основні показники про стан корпоративного управління акціонерних товариств (ВАТ і ПАТ) у 2006-2010 років

	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
Кількість товариств, які розкрили інформацію щодо стану корпоративного управління	6 113	6 091	6 104	4 936	5479
Кількість товариств, у яких проведено загальні збори	3 745	5 029	4 996	4067	5006
– у тому числі позачергові	439	604	652	629	1844
Кількість зборів, усього	4 544	5 864	6 125	4928	5848
- у тому числі позачергових	695	809	1 100	872	1379
Орган, який здійснював реєстрацію акціонерів для участі в останніх загальних зборах					
– мандатна комісія, призначена правлінням	2 687	3 664	3 625	1555	-
– правління	564	687	670	342	-
– незалежний реєстратор	931	1 309	1 341	2437	-
– реєстраційна комісія	-	-	-	-	3179
– акціонери	-	-	-	-	325
– реєстратор					1354
– депозитарій	-	-	-	-	23
Кількість товариств, у яких створено ревізійну комісію	3 989	5 406	5 474	4379	4867
Кількість представників акціонерів, що володіють менше 10 відсотків акцій, у складі наглядової ради (% від загальної кількості представників)	64,56	71,48	70,38	58,68	57,12
Періодичність проведення аудиторських перевірок акціонерних товариств зовнішнім аудитором протягом останніх трьох років (% від загальної кількості товариств, які розкрили інформацію стосовно періодичності проведення аудиторських перевірок)					
– не проводились взагалі	0,82	0,82	0,81	0,76	0,74
– менше ніж раз на рік	1,79	1,46	1,36	1,36	1,24
– раз на рік	83,58	86,20	86,73	87,09	87,03
– частіше, ніж раз на рік	13,81	11,52	11,07	10,79	10,98
Кількість товариств, у яких ревізійна комісія здійснювала перевірку фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства в минулому році (% від загальної кількості акціонерних товариств, які зазначили орган, що здійснював перевірку)	55,22	58,25	58,41	57,96	57,11
Кількість товариств, які планують включити власні акції до лістингу фондових бірж	144	250	478	546	775
Кількість товариств, які мають власний кодекс (принципи, правила) корпоративного управління	40	66	75	82	145

У 2010 році серед 5 479 акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління, у 5 006 акціонерних товариствах (91,37 %) проводились загальні збори акціонерів, у тому числі позачергові – у 1 844 (36,84 % від загальної кількості акціонерних товариств, у яких проводилися загальні збори акціонерів), що відображено в діаграмі 53.

Діаграма 53. Кількість проведених загальних зборів у 2006-2010 роках

Контроль за ходом реєстрації акціонерів або їх представників для участі в останніх загальних зборах (за наявності контролю), які проводились протягом 2010 року, найчастіше здійснювали акціонери, які володіють у сукупності більше ніж 10 відсотками (1 680 акціонерних товариств або 30,66 % від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління у 2010 році).

У складі наглядової ради найчастіше створюються комітети стратегічного планування (у 43,17 % від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо складу наглядової ради у 2010 році). В той же час у 2010 році серед 5 479 акціонерних товариств у 795 акціонерних товариствах (14,51 %) було створено спеціальну посаду або відділ, що відповідає за роботу з акціонерами. Окрім того, у переважній більшості акціонерних товариств (88,58 % від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію, яким саме чином визначається розмір винагороди членів наглядової ради) члени наглядових рад не отримують винагороди, а у 10,70 % акціонерних товариств винагорода є фіксованою сумою.

Згідно з законодавством України виконавчий орган вирішує всі питання діяльності акціонерних товариств, крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариств. У 69,74 % акціонерних товариств статут товариства містить положення, яке обмежує повноваження виконавчого органу приймати рішення про укладення договорів, враховуючи їх суми, від імені акціонерного товариства. У той час у 23,98 % акціонерних товариств статуту або внутрішні документи акціонерних товариств містять положення про конфлікт інтересів, тобто суперечність між особистими інтересами посадової особи або пов'язаних з нею осіб та обов'язком діяти у інтересах акціонерного товариства. Серед акціонерних товариств досить поширеною практикою є розроблення внутрішніх документів. Найчастіше додаткової регламентації у внутрішніх документах потребують положення про наглядову раду (19,84 %), положення про ревізійну комісію (18,96 %) та положення про виконавчий орган (правління) (18,24 %).

Використовуючи публікацію у пресі, оприлюднення в загальнодоступній інформаційній базі даних Комісії про ринок цінних паперів, 86,27 % акціонерних товариств надають можливість акціонерам отримати інформацію про фінансову звітність, результати діяльності акціонерного товариства. Серед найбільш непрозорих питань є інформація щодо розміру винагороди посадових осіб акціонерних товариств та інформація про акціонерів, які володіють 10 та більше відсотками статутного капіталу.

Саморегулівні організації професійних учасників фондового ринку

Важливою умовою успішного функціонування фондового ринку є досконала система його регулювання, яка охоплює всіх учасників фондового ринку і забезпечує здійснення ними своєї діяльності відповідно до встановлених правил. Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» регулювання фондового ринку здійснюють держава та саморегулівні організації (СРО).

Мета діяльності саморегульвних організацій – посилення дієвості саморегулювання, упорядкованості на фондовому ринку, дисциплінованості учасників ринку цінних паперів та захист прав учасників ринку цінних паперів. Серед основних завдань СРО – встановлення правил, стандартів та вимог до здійснення діяльності з цінними паперами, норм та правил поведінки, здійснення контролю за їх дотриманням членами організації, сприяння здійсненню професійної діяльності членами саморегульвної організації, розроблення та здійснення заходів щодо захисту прав членів саморегульвної організації, розгляд скарг клієнтів-членів саморегульвної організації, які входять до їх складу, щодо порушення вимог законодавства професійними учасниками фондового ринку, а також впровадження ефективних механізмів розв'язання спорів між членами саморегульвної організації та між членами саморегульвної організації та її клієнтами.

На кінець 2011 року в Україні здійснювали діяльність три СРО, а саме:

1. Асоціація «Українські фондові торговці», яка об'єднує юридичних осіб, що здійснюють професійну діяльність з торгівлі цінними паперами (756 членів);
2. Українська асоціація інвестиційного бізнесу, яка об'єднує юридичних осіб, що здійснюють професійну діяльність з управління активами інституційних інвесторів (341 член);
3. Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв, яка об'єднує юридичних осіб, що здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку, а саме депозитарну діяльність (627 членів).

Відповідно до сучасного стану фондового ринку, протягом останніх років Комісією проводиться послідовна робота щодо встановлення єдиного підходу до створення та функціонування СРО, створення уніфікованої правової бази за кожним видом професійної діяльності на ринку цінних паперів, направленої на забезпечення стабільності ринку та безпеки діяльності на ньому як для професійних учасників, так і для інвесторів; посилення контролю за дотриманням учасниками фондового ринку регуляторних вимог, уніфікованих правил та стандартів, підвищення дієвості саморегулювання та покращення взаємодії з державними органами.

Діяльність Комісії та регулювання фондового ринку

Державне регулювання ринку цінних паперів — функція регулятора, обов'язок, покладений на нього державою з метою впорядкування фондового ринку та підвищення дисциплінованості його учасників, підтримання довіри до фондового ринку і його динамічного розвитку. У межах цієї роботи Комісія приймає нормативно-правові акти з питань діяльності учасників ринку цінних паперів, регулює випуск та обіг цінних паперів, видає ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів та забезпечує контроль за такою діяльністю, створює систему захисту прав інвесторів і контролю за дотриманням цих прав емітентами цінних паперів та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, а також встановлює правила і стандарти здійснення операцій та контролю за їх дотриманням, проводить інші заходи щодо державного регулювання і контролю за випуском та обігом цінних паперів.

Розвиток законодавства про цінні папери, фондовий ринок та акціонерні товариства

Одне з основних завдань Комісії — розвиток законодавства, що регулює ринок цінних паперів, адже без чіткої та актуальної законодавчої бази ефективна діяльність ринку неможлива, а завдання щодо становлення ліквідного, надійного та прозорого національного фондового ринку значно ускладнюється. І 2011 рік став дуже плідним у цьому аспекті — минулого року парламент схвалив рекордну кількість — 11 — законів, що безпосередньо регулюють відносини на фондовому ринку та корпоративне управління, при тому, що 6 із них були розроблені Комісією.

До прийнятих Верховною Радою України законів України, що стосуються безпосередньо регулювання на фондовому ринку, належать

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» щодо порядку видачі дублікатів та копій ліцензій» від 13.01.2011 №2927-VI;
- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» щодо вдосконалення механізму діяльності акціонерних товариств» від 03.02.2011 №2994-VI;
- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» щодо розкриття інформації на фондовому ринку» від 21.04.2011 №3264-VI;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо іпотечних облигацій» від 21.04.2011 №3265-VI;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 21.04.2011 №3267-VI;
- Закон України «Про внесення зміни до статті 8 Закону України «Про аудиторську діяльність» від 21.04.2011 №3273-VI;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо інсайдерської інформації» від 22.04.2011 № 3306-VI;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо нагляду на консолідованій основі» 19.05.2011 №3394-VI;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо облигацій» від 02.06.2011 №3461-VI;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання ринків фінансових послуг» від 02.06.2011 №3462-VI (набрання чинності: 09.01.2012);
- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» щодо фінансового моніторингу діяльності професійних учасників фондового ринку» від 06.10.2011 № 3831-VI.

Зазначені закони були розроблені та прийняті, у тому числі з метою адаптації законодавства України в сфері діяльності на ринку цінних паперів до законодавства Європейського Союзу.

Щодо суті законів, що стосуються безпосередньо регулювання на фондовому ринку, необхідно зазначити наступне.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 21.04.2011 №3267-VI направлений на адаптацію вітчизняного законодавства до норм Директиви Європейського Парламенту та Ради 2003/6/ЄС від 28.01.2003 р. «Про інсайдерську діяльність та маніпулювання ринком» та приведення у відповідність до вимог положень Сорока рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF), які передбачають необхідність забезпечення предикативності злочину з маніпулювання на фондовому ринку.

Стосовно Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання ринків фінансових послуг» від 02.06.2011 №3462-VI, то він передбачає реформування системи відносин контролю на ринках фінансових послуг України з метою їх приведення до світових стандартів та вимог Європейського законодавства. Передбачення зазначеним законом розкриття інформації щодо реальних власників фінансових установ, встановлення вимог щодо ділової репутації та фінансового стану таких реальних власників, а також вимоги щодо погодження набуття істотної участі у фінансових установах небанківського сектору, викликана вимогами міжнародних організацій та необхідністю адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо нагляду на консолідованій основі» від 19.05.2011 №3394-VI, його прийняття спрямоване на адаптацію українського законодавства до законодавства Європейського Союзу та обумовлене необхідністю вдосконалення підходу до здійснення державного нагляду на ринках фінансових послуг шляхом упрощення нагляду на консолідованій основі за фінансовими групами, до складу яких входять фінансові установи. Введення в дію цього закону сприятиме підвищенню безпеки і стабільності фінансової системи, захисту інтересів вкладників банків та інвесторів фінансових установ.

Щодо Закону України «Про внесення зміни до статті 8 Закону України «Про аудиторську діяльність» від 21.04.2011 №3273-VI, то ним встановлено, що проведення аудиту є обов'язковим для емітентів цінних паперів та похідних (деривативів), а також при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів.

У свою чергу, зміни, передбачені Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо іпотечних облігацій» від 21.04.2011 р. №3265-VI, сприятимуть запобіганню порушенням зобов'язань емітента перед власниками іпотечних облігацій та належному виконанню зобов'язань емітента за іпотечними облігаціями, виконанню управителем функцій з управління іпотечним покриттям, що забезпечить посилення захисту прав власників іпотечних облігацій. А що стосується Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо облігацій» від 02.06.2011 №3461-VI, то його основною метою та позитивними наслідками є створення умов для мінімізації ризиків та гарантування захисту законних прав інвесторів, які здійснюють фінансування будівництва об'єктів житлової нерухомості шляхом придбання цільових облігацій, а також запобігання можливим зловживанням при здійсненні їх емісії та підвищення надійності механізму інвестування за допомогою цільових облігацій.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» щодо порядку видачі дублікатів та копій ліцензій» від 13.01.2011 №2927-VI спрямований на удосконалення порядку видачі дублікатів та копій ліцензій, а також сертифікатів на право провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів.

Щодо Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» щодо фінансового моніторингу діяльності професійних учасників фондового ринку» від 06.10.2011 № 3831-VI, то ним передбачено додаткові вимоги щодо фінансового моніторингу діяльності професійних учасників фондового ринку, які стосуватимуться необхідності додержання філіями та представництвами професійних учасників фондового ринку вимог щодо організації фінансового моніторингу за межами України. Крім того, законом передбачені норми з метою законодавчого врегулювання питання недопущення володіння часткою у статутному капіталі професійних учасників фондового ринку особами, які мають непогашену та не зняту судимість за злочини у фінансовій та службовій сферах.

Деякі законодавчі ініціативи стосувались і регулювання емітентів цінних паперів.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» щодо розкриття інформації на фондовому ринку» від 21.04.2011 №3264-VI.

Зміни, що були внесені в результаті прийняття зазначеного закону, дозволять емітентам цінних паперів (крім пайових) спростити процес реєстрації проспектів емісії та сприятимуть підвищенню захисту прав інвесторів. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо інсайдерської інформації» від 22.04.2011 №3306-VI теж можна віднести до цієї низки законів; ним передбачена дерегуляція процесу віднесення інформації до інсайдерської. Так, було застосовано підхід, який використовується регуляторами в світовій практиці. Норми зазначених законів направлені на вдосконалення механізму захисту прав інвесторів і підвищення прозорості фондового ринку в цілому, а це ще один значний крок до поліпшення інвестиційного клімату. З огляду на необхідність недопущення зловживань та порушень прав та законних інтересів акціонерів, вдосконалення питань оперативності управління та мобільності у прийнятті рішень, також був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» щодо вдосконалення механізму діяльності акціонерних товариств» від 03.02.2011 №2994-VI, який направлений на вдосконалення діючих положень та доповнення Закону України «Про акціонерні товариства» новими законодавчими можливостями та механізмами щодо ефективної діяльності та врегулювання проблем, які виникають у процесі корпоративного управління товариствами.

У 2011 році також здійснювались заходи щодо подальшої роботи у напрямку удосконалення законодавства на фондовому ринку, яка спрямована на вирішення найактуальніших завдань, таких як розвиток біржового сегменту фондового ринку, розширення спектру фінансових інструментів на фондовому ринку, а також продовження роботи у напрямку захисту прав інвесторів.

Варто зауважити, що станом на початок 2012 року на розгляді у Верховній Раді України знаходяться такі законопроекти, розробником яких є Комісія:

- проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо провадження діяльності на фондовому ринку» (реєстр. №8120 від 17.02.2011);
- проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реклами на ринку цінних паперів» (реєстр. №8297 від 24.03.2011);
- проект Закону України «Про Фонд гарантування інвестицій на фондовому ринку» (реєстр. № 9069 від 23.08.2011);
- проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо емісії та обігу цінних паперів» (реєстр. № 9125 від 08.09.2011);
- проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення кваліфікованих інвесторів» (реєстр. № 9169 від 16.09.2011);
- проект Закону України «Про систему депозитарного обліку цінних паперів» (реєстр. № 9428 від 08.11.2011);
- проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення державного контролю за діяльністю учасників фондового ринку» (реєстр. № 9493 від 23.11.2011);
- проект Закону України «Про інститути спільного інвестування» (реєстр. №9615 від 19.12.2011).

Державне регулювання ринку цінних паперів

Регулювання та контроль за емісією і обігом цінних паперів та похідних (деривативів)

Здійснюючи державне регулювання ринку цінних паперів, Комісія відповідно до покладених на неї завдань встановлює вимоги щодо випуску (емісії) і обігу цінних паперів та їх похідних, а також порядок реєстрації випуску цінних паперів, безпосередньо здійснюючи реєстрацію випуску цінних паперів.

Тож з метою встановлення чітких вимог та єдиного порядку заміни свідоцтв про реєстрацію випуску цінних паперів, що спрямовано спростити проведення одночасної заміни свідоцтв

тва у зв'язку зі зміною найменування емітента і зміною форми існування акцій, Комісія прийняла рішення від 30.08.2011 №1180 «Про затвердження Порядку заміни свідоцтва (свідоцтв) про реєстрацію випуску (випусків) емісійних цінних паперів у зв'язку зі зміною найменування емітента та/або зміною форми існування акцій», що було зареєстроване у Міністерстві юстиції України 07.11.2011 за №1275/20013. Також з метою врегулювання питання щодо реєстрації випуску акцій Комісією було прийнято рішення від 13.09.2011 №1308 «Про внесення змін до Положення про порядок реєстрації випуску акцій під час реорганізації товариств», яке пройшло процедуру державної реєстрації 20.09.2011 за №1107/19845. Окрім того, на виконання завдання із удосконалення вимог до процедури збільшення (зменшення) статутного капіталу акціонерного товариства, у тому числі здійснення емісії акцій, регулятор прийняв рішення від 30.08.2011 №1181 «Про затвердження Порядку збільшення (зменшення) статутного капіталу публічного або приватного акціонерного товариства», яке було зареєстроване у Міністерстві юстиції України 16.11.2011 за №1308/20046.

Регулювання та контроль за професійною діяльністю на фондовому ринку

Система фондового ринку представлена значною кількістю професійних учасників фондового ринку. Так, станом на 31.12.2011, кількість ліцензій, які видано Комісією професійним учасникам фондового ринку на провадження професійної діяльності, становила 1 679; ці дані дещо менші показника 2010 року (1 807 ліцензій) у зв'язку з приведенням діяльності профучасників до вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення вимог до статутного капіталу професійних учасників фондового ринку», прийнятому у 2010 році. У той же час, можна стверджувати, що дещо меншою стає кількість реєстраторів як профучасників фондового ринку у зв'язку з проведенням процедури дематеріалізації, тобто переведенням цінних паперів із документарної форми існування у бездокументарну. Таким чином, станом на 31.12.2011, кількість професійних учасників ринку цінних паперів становила 1 253 (з урахуванням суміщення певних видів професійної діяльності) (див. **таблиця 34**).

Таблиця 34. Динаміка кількості виданих ліцензій за видами професійної діяльності на фондовому ринку

Вид професійної діяльності на фондовому ринку	Кількість професійних учасників фондового ринку					
	Станом на 31.12.2006	Станом на 31.12.2007	Станом на 31.12.2008	Станом на 31.12.2009	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011
Торгівля цінними паперами	805	779	815	737	763	733
Депозитарна діяльність зберігачів цінних паперів	180	214	256	297	372	384
Діяльність з ведення реєстрів власників цінних паперів	354	372	380	367	297	188
Діяльність з управління активами	224	326	411	389	361	360
Депозитарна діяльність депозитаріїв цінних паперів	2	2	2	3	2	2
Розрахунково-клірингова діяльність	1	1	2	3	2	2
Організація торгівлі	10	9	11	10	10	10
Усього	1576	1703	1877	1806	1807	1679

У 2011 році загальна кількість виданих ліцензій на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку становила 433 ліцензії, що на 279 ліцензій (на 39,18 %) менше показника 2010 року (712 ліцензій). Кількість переоформлених у 2011 році ліцензій, насамперед, у зв'язку зі зміною найменування ліцензіатів, становить 376, що на 145 ліцензій менше, ніж у 2010 році (521 ліцензія). А надходження до Державного бюджету України у вигляді плати за видачу ліцензій Комісією у 2011 році становили 1,097 млн грн, за переоформлення ліцензій – 76,5 тис грн.

Тим часом у 2011 році було анульовано 346 ліцензій. Цей показник зменшився у порівнянні з 2010 роком (455 ліцензій) майже на 24 %, що свідчить про підвищення дисциплінованості професійних учасників ринку.

Маючи на меті удосконалення вимог до професійних учасників фондового ринку, регулятор прийняв рішення, датоване 08.11.2011 та зареєстроване за номером 1610 «Про затвердження Змін до Порядку та умов видачі ліцензії на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку, переоформлення ліцензії, видачі дублікату та копії ліцензії». Воно було зареєстроване Міністерством юстиції України 29.11.2011 за №1371/20109.

Підготовка фахівців з питань фондового ринку

Окрім тісної щоденної роботи з учасниками ринку, Комісія координує роботу з підготовки фахівців з питань фондового ринку, встановлюючи кваліфікаційні вимоги щодо осіб, які здійснюють професійну діяльність з цінними паперами, та проводячи сертифікацію фахівців шляхом видачі сертифікатів на право здійснення професійної діяльності з цінними паперами в Україні на підприємствах, які, до того ж, мають відповідну ліцензію регулятора, а також анулювання таких сертифікатів. Так, на базі Українського інституту розвитку фондового ринку Київського національного економічного університету — навчально-методичному центрі Комісії, створено постійно діючу навчально-методичну Раду з питань координації роботи з видання методичних посібників та підручників з питань фондового ринку та корпоративного управління, до складу якої увійшли представники Комісії та навчальних закладів, з якими регулятором укладено договори про співробітництво щодо навчання та атестації фахівців з питань фондового ринку. Таким чином, в Україні з 1996 року запроваджена система професійної підготовки фахівців з питань фондового ринку та нагляду за змінами у відомостях стосовно їх трудової діяльності. Вона включає в себе навчання, складання кваліфікаційного іспиту та отримання сертифіката.

Підготовка фахівців з питань фондового ринку проводиться за типовими програми навчання фахівців фондового ринку та корпоративного управління, зокрема:

- фондовий ринок;
- на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів;
- з питань торгівлі цінними паперами;
- з депозитарної діяльності;
- з питань організації торгівлі цінними паперами;
- з управління активами.

Згідно до даних Комісії, станом на 31.12. 2011 видано 34 576 сертифікатів на здійснення професійної діяльності на фондовому ринку, продовжено — 10 654 сертифікатів, у тому числі в 2011 році — видано 1 758 сертифікатів, продовжено — 1 135 сертифікатів. А до Державного бюджету України за реєстрацію документів, поданих на сертифікацію, станом на 31.12.2011 надійшло 3,69 млн грн, у тому числі в 2011 році — 362,79 тис грн.

Безумовно, Комісія постійно опікується питанням вдосконалення роботи екзаменаційної комісії для атестації фахівців з питань фондового ринку та підходів до порядку проведення кваліфікаційних іспитів. З цією метою регулятором було прийнято рішення №1480 від 20.10.2011 «Про внесення змін до Порядку роботи екзаменаційних комісій для атестації фахівців з питань фондового ринку і Правил проведення кваліфікаційних іспитів фахівців з питань фондового ринку», яке було зареєстроване в Міністерстві юстиції України 08.11.2011 за №1276/20014.

Регулювання діяльності торговців цінними паперами

Загальна кількість торговців цінними паперами станом на кінець 2011 року зменшилась у порівнянні з даними на кінець 2010 року на 30 професійних учасників та становила **733**. Це обумовлено більш ретельним підходом Комісії до кожного торговця, до процедури видачі їм ліцензій та підвищенням вимог регулятора до профучасників. Так, у 2011 році регулятором було видано ліцензії на здійснення певних видів професійної діяльності на ринку цінних паперів, а саме:

- за напрямом брокерської діяльності — 152;
- дилерської діяльності — 147;
- андеррайтингу — 32;
- діяльності з управління цінними паперами — 15.

Кількість переоформлених у 2011 році ліцензій на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку за напрямками становила:

- брокерської діяльності – 107;
- дилерської діяльності – 113;
- андеррайтингу – 51;
- діяльності з управління цінними паперами – 22.

Детально ці статистичні дані відображені в таблиці 35.

Таблиця 35. Кількість виданих та переоформлених ліцензій торговців цінними паперами протягом 2011 року

Діяльність Комісії у напрямі ліцензування	Напрями діяльності з торгівлі цінними паперами				
	Брокерська діяльність	Дилерська діяльність	Андеррайтинг	Діяльність з управління цінними паперами	Всього
Видано ліцензій	152	147	32	15	346
Переоформлено ліцензій	107	113	51	22	293

Якщо говорити про кількість анульованих ліцензій, то у 2011 це показник становив 240 ліцензій, що менше у порівнянні з 2010 роком на 36,17 %.

Маючи на меті удосконалення вимог до професійних учасників фондового ринку та регулювання професійної діяльності торговцями цінними паперами, удосконалення системи подання звітності, Комісією був прийнятий ряд рішень: рішення від 08.11.2011 №1611 «Про затвердження Змін до Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 28.11.2011 за №1360/20098, рішення від 20.10.2011 №1543 «Про внесення змін до рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 08.06.2004 № 279 та затвердження Порядку заповнення електронних форм адміністративних даних торговців цінними паперами, які подаються до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 23.12.2011 за №1507/20245, та №1508/20246, рішення Комісії від 14.06.2010 №720 «Про затвердження змін до Положення про розрахунок показників ліквідності, що обмежують ризики професійної діяльності на фондовому ринку», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 16.07.2011 за №818/19556, та рішення від 15.11.2011 №1638 «Про внесення змін до Правил (умов) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 25.12.2012 за №114/20427.

Окрім того, з метою сприяння методичному врегулюванню питання порядку оподаткування інвестиційного прибутку професійним учасником ринку цінних паперів – торговцем цінними паперами, включаючи банк, який здійснює операції з цінними паперами та іншими цінними паперами, при виконанні ним функцій податкового агента, регулятор спільно з Міністерством фінансів України розробив Методику визначення інвестиційного прибутку професійним торговцем цінними паперами при виконанні функцій податкового агента, яка була затверджена наказом Міністерства фінансів України від 22.11.2011 №1484 та рішенням Комісії від 22.11.2011 №1689, а також зареєстрована у Міністерстві юстиції України 24.01.2012 за №100/20413.

Регулювання діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку

Чітке регулювання діяльності бірж Комісією спрямоване на те, щоб зробити роботу організаторів торгівлі більш прозорою, зменшити інвестиційні ризики і, тим самим, сприяти не тільки поступовому розвитку вітчизняного фондового ринку, а й його глибокій інтеграції у світовий ринок капіталу та систему розподілу ресурсів.

На кінець 2011 року організований ринок цінних паперів в Україні представлений 10 фондовими біржами. Незважаючи на розвиненість цього сегменту ринку, Комісія ставила перед собою завдання із вдосконалення та модернізації роботи цього сегменту. Так, з метою вдосконалення вимог до діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку регулятор розробив та прийняв рішення Комісії від 08.11.2011 №1612 «Про затвердження Змін до Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 28.11.2011 за №1360/20098.

Важливим також залишалось питання проходження процедури лістингу публічними акціонерними товариствами, 100 відсотків акцій яких належать одному акціонеру, зокрема державі, та подовження терміну призупинення деяких вимог Положення про функціонування фондових бірж щодо унесення та перебування цінних паперів у котирувальних списках першого та другого рівнів лістингу. З метою його вирішення Комісія прийняла рішення від 25.01.2011 №48 «Про внесення змін до Положення про функціонування фондових бірж», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 11.02.2011 за №181/18919.

Загальновідомо, що повноцінне розкриття інформації на фондовому ринку є запорукою коректного регулювання ринку та його розвитку; тож задля удосконалення системи оприлюднення інформації Комісією було прийнято рішення від 01.03.2011 №190 «Про порядок оприлюднення інформації про обсяг торгівлі акціями та облігаціями українських емітентів, що відповідно до законодавства пройшли процедуру лістингу та перебувають в обігу на організаторах торгівлі», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 10.05.2011 за №555/19293. Не менш важливим для регулятора у минулому році було питання вдосконалення регулювання діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку. Для його вирішення Комісія 07.06.2011 прийняла рішення №682 «Про внесення змін до рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.06.2002 №212 та затвердження Порядку заповнення організаторами торгівлі електронних форм адміністративних даних, які подаються до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 15.07.2011 за №879/19617.

Та, безумовно, одними із найважливіших завдань Комісії є забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо функціонування та розвитку фондового ринку в Україні та забезпечення захисту учасників торгів та інвесторів від можливих зловживань на ринку цінних паперів. Задля їх реалізації регулятор прийняв рішення від 22.12.2010 №1946 «Про затвердження Переліку іноземних фондових бірж, на яких допущені до обігу цінні папери та деривативи, які визнаються такими, що перебувають в обігу на організованому ринку цінних паперів та деривативів», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 22.02.2011 за №219/18957, та рішення від 14.06.2011 №716 «Про затвердження Порядку запобігання маніпулюванню цінами під час здійснення операцій з цінними паперами на фондовій біржі», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 05.09.2011 за № 1045/19783.

Регулювання депозитарної діяльності та діяльності із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів

Депозитарна діяльність на фондовому ринку у 2011 році представлена двома депозитаріями. Загальна кількість зберігачів у 2011 році збільшилася порівняно з 2010 роком на 12 професійних учасників або на 3,2 % та становила на кінець минулого року 384. У той же час кількість реєстраторів у 2011 році зменшилася порівняно з 2010 роком на 109 професійних учасників або на 36,7 % та на кінець звітної періоду становила 188. Тенденція до значного зменшення кількості реєстраторів, а також до істотного збільшення кількості зберігачів є, насамперед, наслідком набрання чинності змінами до законодавства щодо існування акцій виключно в бездокументарній формі. Крім того, кількість зберігачів зросла також і внаслідок змін до законодавства щодо можливості отримання реєстраторами ліцензії зберігача без отримання ліцензії на провадження діяльності з торгівлі цінними паперами.

З метою удосконалення системи державного регулювання депозитарної діяльності та діяльності із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів Комісією було розроблено та прийнято низку рішень, що передбачали внесення змін до ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку — депозитарної діяльності, а також до Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів. Окрім того, зміни, що вносились регулятором, стосувались типових договорів з цього виду діяльності та встановлення максимального розміру тарифів на послуги реєстраторів тощо.

Протягом тривалого часу існувало питання удосконалення системи подання звітності до регулятора, в тому числі щодо діяльності депозитарних установ, що здійснюють депозитарну діяльність зберігача цінних паперів. Комісія вирішила це питання, забезпечивши для депозитаріїв можливість використання електронного цифрового підпису та підготувавши відповідне рішення Комісії від 18.08.2011 №1096 «Про затвердження змін до Положення про порядок складання адміністративних даних депозитарними установами, що здійснюють депозитарну діяльність зберігача цінних паперів, та подання відповідних документів до Державної комісії з

цінних паперів та фондового ринку та затвердження Порядку заповнення зберігачами цінних паперів електронних форм адміністративних даних, які подаються до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 22.12.2011 за №1500/20238 та №1501/20239.

Та, безумовно, ключовим та навіть наболілим питанням у цій сфері є необхідність консолідації вітчизняної депозитарної системи. Маючи на меті її реформування, Комісія спільними зусиллями з учасниками ринку розробила проект Закону України «Про систему депозитарного обліку цінних паперів», який зареєстровано за № 9428 у Верховній Раді України в листопаді та у грудні 2011 року прийнято парламентом у першому читанні. Проектом Закону України пропонується визначити правові засади функціонування депозитарної системи, встановити порядок реєстрації та підтвердження прав на емісійні цінні папери та права за ними у системі депозитарного обліку цінних паперів, а також порядок здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів. Основним завданням цього законопроекту можна назвати створення централізованої депозитарної системи в Україні, уніфікацію принципів та порядку здійснення діяльності учасниками депозитарної системи та взаємодії між ними. Також проект закону встановлює виключні повноваження Центрального депозитарію, підстави призначення тимчасової адміністрації Центрального депозитарію, вимоги до його статуту та погодження внесення до нього змін, порядок та принципи формування органів управління Центральним депозитарієм, а також порядок прийняття ними рішень. Окрім того, документ описує правові засади провадження клірингової діяльності, вимоги до клірингових установ, правил клірингу та механізмів зниження ризиків невиконання або несвоєчасного виконання зобов'язань, що виникли за договорами, укладеними на фондовій біржі.

Регулювання діяльності з управління активами інституційних інвесторів

Станом на 31.12.2011 загальна кількість професійних учасників, які мають ліцензії на здійснення діяльності з управління активами, становила 360, що значно більше попереднього показника (117) та свідчить про розвиток цього сегменту ринку. Поступово зростає кількість корпоративних та пайових інвестиційних фондів на фондовому ринку: якщо на початку 2011 року Комісією було зареєстровано 1 544 інститути спільного інвестування (на 154 більше, ніж на початку 2010 року), то вже наприкінці минулого року їх кількість сягнула 1 740 ІСІ, з яких 283 – корпоративні інвестиційні фонди (на початку 2011 року – 244) та 1 457 – пайових інвестиційних фондів (на початку 2011 року – 1 300), що свідчить про підвищення довіри та зацікавленості інвесторів до механізмів спільного інвестування.

Як і будь-який інший напрям роботи, регулювання діяльності з управління активами потребувало вдосконалення, і Комісія в поточному режимі вирішувала питання, що виникали. Так, регулятор розробив та прийняв ряд рішень, які покликані удосконалити діяльність пайових, корпоративних інвестиційних фондів, спростити процедуру державної реєстрації юридичних осіб та порядку подання інформації щодо фінансового стану показників діяльності осіб, які здійснюють управління активами, а також сприяти основному завданню регулятора – захисту прав та законних інтересів учасників інвестиційних фондів. Окрім того, регулятор у 2011 році вирішив питання удосконалення системи розкриття інформації компанією з управління активами, удосконалення порядку визначення вартості чистих активів ІСІ та поліпшення вимог до діяльності з управління активами, а саме: внесення змін до ліцензійних умов провадження діяльності з управління активами інституційних інвесторів

Утім, швидкий розвиток суб'єктів спільного інвестування та практика застосування законодавчих норм у цій сфері виявила необхідність внесення змін до Закону України «Про інститути спільного інвестування» з метою удосконалення питань створення, діяльності та ліквідації суб'єктів спільного інвестування, управління їх активами, вимог до складу та структури активів, а також розширення можливостей для розвитку сфери спільного інвестування. Саме тому Комісією було розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про інститути спільного інвестування», який зареєстровано у Верховній Раді України 19 грудня 2011 року за № 9615. Так, документ описує чітку послідовність дій при створенні корпоративних та пайових інвестиційних фондів, а також при проведенні процедури їх ліквідації та встановлює вимоги щодо іменної форми випуску цінних паперів ІСІ та існування цінних паперів ІСІ в бездокументарній формі. Варто зазначити, що законопроект також пропонує визначити класифікацію фондів, до складу активів яких входить певний вид активів (фонди грошового ринку, фонди державних цінних паперів, фонди облігацій, фонди акцій, індексні фонди,

фонди банківських металів), а також визначити структуру активів таких фондів, що відповідає сучасному розвитку сфери спільного інвестування.

Регулювання діяльності емітентів цінних паперів

Серед основних завдань регулятора в частині регулювання діяльності емітентів цінних паперів — реєстрація усіх випусків акцій, облігацій підприємств, облігацій внутрішньої місцевої позики, фінансових інструментів ринку цінних паперів, похідних, встановлення вимог та стандартів щодо таких випусків та здійснення контролю за дотриманням емітентами порядку реєстрації таких випусків, розробка нормативних документів щодо емісійної діяльності учасників ринку, ведення загального реєстру випусків цінних паперів, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів, узагальнення практики застосування законодавства України з питань емісії (випуску) та обігу цінних паперів в Україні та його покращення, сприяння розвитку ринку цінних паперів та похідних (деривативів).

Найбільш знаковим досягненням Комісії у цьому напрямі роботи в 2011 році варто назвати впровадження єдиного державного реєстру випусків цінних паперів, який об'єднує в собі найповнішу інформацію про усі випуски цінних паперів, їх емітентів та є загальнодоступним — як для інвесторів, так і для громадськості.

Та, безумовно, регулятор спрямовував свої зусилля і на вирішення інших питань. Так, Комісія зосередила свою увагу на удосконаленні системи ведення реєстру аудиторів та аудиторських фірм, удосконаленні системи бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу, підвищення якості інформації про діяльність акціонерних товариств, а також удосконалення системи подання адміністративних даних емітентами цінних паперів до Комісії.

Відомо, що однією із важливих функцій регулятора є покращення системи корпоративного управління та підвищення якості діяльності емітентів цінних паперів — з цією метою Комісія підготувала та прийняла відповідні чотири рішення 2011 року, які стосувались порядку проведення перевірок діяльності емітентів цінних паперів, змін щодо розкриття інформації емітентами цінних паперів та змін до Порядку проведення конкурсів з продажу акцій (часток, паїв), що належать державі у майні юридичних осіб, та порядку переведення випущених емітентом у документарній формі акцій на пред'явника в іменні акції.

Інформація на фондовому ринку для потенційного інвестора відіграє ключову роль, у зв'язку з чим одним із найважливіших завдань Комісії є захист прав інвесторів у напрямку забезпечення їх рівного доступу до інформації шляхом розробки нормативно-правових актів, які регламентують склад, порядок та строки розкриття інформації. Тож, маючи на меті вдосконалення системи розкриття інформації акціонерними товариствами, були прийняті рішення Комісії від 30.08.2011 №1176 «Про внесення змін до рішення Комісії від 26.05.2006 №324 «Про розкриття інформації в загальному повідомленні акціонерного товариства про проведення загальних зборів», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 29.09.2011 за №1107/19845, та рішення Комісії від 29.09.2011 №1377 29.09.2011 №1360 «Про затвердження Вимог до аудиторського висновку при розкритті інформації емітентами цінних паперів (крім емітентів облігацій місцевої позики)», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 28.11.2011 за №1358/20096. Також регулятор приймав ряд інших рішень з метою удосконалення системи розкриття інформації емітентами цінних паперів та приведення нормативно-правових актів Комісії у відповідність до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок». Для вирішення завдання із підвищення рівня захисту і гарантування права на отримання дивідендів акціонерів — власників привілейованих акцій, регулятор прийняв рішення Комісії від 29.09.2011 №1376 «Про затвердження Порядку формування та використання спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 19.10.2011 за №1205/19943, а з метою покращення умов реалізації прав акціонерів щодо участі в управлінні акціонерним товариством — рішення Комісії від 29.09.2011 №1377 «Про затвердження Вимог до інформації про кандидатів у члени органу акціонерного товариства», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 19.10.2011 за №1206/19944. Прийняття зазначених Рішень Комісії сприятиме приведенню нормативно-правових актів Комісії до норм актів вищої юридичної сили та захисту прав інвесторів.

Правозастосування на ринку цінних паперів

Пріоритетним напрямком діяльності Комісії є створення сприятливих умов для правового функціонування фондового ринку, запобігання правопорушенням на ринку цінних паперів, а, в разі їх виявлення, регулятор спрямовує свої зусилля на оперативне та всебічне розслідування і вжиття заходів для їх недопущення у подальшому.

Таким чином, протягом 2011 року уповноваженими особами Комісії розглянуто 8 965 справ про правопорушення на ринку цінних паперів у відношенні юридичних осіб, за результатами розгляду яких накладено 5 783 штрафи на загальну суму 60223070 грн, винесено 1 822 попередження, анульовано 76 ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів, зупинено дію 1 ліцензії, закрито 683 справи. Також уповноваженими особами Комісії застосовувались заходи адміністративного впливу до посадових осіб акціонерних товариств, а саме: складено 127 протоколів про адміністративні правопорушення на ринку цінних паперів та накладено штрафів на суму 166 260 грн. Окрім того, регулятор розглянув 150 справ про порушення вимог законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, за результатами розгляду яких накладено 84 штрафи на загальну суму 196 910 грн. Всього за 2011 рік юридичними та фізичними особами за правопорушення було сплачено штрафів на загальну суму 8 624 764,8 грн до державного бюджету.

Контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів

Здійснюючи державний контроль на ринку цінних паперів, Комісія ставить собі на меті попередження та виявлення порушень законодавства про цінні папери та, насамперед, сприяння справедливості та упорядкованості фондового ринку України. В межах цієї роботи протягом 2011 року Комісія провела 410 перевірок щодо дотримання законодавства про цінні папери учасниками фондового ринку, з них 120 перевірок проведено планово та 290 перевірок проведено позапланово, у тому числі 32 перевірки за зверненням правоохоронних органів. Найбільша кількість перевірок була проведена Територіальним управлінням Комісії в м. Києві та Київській області (174), Дніпропетровським (41), Одеським (35) та Донецьким (21) територіальними управліннями Комісії.

Також Комісія у 2011 році організувала роботу з нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків на загальних зборах акціонерних товариств. Всього регулятор провів 461 такий захід (детально див. в таблиці 36). Окрім того, протягом 2011 року Комісією було проведено 182 перевірки емітентів цінних паперів та саморегулювальних організацій, з яких 79 планових та 103 позапланових. За результатами проведених перевірок Комісією та її територіальними органами виявлено 110 порушень вимог законодавства на ринку цінних паперів. Варто зазначити, що кількість контрольно-перевірочних заходів Комісії у відношенні емітентів цінних паперів останнім часом зменшується, що свідчить про більшу дисциплінованість учасників ринку.

Таблиця 36. Контрольно-перевірочні заходи, вчинені Комісією у відношенні емітентів цінних паперів

	Назва заходу	період		
		2009	2010	2011
1	Здійснено контролів за реєстрацією акціонерів для участі в загальних зборах АТ	563	617	461
2	Перевірено емітентів цінних паперів всього	480	477	182
2.1	Планово	327	377	79
2.2	Позапланово	153	100	101

Серед типових порушень вимог законодавства на ринку цінних паперів, виявлених під час проведення перевірок емітентів цінних паперів у 2011 році, – порушення порядку скликання та проведення загальних зборів акціонерних товариств й строків розкриття особливої інформації емітентами цінних паперів відповідно до вимог законодавства, а також порушення порядку переведення випуску цінних паперів акціонерних товариств з документарної форми існування у бездокументарну. У зв'язку з виявленням порушень вимог законодавства та з метою захисту прав інвесторів Комісією у 2011 році було винесено 71 рішення щодо зупинення вне-

сення змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів та до системи депозитарного обліку акціонерних товариств. Також Комісією проводився постійний моніторинг акціонерних товариств щодо наявності «подвійного» ведення систем реєстру акціонерних товариств та вживались заходи щодо врегулювання таких проблемних ситуацій та унеможливлення їх виникнення в подальшому. Окрім того, впродовж 2011 року Комісія брала постійну участь у роботі аналітичної групи Міжвідомчої комісії з питань протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств при Кабінеті Міністрів України.

Що стосується перевірок діяльності професійних учасників фондового ринку, то протягом 2011 року Комісією проведено 228 таких перевірок, найбільша кількість з них зачіпала торговців цінними паперами (105) та реєстраторів (76). За результатами проведених у 2011 році перевірок професійних учасників фондового ринку було виявлено 162 порушення вимог законодавства на ринку цінних паперів (більш детально — в таблиці 37).

Таблиця 37. Інформація про перевірки учасників фондового ринку, проведених Комісією в 2011 році

	Усього	Виявлено порушень
Перевірено реєстраторів	76	47
Перевірено ІФ та ІК, КУА ІСІ	24	16
Перевірено торговців ЦП	105	83
Перевірено фондових бірж	0	0
Перевірено зберігачів	23	16
Перевірено емітентів та СРО	182	110

Наведена динаміка перевірочних заходів, вчинених Комісією у відношенні емітентів цінних паперів та професійних учасників ринку цінних паперів, свідчить про те, що протягом 2011 року суттєво зменшилась кількість проведених планових перевірок та, як наслідок, зменшилось навантаження на учасників ринку цінних паперів. Досягнення зазначеного ефекту стало можливим завдяки запровадженню Комісією принципово нових підходів до планування та проведення перевірочних заходів.

Так, найважливішою новацією Комісії у цьому напрямі роботи в 2011 році є проведення планових перевірок з урахуванням ризиків учасників ринку при провадженні діяльності. Також додатковим чинником зменшення навантаження на емітентів цінних паперів є запровадження Комісією у 2011 році безвізних перевірок емітентів.

Важливими завданнями у напрямі протидії зловживанням на фондовому ринку є виявлення та дослідження правопорушень, пов'язаних з маніпулюванням цінами на ринку цінних паперів та протиправним використанням інсайдерської інформації. Так, регулятором на щоденній основі здійснюється аналіз інформації, наданої професійними учасниками ринку цінних паперів про укладені угоди з цінними паперами з метою виявлення коливань біржових курсів, виявлення ознак маніпулювання цінами. Для протидії таким правопорушенням в Комісії триває доопрацювання програмного модуля для автоматичної ідентифікації коливань біржових курсів з метою виявлення ознак маніпулювань на фондовому ринку та/або протиправного використання інсайдерської інформації, розробляються методичні рекомендації з проведення розслідувань правопорушень, пов'язаних з маніпулюванням на фондовому ринку та/або протиправного використання інсайдерської інформації.

Варто зазначити, що в останні два роки при здійсненні контролю за діяльністю професійних учасників фондового ринку, регулятор час від часу виявляє певні прогалини в законодавстві про цінні папери, колізії норм права, які потребують усунення шляхом прийняття відповідних норм, законодавчого врегулювання та/або внесення змін та доповнень відповідно. Тож Комісія активно працює над реалізацією нових змін в законодавстві щодо маніпулювання цінами на ринку цінних паперів та протиправного використання інсайдерської інформації.

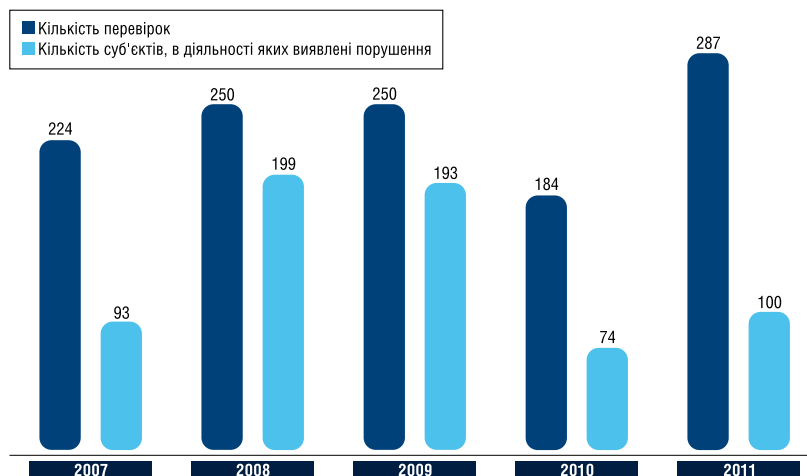
Державний фінансовий моніторинг на фондовому ринку

Важливим напрямом діяльності Комісії у 2011 року залишалось питання удосконалення Національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму та підвищення ефективності її функціонування. Комісія на постійній основі бере участь у роботі, підготовці матеріалів та виконанні рішень Ради з питань досліджень методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, а працівники Комісії проходять навчання і підвищення кваліфікації з питань фінансового моніторингу, що сприяє підвищенню ефективності системи протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Окрім того, регулятор проводить відповідну методичну роботу серед професійних учасників ринку цінних паперів – так, минулого року було організовано 5 регіональних семінарів для небанківських фінансових установ у Києві, Донецьку, Запоріжжі, Полтаві та Тернополі. Також Комісією підготовлено 21 роз'яснення суб'єктам первинного фінансового моніторингу з питань застосування законодавства у сфері фінансового моніторингу.

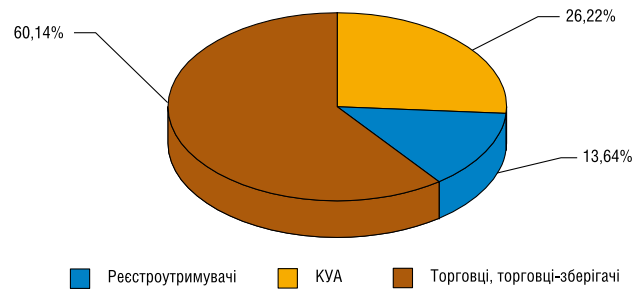
Показники діяльності системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму включають в себе також і результати контрольної діяльності. Одним із заходів ефективної роботи системи запобігання та протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом є контроль за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу на ринку цінних паперів, який забезпечується проведенням перевірок, у тому числі безвізних, та застосування санкцій у разі виявлення порушень.

Варто зазначити, що у 2011 році Комісією був запроваджений єдиний уніфікований підхід до контролю за дотриманням законодавства професійними учасниками ринку цінних паперів, та єдина процедура підготовки і проведення перевірок професійних учасників ринку цінних паперів як з питань дотримання законодавства щодо цінних паперів, так і з питань дотримання законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Важливим елементом організаційних засад контролю за діяльністю учасників фондового ринку – суб'єктів первинного фінансового моніторингу стало прийняття рішення Комісії від 30.08.2011 № 1177 «Про визначення критеріїв, за якими оцінюється ризик суб'єкта первинного фінансового моніторингу – професійного учасника ринку цінних паперів бути використаними для відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 15.09.2011 за № 1089/19827, метою якого є визначення критеріїв, за якими оцінюється ризик суб'єкта первинного фінансового моніторингу – професійного учасника ринку цінних паперів бути використаним для відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму. Цей регуляторний акт сприятиме кращому розумінню ризиків у діяльності учасників фондового ринку та надасть можливість визначити групи учасників фондового ринку, де заходи контролю є найбільш ефективними, у тому числі з урахуванням вимог щодо раціонального використання наявних ресурсів Комісії. В залежності від критеріїв ризику встановлена періодичність планових перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу від 1 до 5 років. Заходи регулятора в напрямі фінансового моніторингу (планові і позапланові безвізні перевірки, міри впливу на учасників ринку) представлені в **діаграмах 54 – 56**.

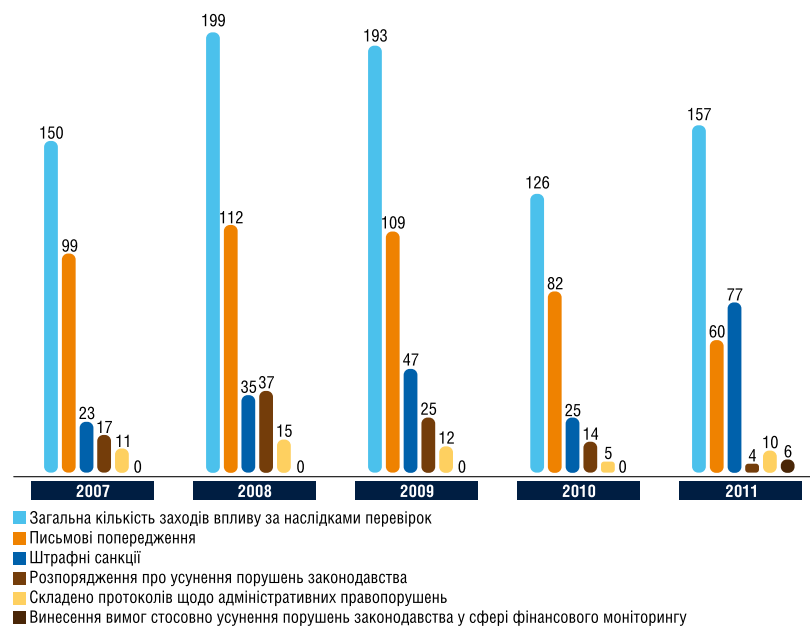
Діаграма 54. Кількість планових і позапланових виїзних перевірок та кількість суб'єктів первинного фінансового моніторингу, в діяльності яких виявлено порушення у 2007 – 2011 роках

Діаграма 55. Структура виїзних перевірок у розрізі суб'єктів первинного фінансового моніторингу у 2011 році

Діаграма 56. Заходи впливу на суб'єкти первинного фінансового моніторингу за виявлені порушення законодавства у 2007 — 2011 роках

Комісією забезпечувався контроль за найбільш ризикованими учасниками фондового ринку. Так, в розрізі видів суб'єктів Комісією проведено більше перевірок торговців (в тому числі торговців-зберігачів) цінними паперами, оскільки ці суб'єкти укладають та виконують операції з цінними паперами; найбільше порушень законодавства в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму виявлено саме в діяльності торговців цінними паперами. Серед основних видів порушень за результатами перевірок — невиявлення, несвоєчасне виявлення та порушення порядку реєстрації фінансових операцій, що відповідно до законодавства підлягають фінансовому моніторингу, а також порушення вимог щодо ідентифікації та вивчення фінансової діяльності осіб у випадках, передбачених законодавством.

З метою усунення причин та умов, що сприяють використанню ринку цінних паперів для легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, протягом 2011 року тривала робота і в системі відстеження та запобігання використанню цінних паперів як засобу для відмивання злочинних доходів. Комісією ведеться та оприлюднюється на офіційному веб-сайті Комісії перелік емітентів цінних паперів, про які є відомості щодо відсутності за місцезнаходженням юридичної особи, або про які відсутнє підтвердження відомостей про юридичну особу, який на кінець 2011 року налічував 2246 емітентів цінних паперів. Ця інформація є корисною для інвесторів та професійних учасників ринку для оцінки ризику проведення операцій на фондовому ринку.

Робота Комісії зі зверненнями інвесторів

Захист прав інвесторів на ринку цінних паперів – одне із ключових завдань регулятора, і у 2011 році Комісія продовжувала докладати зусиль для його реалізації. Так, у 2011 році ця робота здійснювалася, в тому числі, шляхом застосування заходів щодо запобігання правопорушенням та застосування санкцій за їх вчинення.

Важливо зазначити, що у 2011 році регулятор підвищив рівень своєї відкритості для інвесторів та громадян: так, була впроваджена так звана електронна приймальня, тобто розгляд звернень за допомогою електронної пошти, продовжила функціонувати спеціальна телефонна лінія, основним завданням якої є захист прав та інтересів тощо. Саме тому протягом 2011 року до Комісії надійшло на розгляд 4339 письмових звернень від фізичних осіб щодо порушення їх прав та законних інтересів на ринку цінних паперів, що на 14 % більше в порівнянні з 2010 роком (див. щорічну динаміку в **таблиці 38**). Під час особистого прийому, який проводився Головою, членами Комісії, фахівцями центрального апарату та територіальних управлінь Комісії, було розглянуто питання понад 1 400 громадян-інвесторів. З урахуванням колективних звернень, які становлять 1,4 %, до Комісії у 2011 році звернулося понад 6 000 фізичних осіб власників цінних паперів. Послугами «гарячої» телефонної лінії для звернень громадян, яка на постійній основі працює в центральному апараті Комісії, скористалося понад 1 400 громадян, і ще було опрацьовано 494 звернення громадян, які надійшли на урядову телефонну «гарячу лінію».

Основна кількість звернень громадян, як і в попередні роки, надійшла з Київської, Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Харківської та Черкаської областей. Протягом 2011 року до Комісії надійшли також звернення від громадян-інвесторів Російської Федерації, Федеративної Республіки Німеччина, Республіки Білорусь, Естонської Республіки.

Таблиця 38. Динаміка надходження письмових звернень громадян до Комісії за період з 2004 по 2011 роки

Період	2004-2007	2008	2009	2010	2011
Кількість звернень	30 709	6 315	3 509	3 733	4 339

Основна увага з боку фахівців Комісії в цій сфері приділяється всебічному, своєчасному кваліфікованому розгляду звернень, адекватному реагуванню на виявлені правопорушення на ринку цінних паперів, неухильному виконанню норм Закону України «Про звернення громадян». Враховуючи особливості законодавства про цінні папери та слабку правову обізнаність населення, спеціалістами Комісії надаються вичерпні, ґрунтовні відповіді та роз'яснення законодавства. При цьому інформація надається у максимально доступній для заявників формі. Заявники завжди мають можливість ознайомитись з матеріалами перевірок своїх звернень, брати участь у перевірці поданих ними заяв.

За результатами аналізу питань, які порушуються у скаргах протягом останніх трьох років, спостерігаються такі тенденції:

75 % від загальної кількості звернень становлять скарги міноритарних акціонерів на порушення їх прав менеджментом акціонерних товариств. Типовими порушеннями цієї категорії звернень є:

- порушення права на рівне ставлення до всіх акціонерів;
- порушення права на участь в управлінні акціонерним товариством;
- порушення права на отримання інформації про діяльність акціонерного товариства;
- порушення права акціонера на отримання частини прибутку у вигляді дивідендів;
- порушення прав акціонерів під час додаткового випуску акцій.

5 % від загальної кількості звернень пов'язані з набуттям чинності Законом України «Про акціонерні товариства». Типові питання цієї категорії звернень:

- правомірність дій акціонерного товариства по переведенню випуску акцій з документарної форми існування у бездокументарну форму існування;
- правомірність оплати послуг зберігача.

10 % від загальної кількості звернень – це скарги на діяльність фінансових посередників, які акумулювали приватизаційні майнові сертифікати під час приватизації (інвестиційні фонди та компанії, довірчі товариства).

7% від загальної кількості звернень — скарги на невиконання емітентами цільових та відсоткових облігацій своїх зобов'язань.

3% від загальної кількості звернень — скарги власників цінних паперів інститутів спільного інвестування.

Міжнародне співробітництво та євроінтеграція

Комісія здійснює міжнародну діяльність, орієнтуючись на необхідність запровадження в Україні кращих світових стандартів регулювання фондового ринку та розширення співпраці з Європейським Союзом у рамках програми інтеграції України до ЄС та загальнодержавної політики у сфері зовнішніх відносин.

Європейська інтеграція

Протягом 2011 року Комісія традиційно брала участь у заходах, спрямованих на подальшу імплементацію євроінтеграційних процесів в Україні, виконання загальнодержавної програми стосовно адаптації українського законодавства до законодавства ЄС. Так, представники Комісії входять до складу Українських частин Підкомітетів №1 «Торгівля та інвестиції», №2 «Економічні та соціальні питання, фінанси та статистика» та №3 «Політика в сфері підприємств, конкуренція, співробітництво в регуляторній сфері» Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС, і в минулому році вони продовжували традиційну роботу в комітетах.

Співробітництво з іноземними регуляторами

У 2011 році Комісія продовжувала здійснювати заходи, метою яких є налагодження співпраці з іноземними регуляторами ринків цінних паперів та фінансових ринків. Основним завданням такого співробітництва є встановлення механізму обміну інформацією між регуляторами через механізми двосторонніх Меморандумів про взаєморозуміння, які укладаються Комісією.

Протягом 2011 року Комісія проводила опрацювання відповідних Меморандумів про співробітництво з Федеральною службою з фінансових ринків Російської Федерації, Центральним банком Вірменії, Національною комісією з фінансового ринку Республіки Молдова, Установою з фінансового нагляду Єгипту, Управлінням з нагляду за фінансовими ринками Угорщини, Управлінням з нагляду за фінансовими послугами Хорватії, Національною комісією з цінних паперів Румунії, Комісією з цінних паперів Йорданії, Департаментом з цінних паперів Міністерства фінансів Республіки Білорусь, Комісією з ринку капіталу Грецької Республіки, Національним банком Грузії, Комісією з регулювання цінних паперів Китайської Народної Республіки та Гонконгською фондовою біржею.

Діяльність в рамках Ради керівників державних органів з регулювання ринку цінних паперів держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав

Комісія входить до Ради керівників державних органів з регулювання ринків цінних паперів держав-учасниць СНД та бере активну участь у роботі органу. Так, у 2011 році представники Комісії взяли участь у XII засіданні Ради керівників, яке відбулось 25-28.05.2011 у м. Санкт-Петербург (Російська Федерація), та у XIII засіданні Ради керівників, що відбулось 15-17.11.2011 у м. Мінськ (Республіка Білорусь). Під час другого засідання Комісія здійснила презентацію розробленого порівняльного аналізу законодавства держав-учасниць СНД, яке регулює питання підготовки спеціалістів фондового ринку, а також документа, присвяченого досвіду переходу до Міжнародних стандартів фінансової звітності в державах-учасницях СНД. За результатами розгляду зазначених документів Комісія наразі готує проект Рекомендацій з гармонізації законодавств держав-членів СНД, які регулюють зазначені питання, та винесення їх на розгляд на XIV засідання Ради керівників.

Також на засіданні було прийнято рішення про підписання Угоди про обмін та використання інформації конфіденційного характеру державними органами з регулювання ринків цінних паперів держав-учасниць СНД з метою захисту прав та законних інтересів інвесторів.

Міжнародна технічна допомога

У 2011 році Комісія здійснювала заходи із залучення міжнародної технічної допомоги в рамках наступних проектів:

TAIEX**Експертні місії:**

25-26.08.2011 – експертна місія з питань імплементації пруденційних регуляторних рамок для фінансових ринків та нагляду, які відповідають рамкам, існуючим в ЄС;

05-07.10.2011 – експертна місія на тему: «Ознайомлення співробітників Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку з підходом Управління з фінансового нагляду Польщі щодо визначення вимог до інформації»;

26-28.10.2011 – експертна місія на тему «Проблеми в сфері розслідування і процесі поточного наглядового контролю»;

22-25.11.2011 – експертна місія на тему «Ознайомлення з практичними аспектами нагляду, які пов'язані з діяльністю інвестиційних фондів».

Семінари:

29-30.06.2011 – семінар з питань регулювання діяльності фондових бірж, а саме: процедури допуску до торгів на регульованому ринку або неофіційному ринку ліцензування та нагляду за учасниками ринку;

16.12.2011 – семінар на тему: «Забезпечення впровадження Міжнародних Стандартів Бухгалтерського Обліку всіма зареєстрованими на національному рівні компаніями».

Навчальні візити:

07 – 10.01.2011 – навчальний візит з питань оскарження дій та рішень державного регулятора ринку цінних паперів в судовому порядку працівників Комісії до м. Франкфурт-на-Майні.

14 – 15.03.2011 – навчальний візит з питань ліцензування та нагляду за учасниками ринку працівників Комісії до м. Франкфурт-на-Майні.

«Розвиток фінансового сектору», USAID

В рамках Протоколу про співпрацю між Комісією та Проектом технічної допомоги USAID «Розвиток фінансового сектору» проводились спільні заходи з питань управління ризиками професійними учасниками фондового ринку, фінансової грамотності та захисту прав споживачів фінансових послуг, інструментів зниження валютних ризиків, впорядкування продажу цінних паперів з їх зворотнім викупом, розвитку саморегулювання в Україні, створення центрального депозитарію цінних паперів.

Участь у міжнародних заходах

Протягом 2011 року представники Комісії відвідали наступні заходи:

02.02.2011 – «Форум Росія 2011», Російська Федерація;

03 – 15.04.2011 – Міжнародний Інститут з розвитку ринку цінних паперів, США;

15 – 18.05.2011 – VII щорічна конференція «Український інвестиційний саміт», Великобританія;

26 – 28.09.2011 – засідання Євразійської групи з корпоративного управління для розвитку ринків капіталу, Республіка Казахстан;

13 – 19.11.2011 – програма «Підхід до пенсійного нагляду на основі оцінки ризиків», Республіка Польща;

27 – 30.11.2011 – семінар-зустріч професійних організацій бухгалтерів і аудиторів та організацій, залучених до розробки стандартів, Великобританія;

28.11.2011 – 02.12.2011 – щорічний міжнародний семінар «Регуляторна реформа – у Великобританії та світі», Великобританія.

Взаємодія Комісії із засобами масової інформації та громадськістю

Серед основних завдань Комісії у напрямі комунікацій та зв'язків з громадськістю – підвищення прозорості та відкритості регулятора і його діяльності для ЗМІ та громадськості. Регулятор докладає багато зусиль для інформування усіх необхідних цільових груп про діяльність Комісії, сприяючи при цьому розширенню присутності Комісії в діловому інформаційному полі України.

Традиційно робота у напрямі налагодження зовнішніх комунікацій активно велась Комісією протягом 2011 року. Адже розвиток ефективного та прибуткового фондового ринку неможливий без різноспрямованої та двосторонньої комунікації з громадськістю про його роботу. Усвідомлюючи це, Комісія приділяла і приділяє значну увагу цьому процесу, працюючи у зазначеному напрямі постійно та системно, керуючись, перш за все, такими принципами, як публічність, прозорість та повнота інформації, що розкривається.

Так, Регулятор створив та реалізує Комунікаційну стратегію, в якій чітко описані основні канали і форми комунікацій та механізми роботи. Також варто підкреслити, що Комісія в 2011 році презентувала новий, вдосконалений та модернізований, сайт регулятора, який можна назвати повноцінним ресурсом про фондовий ринок, адже з його допомогою можна не тільки дізнатися про останні новини регулятора, але й мати доступ до найповнішої нормативної та регуляторної бази.

У 2011 році прес-служба Комісії використовувала як традиційні, так і інноваційні канали висвітлення діяльності Комісії, такі як новини, аналітичні матеріали та коментарі, організувала інтерв'ю та прес-заходи, ініціювала зйомку відеосюжетів тощо. Керівники Комісії виступали на ключових профільних заходах (конференції, форуми, саміти тощо). Окрім того, регулятор має свої еккаунти та шанувальників у популярних соціальних мережах, як то Facebook, Twitter, Youtube, активно використовуючи і ці канали комунікацій.

Намагаючись всебічно та безперервно висвітлювати свою діяльність, ми ведемо постійний діалог із суспільством та певні, що це і є запорукою довіри до регулятора з боку громадськості та учасників ринку. Лише відкритий та налаштований на спілкування інститут державного управління може реалізувати покладені на нього завдання із розвитку вітчизняного фондового ринку.

Інформаційні технології на фондовому ринку

Останнім часом інформаційні технології із технологічного чинника розвитку перетворилися у важливий елемент функціонування сучасного суспільства, і Комісія в цьому питанні — не виключення. Застосування новітніх інформаційних технологій в роботі Комісії сприяє встановленню нерозривного зв'язку Комісії та учасників ринку, міністерств та відомств, засобів масової інформації та громадськості в цілому.

Для забезпечення вільного доступу громадянами України — потенційними інвесторами, учасниками фондового ринку — до інформації про діяльність Комісії та про стан розвитку фондового ринку України, а також для повноцінного представлення роботи Комісії функціонує офіційний веб-сайт Комісії, який на щоденній основі оновлюється актуальною та корисною інформацією. А задля зручності учасників ринку з 2008 року в Комісії функціонує автоматизована система «Реєстр ліцензованих учасників фондового ринку», що дозволяє подавати інформацію заявникам у електронному вигляді для отримання ліцензії за допомогою засобів Інтернет (через офіційний веб-сайт Комісії). Окрім того, успішно функціонують розроблені силами фахівців регулятора програмні засоби «Реєстр правопорушень на ринку цінних паперів» і програма підготовки та подання територіальними органами щомісячної звітності до центрального апарату Комісії. Також необхідно акцентувати увагу на створеному минулого року Державному реєстрі випусків цінних паперів, доступ до якого є абсолютно вільним та надається в онлайн-режимі через офіційний веб-сайт Комісії.

Та, передусім, варто підкреслити найбільш важливу та навіть революційну ініціативу Комісії 2011 року у напрямі інформаційних технологій та подачі звітності. З метою створення сучасної моделі документообігу між професійними учасниками фондового ринку та Комісією регулятор впровадив можливість подачі різних форм звітності в електронному форматі, що є не тільки сучасним та найбільш, але й швидким, комфортним та безпечним способом комунікації між Комісією та ринком.

Так, відповідна новація регламентована рішенням Комісії від 13.05.2011 №492 «Про затвердження Положення про подання адміністративних даних та інформації професійними учасниками фондового ринку у вигляді електронних документів до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 25.06.2011 за № 789/19527.

Окрім того, 2011 рік в напрямі інформаційних технологій ознаменувався впровадженням відкритого формату передачі даних у електронному вигляді між Комісією та учасниками ринку на основі специфікації eXtensible Markup Language (XML), що є сучасним, поширеним,

зручним для усіх учасників процесу та найголовніше – надійним для передачі даних. Новітнє впровадження супроводжувалось підготовкою відповідного рішення Комісії від 13.05.2011 № 491 «Про затвердження відкритого формату передачі даних між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та суб'єктами інформаційної взаємодії», зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 02.06.2011 за № 658/19396. Також у 2011 році було розроблено програмне забезпечення Єдиної бази запитів на інформацію у Комісії, що є дуже зручним для користувачів, особливо після набрання чинності Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Завдяки співпраці Комісії з Державною установою «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України» успішно функціонує Загальнодоступна інформаційна база даних Комісії про ринок цінних паперів (<http://www.stockmarket.gov.ua>) та створено Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів – інтернет-портал www.smida.gov.ua, який надає доступ до інформації про акціонерні товариства та професійних учасників фондового ринку України.

Кадрове забезпечення Комісії

Організація роботи з кадрами та кадровий розвиток

Кадрова політика в Комісії є одним із провідних напрямів діяльності регулятора, що охоплює розробку організаційних принципів роботи з кадрами, формування і раціональне використання людських ресурсів, забезпечення ефективного розвитку кадрового потенціалу.

Штатна чисельність працівників центрального апарату на кінець 2011 року становила 236 осіб, у територіальних органах Комісії – 366 осіб.

Керівництво Комісії постійно вживає заходів щодо заохочення персоналу до навчання, підвищення кваліфікації, створювало умови для їх професійного розвитку. В результаті лише у центральному апараті Комісії 29 державних службовців навчається у вищих навчальних закладах освіти, здобуваючи другу чи третю профільну освіту, з них 11 осіб здобувають ступінь магістра державного управління. Важливим аспектом роботи залишається підвищення кваліфікації; одним з пріоритетних напрямів цієї роботи є спрямування підвищення кваліфікації в практичну площину для забезпечення компетентності кадрів Комісії з питань розвитку ринку цінних паперів. Так, в 2011 році підвищення кваліфікації пройшли 109 працівників центрального апарату Комісії, що становить 46,19 % від облікової чисельності, тобто майже кожен другий працівник. Окрім того, в 2011 році 11 працівників центрального апарату Комісії пройшли підвищення кваліфікації з питань фінансового моніторингу в сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму. Також протягом 2011 року працівники Комісії пройшли підвищення кваліфікації за програмами короткострокових семінарів за тематиками «Торгівля цінними паперами», «Управління активами», «Депозитарна діяльність», «Міжнародні стандарти фінансової звітності: МСФЗ для малих підприємств, останні зміни», «Підвищення кваліфікації фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління».

Безумовно, що для фахівців регулятора важливе навчання та підвищення кваліфікації не тільки за профільними напрямками, але і за загальними принципами державного управління. Саме тому державні службовці Комісії в 2011 році брали участь у семінарах, що проходили в Інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів Національної академії державного управління при Президенті України та висвітлювали тематику запобігання та протидії корупції, етичних засад державної служби, політичних і соціально-економічних процесів в Україні, а також психологічних засад управлінської і політичної діяльності.

Робота з кадровим резервом

Для покращення якісного складу кадрів, досягнення системності в роботі з кадрами, підготовки дієвого резерву в Комісії та її територіальних органах регулятором постійно ведеться робота з добору кадрів для формування кадрового резерву на посади державних службовців, особлива увага приділяється молоді, кадрам нової генерації. Списки осіб, зарахованих до кадрового резерву на посади центрального апарату у 2011 році, в загальній кількості налічували 184 особи на 110 посад, територіальних органів – 276 осіб на 162 посади.

Заохочення та нагородження відомчими відзнаками Комісії

Одним із найпотужніших та найефективніших засобів стимулювання персоналу до творчої та активної праці є заохочення. Заохочення є закономірним результатом позитивної оцінки дій працівника і результатів його праці та реалізується шляхом публічного визнання заслуг працівника. Тож, маючи на меті відзначення конкретних особистих досягнень у виконанні завдань, пов'язаних з формуванням та забезпеченням реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування ринку цінних паперів в Україні, Комісією проводилася робота щодо нагородження найкращих фахівців регулятора. Так, у 2011 році 20 осіб нагороджено відомчою відзнакою Комісії «Знак пошани», 46 осіб – Почесною грамотою. Також Головою Комісії оголошено 127 подяк.

Діяльність територіальних органів Комісії

Комісія здійснює свої повноваження через центральний апарат та її 26 територіальних органів. Пріоритетними напрямками роботи територіальних органів Комісії традиційно є забезпечення стабільності та прозорості на ринку цінних паперів, здійснення державного регулювання та контролю за діяльністю учасників ринку, сприяння розвитку фондового ринку. В межах своїх повноважень територіальні органи Комісії здійснюють в регіонах державне регулювання та контроль за випуском цінних паперів, додержанням вимог законодавства в цій сфері, забезпечують контроль за діяльністю емітентів цінних паперів, професійних учасників ринку цінних паперів, інститутів спільного інвестування та інші завдання. В 2011 році, як і раніше, робота територіальних органів була спрямована на підвищення рівня корпоративної культури, усвідомлення необхідності прозорого розкриття своєчасної, достовірної та вичерпної інформації перед власниками цінних паперів і потенційними інвесторами для здійснення ними об'єктивної оцінки фінансово-економічного стану емітента.

Більшість керівників територіальних органів Комісії стали ініціаторами створення при державних адміністраціях та безпосередніми учасниками аналітичних і робочих груп, консультативних рад з питань розвитку фондового ринку та корпоративного управління. Адже співпраця територіальних органів Комісії з обласними державними, місцевими державними органами дозволяє проводити спільну регіональну політику, розвивати інвестиційні процеси, захищати права інвесторів.

Діяльність консультативно-дорадчих органів регулятора

Консультаційно-дорадчі органи регулятора — це:

Консультаційно-експертна рада;

Стратегічна група;

Консультаційна рада з бухгалтерського обліку та аудиту на ринку цінних паперів;

Експертна рада з питань корпоративного управління.

Основною метою **Консультаційно-експертної ради (КЕР)** є сприяння формуванню наукових та методологічних засад функціонування фондового ринку України. Серед **основних завдань КЕР** — розроблення пропозицій щодо політики на фондовому ринку, проведення аналізу стану, проблем та тенденцій розвитку ринку, прогнозування та планування процесів у цій сфері, опрацювання проектів державних програм, заходів та актів законодавства щодо функціонування та розвитку фондового ринку в Україні та проведення експертиз проектів нормативних актів, які розробляються Комісією.

У складі КЕР працюють секції правового забезпечення розвитку фондового ринку, розвитку інфраструктури фондового ринку, розвитку корпоративного управління, а також інституціональних інвесторів.

В 2011 році КЕР сприяла Комісії в розробці проектів Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення вимог до емітентів цінних паперів» та «Про валютне регулювання та валютний контроль в Україні», проектів Порядку здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється приєднання та Порядку здійснення

консолідації та дроблення акцій акціонерного товариства. Окрім того, КЕР опрацьовувався Порядок формування та використання спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями, проект Положення про здійснення діяльності торговця цінними паперами при укладанні договорів з використанням грошових коштів та/або цінних паперів, наданих торговцем у позику клієнту, проект Положення про здійснення діяльності торговця цінними паперами при маржинальній торгівлі, а також проект Змін до Положення про функціонування фондових бірж (питання вдосконалення механізмів лістингу, попередження цінової нестабільності, протидії маніпулюванню, перспективні питання консолідації системи бірж України тощо).

Головною метою діяльності **Стратегічної групи (СГ)** є наближення національного фондового ринку до найкращих міжнародних стандартів. До її складу увійшли керівники саморегулювальних організацій, ряду фондових бірж, депозитаріїв, а також представники провідних професійних учасників і банків. Основні завдання Стратегічної групи – це розроблення та внесення на розгляд Комісії пропозицій щодо концептуальних засад державної політики на фондовому ринку України і вдосконалення засад функціонування фондового ринку України.

У 2011 році СГ присвятила свої засідання стратегічним проблемам оподаткування на фондовому ринку в контексті стратегії розвитку фондового ринку України, проблематиці стратегії розвитку спільного інвестування на фондовому ринку та внесення змін до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України про інститути спільного інвестування», стратегічним питанням оптимізації звітності професійних учасників фондового ринку, в тому числі зменшення її обсягів та уникнення дублювання інформації, стратегії розвитку СРО на фондовому ринку України та регуляції їх діяльності, а також напрямам підготовки фондового ринку України до запровадження другого рівня пенсійної реформи.

З метою підвищення вимог до професійної діяльності та якості надання послуг, що надаються на фондовому ринку в частині підвищення рівня підготовки нормативно-правових актів Комісії з питань бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування, внутрішнього контролю в системі корпоративних відносин, а також для забезпечення впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні постійно діючим дорадчим органом при Комісії є **Консультаційна рада з бухгалтерського обліку та аудиту на ринку цінних паперів**. У своїй роботі цей орган керується такими завданнями, як сприяння підготовці пропозицій щодо запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) на фондовому ринку та здійснення моніторингу стану запровадження МСФЗ та міжнародних стандартів аудиту (МСА), розробка пропозицій щодо наукового, навчально-методичного та організаційного забезпечення процесу реформування бухгалтерського обліку та аудиту, участь у розробці проектів нормативно-правових актів, які забезпечують розвиток і функціонування фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів тощо.

У 2011 році **Консультаційною радою** було проведено три засідання, на яких, серед іншого, розглядалися питання встановлення вимог до аудиторських висновків, що подаються до Комісії при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів, навчальних програм бухгалтерів та фахівців з внутрішнього аудиту (контролю) професійних учасників фондового ринку, запровадження МСФЗ на ринку цінних паперів та розробка відповідних нормативно-правових актів та розпорядчих документів.

Діяльність Експертної ради з питань корпоративного управління покликана сприяти реалізації єдиної державної політики у сфері корпоративного управління в акціонерних товариствах. Серед її ключових функцій – запровадження найкращих стандартів корпоративного управління в акціонерних товариствах, координація діяльності органів державної влади, фахівців фондового ринку, науковців у сфері корпоративного управління та створення передумов для залучення інвестицій у корпоративний сектор економіки.

Експертна рада в 2011 році організувала два засідання, на яких, серед іншого, розглядалися питання підготовки роз'яснень стосовно застосування норм Закону України «Про акціонерні товариства» щодо повноважень органів акціонерного товариства, щодо застосування абзацу другого частини першої статті 24 Закону України «Про акціонерні товариства» в частині проходження публічним акціонерним товариством процедури включення акцій до біржового списку хоча б однієї фондової біржі», а також проекти роз'яснень «Про порядок застосування норм Закону України «Про акціонерні товариства» щодо права голосу на загальних зборах акціонерів» й «Про порядок застосування норм Закону України «Про акціонерні товариства» щодо прийняття рішень загальними зборами акціонерів, які проводяться шляхом заочного голосування (опитування)».

Перспективи на 2012 рік

Ключові цілі та завдання регулятора на 2012 рік залишилися незмінними — це, як і раніше, збільшення капіталізації та ліквідності фондового ринку, удосконалення ринкової інфраструктури, покращення механізмів захисту прав інвесторів, удосконалення умов і правил державного регулювання та нагляду на фондовому ринку.

Якщо конкретно говорити про законодавчу роботу регулятора, то в цьому напрямі Комісія сконцентрує зусилля на підвищенні відповідальності учасників ринку, розвитку ринку облігацій, удосконаленні емісії цінних паперів та діяльності акціонерних товариств в цілому. Також уваги регулятора потребують аспекти бухгалтерії та аудиту на фондовому ринку. Крім того, НКЦПФР планує внести свої пропозиції щодо удосконалення системи СРО.

Що стосується регуляторних новацій, то в цьому питанні Комісія спрямує свої зусилля на вдосконалення процедури ліцензування та системи функціонування рейтингових агентств. Також Комісія продовжить працювати над питаннями, які стосуються РЕПО-операцій і маржинальної торгівлі. Варто зазначити, що регулятор продовжить опікуватися питаннями поліпшення системи освіти на фондовому ринку, сертифікації фахівців, їх екзаменації та атестації. В 2012 році також будуть доопрацьовані питання розкриття інформації професійними учасниками ринку та емітентами, а також аспекти випуску та обігу облігацій.

Важливо сказати, що в планах регулятора на 2012 рік — затвердження Положення про допуск іноземних цінних паперів на вітчизняний ринок, очікуваного вітчизняними представниками ринку; також Комісія буде працювати над Порядком про створення профучасниками своїх підрозділів за межами України і над Правилами надання дозволу на розміщення та обіг цінних паперів українських емітентів за межами країни. Мета впровадження цих документів — надати можливість учасникам ринку працювати за кордоном і при цьому докладно роз'яснити, як ця діяльність буде контролюватися, за якими пунктами компанії будуть звітувати перед НКЦПФР, і норми, за якими вони будуть працювати, включаючи норми законодавства тієї чи іншої країни.

Безумовною складовою роботи Комісії у 2012 році стане продовження роботи у напрямі підвищення фінансової грамотності українських громадян, підготовка до впровадження пенсійної реформи та питань підвищення рівня корпоративного управління, адже все це повинно сприяти становленню ліквідного, прибуткового та ефективного вітчизняного фондового ринку.

У підготовці Звіту брали участь:
керівництво апарату Комісії, керівники самостійних структурних підрозділів Комісії.

Рекомендовано до друку рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 468 від 03 квітня 2012 р.

Виготовлено ТОВ «МЕГА-ПРИНТ ПЛЮС»
м. Київ, вул. Корабельна, 6.
Замовлення № 12061В
Тираж: 75 екз.